GEORGII CALIXTI

S. Theol. D. & in Acad. Juliâ Prof. Prim.
Abbatis Regio-Lothar.

CONSIDERATIO
DOCTRINÆ
PONTIFICIÆ
JUXTA DUCTUM CONCILII
TRIDENTINI
ET
REFORMATÆ
JUXTA DUCTUM CONFESSIONIS
THORUNI BORUSSOR.

ANNO CIƆ IƆ C XLV EXHIBITÆ.

FRIDERICUS ULRICUS G. F. CALIXTUS
S. Theol. D. ejusdemque in Acad. Jul. P. & Ord. Prof.
è MSS. eruit & edidit.

HELMESTADII,
IN TYPOGRAPHEO CALIXTINO EXCUDIT
JOHAN-GEORG TÆGER.
Proſtabit Francofurti apud
JOHAN. WILH. AMMONEM & WILH. SERLINI.
ANNO CIƆ IƆCLIX.

SERENISSIMO ET POTENTISSIMO PRINCIPI ET DOMINO

DOMINO

CAROLO LUDOVICO

COMITI PALATINO RHENI

SACRI ROMANI IMPERII ELECTORI ET ARCHITHESAURARIO

DOMINO MEO CLEMENTISSIMO

SALUTEM ET FELICITATEM.

Serenissime & Potentissime Princeps, Domine Clementissime.

Sedecim cum dimidio & quod excurrit sunt secula, quod per Prophetas promissus Messias humani generis redemptor exhibitus est, & in assumptâ mortalis hominis carne pro totius mundi peccatis justissimo Iudici satisfecit, divinâ gratiâ extorres Deo reconciliavit, atque ab æternæ mortis reatu vindicavit. Jecit tunc sanctissimus Servator Ecclesiæ cujus ipse esset caput fundamenta

in Oriente, unde deinde per Occidentem, & miſſis Diſcipulis ad prædicandum Evangelium & docendum omnes gentes, per totum hoc univerſum diffuſa eſt. Ipſas verò illas immenſis locorum intervallis disjunctas Eccleſias fidei unitas ita conjunxit, ut è multis particularibus naſceretur una, quam Catholicam ſeu Univerſalem haut immeritò nuncupamus. Hanc Eccleſiæ unitatem & concordiam, theſaurum inæſtimabilem, ultra luſtrum ſartam tectam conſervavit, primorum perque aliquot ſecula ſuccedentium Chriſtianorum pietas. Plures enim quàm mille ſunt anni ex quo à priſcâ integritate & ſanctimoniâ degenerarunt Eccleſiarum Epiſcopi, & efferbuit contentio inter primos orbis Chriſtiani Patriarchas, Romanum videlicet & Conſtantinopolitanum, utroque τὰ πρῶτα ſibi vindicante. Verùm quum ſola ambitio & dominandi cupiditas, cauſſa ſchiſmatis nimis odioſa & indigna videretur, prætextus aliquanto ſpecioſior ab opinionum, inter quas iſta de proceſſione Spiritus ſancti eminebat, diverſitate ſumtus eſt, & Oriens

ab

ab Occidente, Græci à Latinis infausto schismate divisi sunt. Cui vulneri medendo quum tot seculorum non suffecerit tractus, hac turbidorum hominum ætate coaliturũ exigua spes affulget, præsertim quum non hoc solo saucia laboret Ecclesia, sed plura inflixerit generis humani hostis, eamq; plus vice simplici discerpserit. Quum enim insatiabilis Pontificis Romani ambitio, principatu Ecclesiastico non contenta, ad regna & imperia, Regumque & Imperatorum sceptra sibi subjicienda sese extenderet, sanctissimamque Christi religionem in dominandi instrumentum & pecuniæ aucupium converteret, emersere generosa pectora quæ contradicerent, tetra & improba dogmata improbarent, ausibusque nefandis obviam irent. Neque enim potentum heroum animos ita fascinaverat superstitio, ut regna & imperia invadentibus Pontificibus fortiter resistere dubitarint; neque occultarunt Ecclesiarum Doctores Romanæ curiæ artes, sed propalarunt, ipsaque dogmata & sacramenta ad amplificandam Pontificis & cleri pote-

 statem

ſtatem atque auctoritatem quæſtumque faciendum aptari, palàm exprobrarunt. Licet verò hiſce veritatis aſſertoribus & Pontificiæ tyrannidis hoſtibus, dira opponerentur; licet ad tales averruncandos nemo non Pontificum multa & valida adhibuerit remedia; licet ab igne & ferro, quæ ultima inſanabilium morborum ſunt medicamenta, non abſtinuerint: nullis tamen neque artibus, neq; anathematibus, neque perſequutionibus & ſupplicijs efficere potuerunt, ut exſtinguerentur accenſæ veritatis faces, ſiquidem earum lux ab ijs, quos patriâ ejectos ſolum vertere coëgit perſequutio, varijs illata provincijs, præcipuas Chriſtiani orbis illuminavit oras. Verùm enim verò quum difficiliora plerumque magnarum expeditionum eſſe ſoleant initia, haud adeò eſt mirum, ſucceſſu minùs felici reformationis negotium ſuſcepiſſe illos majorum noſtrorum præluſores, Johannem Erigenam Scotum, Bertramum Presbyterum, Berengarium Andegavenſem, Waldenſes ſive Albienſes, Michaëlis Cæſenatis ſectatores, Fratricellos, Begardos

&

& alios. Quòd seculo autem proximè elapso proavorum vel etiam avorum nostrorum memoriâ excitavit tandem Deus opt. max. viros, qui Spiritus sancti ope freti magno negotium aggrederentur animo, & exsequendo pares essent, inexhaustæ ejus benignitati acceptum ferimus. Verumtamen quum nulla humanarum actionum absolutè omnibusque numeris sit perfecta, circa hoc quoque negotium aliquam sese exseruisse imbecillitatem, aliquem defectum, non sine dolore experiri & fateri omnes cogimur. Factum videlicet, ut nata inter ipsos reformationis adeò necessariæ auctores dissidia, in perniciosum schisma eruperint, scissis caritatis vinculis Ecclesia universa in quatuor magnas divisa partes, mutuisque membrorum inter sese diffidentium fatigata collisionibus, mansvetudinem sanctamq; simplicitatem exuisse, & de pristino sinceritatis fastigio deturbata videretur. Orientem enim ab Occidente, Græcos à Latinis, Latinos non-Reformatos sive Pontificios à Reformatis, & Reformatos ipsos inter se divisos, magnâ ani-

mi

mi triſtitiâ, multoq; cum gemitu intuemur. Uſque quo verò in diverſas itum eſt partes, de tollendis ſimultatibus, mitigandis odijs & componendis diſſidijs ſeria conſilia agitata, tantum abeſt, ut tanto melior veritatis aſſertor & cauſſæ ſuæ quiſque haberetur patronus, quanto θέσιν φυλάττειν noſſet pertinaciùs, & in diſſentientes inveheretur acerbiùs. Exacerbatis proinde animis ulteriùs itum eſt, & ut alij alios magis exoſos imò abominabiles redderent, non in exagitando diſſenſu acquieverunt, ſed hæreſes ſibi invicem intentarunt, & ne litigandi & contendēdi deesſet materia, per varias & infidas conſequentiarum ambages neſcio quæ opinionum portenta deducere & inſontibus affingere ſategerunt. Quâ agendi ratione fieri certè aliter non potuit, quin miſerrima & perturbatiſſima reddatur Eccleſiæ conditio; & ſi ad eum modum pergitur, omnis propemodum ſpes, deformes adeò coituros hiatus, decollat. Si igitur tam Reipublicæ quàm Eccleſiæ tranquillitatem reſtauratam, ſi non tantùm odia & inimicitias, ſed bella quoque & cruentas

cædes

cædes ceſſare volumus, neceſſum erit ut errantibus comiter viam commonſtremus, à diris anathematibus abſtineamus, nec novos condamus fidei articulos, ſed priſcis illis & fundamentalibus in tuto collocatis, natum circa dogmatum appendices diſſenſum toleremus, atque effreni altercandi & contendendi libidini fibulam tandem imponamus. Cæterùm cauſas quod Colloquiorum & Conventuum eventus piæ invitantium exſpectationi hactenus non reſpondit, ariolari fortaſſis haud difficile foret. Meritâ interim laude haut defraudandos exiſtimamus eos, qui ſummis Majeſtatibus fuere auctores, ne quidquam ad promovendam Divini nominis gloriam faciens inſuper haberent, ſed officij ſui memores, quovis modo laboranti Eccleſiæ ſuccurrerent, perque ſchiſmata divulſam, unire niterentur. Tenetur enim & in conſcientiâ obligatus eſt unusquisque, fraternam inter unius Patris cæleſtis filios caritatem ſartam tectam conſervare, aut ſi naufragium paſſa ſit, reſtaurandæ & in integrũ reſtituendæ nullam non adhibere induſtriam, ſed omni ut refloreſcat opũ vi allaborare. Et quanto quiſque eminentiori

eſt loco, quanto majore ad reſtaurandam pollet & facultate & poteſtate, tanto tenetur obligatusque eſt magis. Licet igitur ad Principes, Reges, rerumque Dominos negotium hoc tantum non unicè pertinere videatur, conſilio tamen & monitis haud deeſſe ijs debent Deum amantes pij, prudentes, rerumque periti viri, qui longo uſu & indefeſſo ſtudio morborum penetrarunt cauſas, modosque medendi ſuggerere valent. Quemadmodum enim Reipubl. ſalus Politicis viris, ita Eccleſiæ Eccleſiarum Doctoribus cordi & curæ eſſe debet; utriusque quibus & hanc & illam gubernandam commiſit Deus opt. max. ſummis Majeſtatibus. Quàm ſedulam ſeriamque p. m. Parens meus D. GEORGIUS CALIXTUS rei expediendæ uſque adhibuerit operam, quantam propter ardens pietatis & tranquillitatis Eccleſiaſticæ ſtudium ſuſtinuerit invidiam, quàm atroces toleraverit injurias, hic commemorare parùm refert, nôvit enim univerſus orbis eruditus; norunt ipſi illi, qui ſarciendæ inter Chriſtianos ſpiritualis & Eccleſiaſticæ concordiæ deſiderium infamibus Syncretiſmi, Samaritaniſmi & Atheiſmi ap-

appellationibus flagellant : Iſta videlicet eorum qui pacem ſectantur plerumque ſolent eſſe præmia. Norunt etiam pacifici qui ſalutaria remedia ad ſedandos tandem inteſtinos motus facientia non repudiant, ſed ſuppeditantibus proba conſilia favent. Inter eos verò Te Celſiſſime & Potentiſſime Princeps magno Tuo merito familiam hodie ducere tanto gaudent ſibique gratulantur magis, quanto plus in tanti Principis auctoritate præſidij collocant, quorum conſtantiam indignantium furor infringere nondum valuit. Neque tamen omnis omninò abjicienda ſpes, fore aliquando, ut ubi deferbuerint calida pectora, admittant moderatiora conſilia, illumque de religionum ac cultuum confuſione metum eximi ſibi patiantur. Qui ut eximatur, omni conatu omnibusque viribus, omnibus ad rem facientibus modis & medijs eniti oportet. Eximi autem rectiùs non poterit, quàm ſi ad pacem invitantes arbitri, rem ſine fuco & dolo gerere, nec alium finem quam Dei gloriam, honorem Chriſti & Eccleſiæ proſperitatem intendere, publicè profiteantur ſanctеque teſtentur.

Neque enim ad ſtatus, ut vocant, rationem firmandam aptari debet religio; neque in fraudem tertij, ad hoſtem vel repellendum fortiùs vel opprimendum feliciùs male fida fœdera inire, animosve amicitiâ quam pro re natâ vel alere vel rumpere liceat, jungere fas æquumve eſt. Primarias interim actualem communionem prohibentes cauſas quod attinet, eas neque diſſimulandas, neq; loquutionum & phraſium ambiguitatibus non tollentibus ſed incruſtantibus diſſenſum involvendas aut palliandas, neque uſque adeò elevandas exiſtimamus, ut ſimplicioribus ſenſim ingeneretur opinio perinde eſſe ſive ſic ſive aliter ſentiant, ſive cum his ſive cum illis contradicentium faciant, ſed candidè, apertè, ingenuè, ſine verborum involucris, quàm fieri poteſt maximè ſignificanter & ſonorè quemque quod ſentit profiteri, & animi ſenſa exprimere fas fuerit. Quæ ſi ſic ritè peragantur, quantum alter alteri illæsâ conſcientiâ concedendum, qualem in alijs diſſenſum ſalvâ Chriſtianâ caritate tolerandum cenſeat, exponere porrò haut difficulter poterit. Quemadmodum enim corpo-

rum

rum vulneribus ſalutaria remedia applicari nequeunt, niſi detegantur antè & inſpiciantur ſanabilia ſint an minùs? ita etiam Eccleſiæ vulneribus medicina fieri haud poterit, niſi omnium exponantur conſpectui, niſi cauſarum influgentium priùs expendantur pondera. Initium ſcilicet concordiæ eſt, diſſidiorum cauſas & momenta cognoſcere ac penetrare. Diſſenſus verò ſummam, & lacerantes Occidentalem Eccleſiam cauſas, iſta quam Celſitudini Tuæ, Sereniſſime Princeps, humillimè offero utriusque & Pontificiæ & Reformatæ Doctrinæ Conſideratio exhibet. Exhibet autem ita, ut ubi conciliationi & tolerantiæ locus eſſe poſſit, ubi non poſſit, ſubinde commonſtret. Sicuti enim pleraque ita etiam hæc pij Parentis mei aſſerendæ veritatis ergo elaborata ſcripta, moderationem ſapiunt, mitigandisque horribilibus odijs, & reducendæ, ſi fieri poſſet, animorum tantopere inter ſe divaricantium unioni inſerviunt Quorum ſpecimen quoddam, de Tolerantiâ Reformatorum Conſultationem, quum haud ita pridem emiſerim, & factam in Præfatione

ad Lectorem Celſitudinis Tuæ mentionem, ſatis benignè & clementer acceptam non obſcurè intellexerim; auſus porrò ſum, quæ alij temeritati, alij arrogantiæ procul dubio inputabunt. Nemo enim non temeritatis arguet, quod tantum Germaniæ Principem & Imperij Electorem, ego ſcholaſtici ordinis homo compellare mihi ſumo: ambitionis nemo non palàm reum aget, quòd onus cui ferendo non ſum ſubire ſatago: imprudentiam uno ore accuſabunt omnes, quòd mercedis quam tulit beatus Parens meus immemor, periculoſo quem premo de tramite non revoco gradũ, quòd denſis convitiorum ex invidiæ cavernis certatim erumpentibus imbribus ſciens volensque me ingero, pectusque objicio. Verùm licet cuncta iſta me non fugiant, licet deſtinata mihi præmia ut præſentia & jam tum ſoluta intuear, licet tantæ molis operi promovendo imparem me eſſe non diffitear, quum tamen à Parente ſic inſtitutus ſic edoctus ſim, ab amore Divinæ gloriæ nullis neque minis neque cervici imminentibus periculis avelli patior. Continere certè me non poſſum quin Tuæ,

Serenis-

Sereniſſime Princeps, qui ad tranquillitatem publicam facientibus meditationibus indulges & ſeriò occuparis, qui ſaxum illud gloriosè volvis, Celſitudini de iſthoc animo humilimè gratuler, & Deum invocem, ut conſtantem illum Tibi ſervet, & plures Tui ſimiles magnanimos excitet heroas, qui præclarum opus junctis viribus juvent, promoveant, & ad felicem tandem exitum deducant. Modi & media rei conficiendæ idonea à B. Parente meo, SINE OMNI PRÆJUDICIO, ut ipſe loqui amat, ſuppeditata extant, quæ ſi non ſufficiunt, meliorem & compendioſiorem commonſtranti viam nemo ſanus obtemperare recuſabit. DEUS felicē largiatur ſucceſſum, & faxit propitius, ut perſpectâ quæſtionum, de quibus controvertitur, aliarum quidem certâ veritate, aliarum verò indeterminabili ambiguitate, aliarum autem curioſâ & otioſâ vanitate animi Chriſtianorū magis magiſque mutuâ caritate devinciantur, & actualis unio atque communio tandem redintegretur, alijs interim erga alios non aliter affectis, quàm decet Chriſtianos, & germanos ejusdem Patris cæleſtis filios. Quod pium

& ſe-

& ſerium meum votum, uti non potes improbare, Sereniſſime Princeps, ita ſubjectiſſimum animi obſequium una cum Paternis lucubratiunculis, quas Celſitudinis Tuæ ſubmitto judicio, clementer acceptabis. Meum erit ardenter venerari ſummum Numen, ut Sereniſſimæ Celſitudini Tuæ, Ejusque Regiæ Domui ineuntem hunc novum annum, aliosque deinceps ex ordine plures, feliciſſimos proſperrimosque eſſe jubeat, & ab omnibus fortunæ inſultibus ad ſeram poſteritatem glorioſam florentemque aſſerat ac tueatur. Scribebam Helmeſtadij in Acad. Juliâ ipſis Calendis Januarij, Anno CIↃ IↃ C LIX,

Sereniſſimæ & Potentiſſimæ Celſitudinis

Veſtræ

ſubjectiſſimus cliens

FRIDERICUS ULRICUS CALIXTUS D.

CON-

CONSIDERATIO
Doctrinæ Pontificiæ
HODIERNÆ
Juxta ductum Concilij
TRIDENTINI.

QUicquid verum eſt, id eſt à Deo, qui prima, ſumma & indeficiens veritas eſt, cui omne aliud verum debet quod ſit verum. In Deum itaque peccat, quicunque, quod verum eſſe novit & apud animum ſuum perſvaſus eſt, falſi inſimulat, vel ejus contrarium præ ſe fert, probat & profitetur. Qui itaque contra conſcientiam ſuam, adverſus veritatem ſibi cognitam, quamvis ea non niſi rem terrenam & civile negocium concernat, teſtimonium perhibuerit, dixerit vel fecerit, ille peccatum mortale committit, & graviſſime Deum offendit. Dubium autem non eſt, quin graviùs etiam offendat, qui amplexus & profeſſus fuerit, vel probaverit, quod in rebus, religionem, fidem, uſum Sacramentorum & cultum Dei concernentibus, falſum vel pravum eſſe intelligat, & contra deferat, rejiciat & improbet, quod noverit eſſe verum & rectum.

II. Diſcrimen autem eſt inter iſta duo, *Ego* hoc tanquam verum non poſſum admittere, & Ego hoc quod verum eſſe nego, in alio non poſſum tolerare, nec aliter

 ſenti-

ſentientem, quàm ego ſentio, Chriſtianum agnoſcere, vel ut Chriſtianum habere & amare. Quùm circa fundamenta ſalutis ſive articulos fidei ad ſalutem cuivis neceſſarios, nec non circa doctrinam ſacramentorum ſuperioribus ſeculis multæ quæſtiones ſint excitatæ, & excitari plures etiam hodie poſſint, quarum aliæ fundamenta propinquiùs fortè attingant, aliæ ab ijs remotiùs abſint, diſcrimen illud omnino ſervandum erit, ut homo pius & moderatus, ſi videat fundamenta eſſe ſalva, priore effato utatur, non poſteriore.

III. Quæ ad fidem pertinent, in Antecedentia, Conſtituentia & Conſequentia alibi diſpeſcuimus. *Conſtituentia* diximus eſſe ipſos fidei articulos, prout ſecundum ſubſtantiam cuivis homini adulto ad ſalutem ſunt neceſſarij: inter *Conſequentia* ſive corollaria, vel quæſtiones emergentes & annatas, illorum potiſſimum rationem habendam eſſe, *quæ proximè & immediatè ipſos articulos conſequuntur, quibus videlicet poſitis aut negatis articulum quoque ipſum vel poni vel negari neceſſe fuerit.* Ad *Antecedentia* retulimus notitiam & numerum liberorum Canonicorum. Et hæc ipſa, uti etiam conſequentia, certiùs & accuratiùs cognita habere, non tam eſſe quorumvis è vulgo, quam Paſtorum & doctorum Eccleſiæ, monuimus.

IV. Si de Antecedentibus & Conſequentibus agatur, haut temerè progrediendum erit ad poſterius effatum. Turbavit hîc omnia & Schiſma, quod in Eccleſia exortum erat, irreconciliabile reddidit Concilium Tridentinum, dum multa talia, hactenus indifferentia, ſive libertati opinandi relicta, in alterutram partem, plerumque autem deteriorem ſub anathemate determinavit, atque ita omnem conciliationis ſpem, quamdiu ipſum apud alteram partem vigebit & valebit, ademit. V. Eſto

V. Esto exemplum. Quum universa Ecclesia Græca, & qui in Latina catalogum Canonicorum librorum primis quatuor seculis prodiderunt, à Canone V.T. Tobiæ, Judithæ, Siracidæ, Maccabæorum & similes, qui ab autoribus suis Hebraicè scripti non erant, excluserint; cœperunt seculo demum quinto Innocentius, Augustinus & Gelasius variare, & eos quos diximus, antiquis & genuinis Canonicis annumerare: Ipsi autem non obscurè fatentur, quòd admodum strictam & accuratam recensionem non instituant. Nec difficilè fuit, paucos hosce Latinos cum universis Græcis, ipsisque Latinis antiquioribus & plerisque subsecutis recentioribus conciliare. Nempè vocem Canonici aliquanto latius accipiunt, & ad eos quoque libros extendunt, qui aliàs Ecclesiastici solebant appellari, quos ut præter alios monuit Rufinus, *legi quidem in Ecclesiis voluerunt, non tamen proferri ad autoritatem ex his fidei confirmandam.* Et benè rem totam explicat Alfonsus Tostatus, Prologo in Matthæum, quæstione tertia: *Libri*, inquit, *nonnulli dicuntur apocryphi, quia non constat de eorum scriptoribus, an Sp. S. dictante scripserint, & etiam non constat de omnibus quæ in eis habentur, an vera sint. Non tamen est in eis aliquid, quod manifestè falsum sit, vel quod valde suspectum sit de falsitate. Hoc modo sunt apocryphi libri quidam, qui ponuntur extra canonem V.T. computantur tamen inter libros S. Scripturæ, scilicet liber Sapientiæ, & Ecclesiasticus, & Judith, & Tobias, & libri Maccabæorum. de autoribus enim horum non constat Ecclesiæ, an Sp. S. dictante scripserint; non tamen reperit in iis aliquid falsum, aut valde suspectum de falsitate, sed potiùs in eis est doctrina copiosa sancta & devota. Ideò ecclesia legit illos & computat inter libros suos.*

VI. Ita tota difficultas esset expedita, & conciliari

possèt Synodus Tridentina cum veritate & antiquitate, nisi anathema in omnes dissentientes ejaculatum esset. Dicit se omnes libros tam Vet. quam N. T. pari pietatis affectu ac reverentia suscipere ac venerari: Deinde enumerans libros V. T. controversos sive Apocryphos illos immiscet, & tandem subjungit: *Si quis libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, & in veteri vulgata latina editione habentur, pro Sacris & Canonicis non susceperit, anathema sit.* Per quæ verba omnis commoda explicandi & conciliandi ratio, quin & mutua dissidentium tolerantia perimitur. Qui enim Concilium hoc Tridentinum admittit, sub pœna anathematis & jactura æternæ salutis apocryphos illos libros Mosi & Prophetis æquare debet. Nec hoc solùm: Ei qui discrimen aliquod & imparitatem agnoverit, non poterit dicere; tolerabimus nos invicem & Christiana caritate prosequemur, etiamsi in constituendo Canonicorum librorum numero dissentiamus; sed necesse habet dicere; Si à me & Concilij sententia diversus abis, & Tobiæ, Judithæ, Maccabæorum libros, eodem quo Mosen & Prophetas, pietatis affectu & reverentiâ non suscipis & veneraris, tanquam anathema te abominor. Ita, Num Baptismus Johannis cum Baptismo Christi eandem vim habuerit, nunc non multum refert novisse, & semper opiniones liberæ fuerunt. At postquam Tridentini anathema emiserunt, nulla relicta est sentiendi libertas, nulla conciliatió, nulla tolerantia. Baptismo Johannis eamdem cum Christi Baptismo vim denegare oportet, aut numero Christianorum excludi. Similiter VII à Christo instituta sacramenta, nec plura nec pauciora, credere oportet, aut anathema audire. Sic itaque Concilium Tridentinum, partim veras, partim indifferentes, liberas,

beras & innoxias opiniones, in capitales mutavit errores sive hæreses, & evibratis anathematibus, omnes qui ipsum receperint, & juramentum professionis fidei, quale Pius IV præscripsit, ediderint, à dissentientibus irreconciliabili schismate diremit, quos videlicet, quam diu dissenserint, anathemata & Christiano nomine indignos haberi oporteat. Nisi igitur anathemata Tridentina mitigentur aut aboleantur, de conciliatione desperandum erit. Percurremus autem breviter sessiones Synodi Tridentinæ, &, ubi, si removeantur anathemata, conciliationi vel tolerantiæ locus esse possit, ubi non possit, memorabimus.

Concilii Tridentini primæ tres Sessiones Præliminaribus occupantur, & ad determinationem dogmatum non descendunt.

DE NORMA FIDEI, ad IV Sessionem Synodi Tridentinæ, quæ quum Romani Pontificis mentionem non faciat, & de ejus tamen autoritate & de ecclesiâ controversiæ sint maximi momenti, omnem eam rem brevibus aphorismis proponemus.

I.

SAcra Scriptura canonica, quoniam divinitus est inspirata, autoritatem obtinet summam & divinam, & infallibilis est.

II. Discursuum itaque vel illationum sub lumine fidei & revelationis institutarum, sive Theologicarum primum & summum principium hoc est: Quicquid Sacra Canonica Scriptura docet, est infallibiliter verum.

III. Eadem igitur homini Christiano quà tali, omnium credendorum norma & agendorum regula est.

IV. Quod igitur ex principio paulò antè proposito, per probam & validam consequentiam deduci non potest, ad fidem & religionem Christianam non pertinet.

V. Tobiæ, Judithæ, Baruci, Sapientiæ, Siracidæ, Maccabæorum libros, & fragmenta Danielis ac Estheræ, Mosi, Prophetis & Psalmis æquare, error est.

VI. Non æquantes, sive discernentes anathemate ferire, intolerabilis error est.

VII. Synodus itaque Tridentina, quæ in ipsis suis initiis utrumque errorem erravit, nullam fidem meretur.

IIX. Versionem Latinam Veterem sive vulgatam, Hebræo textui V.T. & Græco Novi æquare vel præferre, crassus error est.

IX. In iis, quæ apertè in Scriptura posita sunt (verbis utimur S. Augustini) inveniuntur illa omnia, quæ continent fidem moresque vivendi.

X. Extare itaque traditiones, per quas ex unanimi ecclesiæ priscæ consensu symbolis ac confessionibus, scriptisque præstantium veterum Doctorum declarato, probari possit ullum vel ad salutem necessarium dogma, vel à Christo institutum Sacramentum, quod non inveniatur in in S. Scripturâ, error est.

XI. Quoniam quæ continent fidem moresque vivendi,

vendi, apertè in Scripturâ posita sunt, factâ quadam familiaritate (iterum utimur verbis Augustini) cum ipsa lingua divinarum Scripturarum in ea quæ obscura sunt, aperienda & discutienda pergendum est, ut ad obscuriores locutiones illustrandas de manifestioribus sumamus exempla, & quædam certarum sententiarum testimonia dubitationem de incertis auferant. Hinc itaque pendet interpretatio Scripturæ, & qui tali familiaritate cum linguâ Scripturæ contractâ, ab apertis ad obscura illustranda pergendi facultatem consequuti fuerint, idonei sunt Scripturæ interpretes. Ejusmodi facultate præ cæteris pollere debent (utinam polleant!) Episcopi & Doctores in Ecclesia.

XII. Romanum Pontificem, sive seorsim sumptum & sine concilio, sive Concilio junctum esse infallibilem sensuum scripturæ interpretem, & controversiarum fidei judicem, error est; qui quantum Pontificem extollit, tanto jugo Christianorum conscientias premit; & propterea seriò oppugnandus, &, ut ecclesiæ tranquillitas reddatur, eliminandus erit.

XIII. Romanum Pontificem numerum credendorum vel dogmatum ad salutem necessariorum augere posse, sive posse Pontificem sub jactura æternæ salutis obligare ad credendum ea, ad quæ credenda neque Christus obligavit, neque fideles in prima ecclesia obligati fuerunt, error est.

XIV. Romanum Pontificem jure divino & ab ipso Christo constitutum esse totius militantis ecclesiæ, per universum terrarum orbem dispersæ, Principem & Monarcham, error est.

XV. Ad salutem omni humanæ creaturæ necessarium esse, ut subsit Romano Pontifici, error est. Hi quatuor

tuor præcedentes & inter se connexi errores prorsus intolerabiles sunt, quòd spiritualem Pontificis tyrannidem stabiliant, eumque conscientijs & fidei Christianorum dominari faciant.

XVI. Ad salutem autem necessarium est omni homini, ut subsit capiti Christo & cum eo per veram fidem, cum membris autem per caritatem conjungatur.

XVII. Quicunque itaque ubicunque locorum Christum dominum & redemtorem agnoscunt, & una cum Patre & S. Spiritu venerantur & adorant, & quæ porro ad habendam salutem agnosci opus est, ex Scriptura docent & discunt, & juxta institutionem Christi Sacramentis utuntur, & abnegata impietate sanctimoniam sectantur, illi unam, sanctam, catholicam & Apostolicam Ecclesiam toto terrarum orbe diffusam, constituunt.

XIIX. Denique, posse Pontificem Reges, Impp. si hæresi infectos esse, aut hæresin minus sedulo extirpare censeat, vel etiam imperitiâ & ignaviâ regnandi laborare judicet, dominatu privare, subditos à sacramento fidelitatis absolvere, & imperium ad alios, quos magis idoneos existimet, transferre, magnus regnisque & Rebuspublicis perniciosus error est, quem nullus bonus, patriæque & Principis sui amans civis admittere, vel ferre poterit.

DE

DE PECCATO ORIGINIS Ad Seſsionem V Synodi Tridentinæ, ubi nullus apponitur capitum vel Canonum numerus.

I.

ADamum quum mandatum DEI in paradiſo tranſgreſſus eſt, ſanctitatem & Juſtitiam, quam in creatione acceperat, non ſibi ſoli, ſed etiam poſteris ſuis perdidiſſe, atque adeo in eos (communi ſc. carnali modo progenitos) peccatum, quod mors eſt animæ, propagatione, non imitatione transfundere, rectè docet Synodus Tridentina.

II. Rectè etiam negat, hoc peccatum vel per humanæ naturæ vires vel aliud remedium tolli, quam meritum unius mediatoris Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui nos Deo reconciliavit in ſanguine ſuo.

III. Infantes igitur baptizandos eſſe, ut in eis regeneratione mundetur, quod generatione contraxerunt, rectè aſſerit.

IV. Præterea docet per Jeſu Chriſti Domini noſtri gratiam, quæ in baptiſmo confertur, reatum originalis peccati remitti. Reatus eſt obligatio ad ſubeundam pœnam peccato debitam, quæ omnino tollitur. Et hactenus rectè.

V. Quod autem addit tolli totum id, quod veram & propriam rationem peccati habet, verum non eſt. In quocunque enim vera & propria ratio peccati originalis conſtituatur, id quamvis imminutum manet, & ſecundum ſpeciem non variatur. Manet item materiale, v. g. concu-

piſcentia ſeu inclinatio ad bonum caducum & delectabile; manet quoq; formale, nempe quod ſit ἀνομ@. Ergo peccatum eſt poſt baptiſmum ſicut antè erat, etiamſi ſecundum gradus, vel quoad magis & minùs variet.

VI. Sed hæc ad Scholaſticam ſubtilitatem vergere videntur. Quod rem & praxin attinet, renatos, qui deſideria carnis non perſiciunt, ſed per Chriſti gratiam reprimunt, non conſentiunt, ſed repugnant, atque adeo non ſecundum carnem ambulant, ſed ſecundum ſpiritum, etiamſi concupiſcentia, quæ in eis reſidua eſt, verum peccatum ſit, non tamen magis damnationi facit obnoxios, quam ſi peccatum non eſſet. Eatenus itaque conciciliationi vel tolerantiæ locus fuerit relictus.

VII. Quod autem Synodus anathema dicat illis, qui reſiduam in renatis concupiſcentiam, quam Apoſtolus peccatum appellat, propriè peccatum eſſe exiſtimant, id nimiæ eſt ſive arrogantiæ ſive ſævitiæ.

IIX. Beatiſſimam virginem Mariam θεοτόκον ſine peccato originali conceptam fuiſſe, in quam opinionem admodum propendet Concilium Tridentinum, Sacræ Scripturæ & univerſæ antiquitati adverſatur.

IX. Breviter Propter peccatum Adami omnes qui ex eo communi modo gignantur, naſci obnoxios æternæ damnationi, nec eam evadere poſſe, niſi per Dei gratiam & Chriſti meritum, fundamentalis doctrina eſt; cui annaſcitur & additur quæſtio de quidditate peccati originalis, ſive quænam ejus adæquata ratio & definitio. Hanc conſtituere Auguſtinus non eſt auſus. *Peccato*, inquit, *originis nihil eſt ad prædicandum notius, nihil ad intelligendum difficilius.* Nihil autem ſine dubio probatius aut rectius dici poteſt, quam quod ſit privatio juſtitiæ origi-

De moribus Eccleſ. c. 22.

originalis, per ignorantiam in intellectu, aversionem in voluntate, & rebellionem in appetitu. Quum autem sit quæstio scholastica, si quis dissentiat, modo fundamentalem doctrinam illibatam retineat, tolerari potest.

DE JUSTIFICATIONE ad Sessionem VI Concilij Tridentini.

SEssione VI, tùm capitibus, tùm Canonibus, (nova videlicet ratione in prioribus sessionibus non usitata) prolixe agitur de Justificatione, & immiscentur nonnulla de necessitate gratiæ, de libero arbitrio sive viribus humanis, de certitudine gratiæ sive Prædestinationis, de merito bonorum operum. Sicut autem plura in his subtiliora, quàm ut ad istum modum proposita vel à vulgo fidelium capi possint, vel ad salutem necessaria judicari debeant: v. g. ubi doctrina Justificationis explicatur, de dispositione ad eam, de causa formali & instrumentali agitur. Facilè est hujusmodi terminos diversimodè accipi & applicari. Si enim utamur vocabulis vulgari usu receptis & quemadmodum hoc dogma populo Christiano proponi & ab eo credi oportet, loquamur, vix ullus poterit deprehendi dissensus, nempe si ad hunc modum proponatur: Deus hominum suo crimine & diaboli fraude in peccatum & exitium prolapsorum misertus, misit unigenitum filium suum: Ille pro hominibus homo factus, passus & mortuus, resurgens & ascendens in cœlos, re-

missionem peccatorum & æternam vitam ijs promeruit: Hoc suum suique Filij tantum beneficium DEUS per prædicationẽ Evangelij hominibus fecit annunciari & exponi: Qui se peccatores agnoscunt & dolent, Evangelio adsentiuntur, in Filium credunt, & in ejus merito ac morte confidunt (quæ tamen absq; præveniente & excitante & cooperante divina gratia fieri nequeunt) illi Deo reconciliantur, remissionem peccatorum consequuntur, è statu iræ & damnationis in statum gratiæ & salutis transferuntur, in eo permansuri, & æternæ gloriæ certe futuri participes, si, ex quo crediderunt, & reconciliati Deo sunt, observationi mandatorum divinorum operam dederint, secundum carnem non vixerint, & præeunte & cooperante ope divinâ à peccatis contra conscientiam committendis sibi caverint: Sic in præsente vita justificabuntur homines & in futura glorificabuntur. Hisce ita positis consideremus nonnulla ex ijs, quæ docuit Synodus Tridentina; ea præsertim, quæ ambigua sunt, vel falsa, vel falsitatis suspecta.

I. Capitulo VI & VII dicitur fides dispositio ad justificationem, & cap. IIX initium justificationis. Fides autem viva & vera non est saltem dispositio & initium, sed à parte hominis proxima & immediata justificationis causa.

II. Eodem VII capitulo dicitur Justificatio non esse sola peccatorum remissio, sed & sanctificatio & renovatio interioris hominis. Justificatio quidem non est absque tali sanctificatione & renovatione, sive justitia quadam incoata & homini inhærente. Quod verò ad ipsam formalem justificationis & justitiæ rationem, per quam adeundæ cælestis hereditatis jus consequimur, illa pertineat, eamve constituat, à vero videtur alienum.

III Sed

III. Sed à capitulis ad Canones transeamus, quibus doctrina in capitibus proposita repetitur, addito singulis anathemate. Canone quarto anathema esse jubetur, qui dixerit, liberum arbitrium à Deo motum & excitatum merè passivè se habere. Quatenus movetur & excitatur, ita sanè se habet merè passivè. Postquam verò motum & excitatum est, in virtute moventis & excitantis gratiæ, cum audito & percepto Evangelio divinitus datæ, operatur. Nempe gratia divina, viribus humanis, quæ per liberum arbitrium denotantur, facultatem agendi, quâ priùs destitutæ erant, largitur, sed necessitatem non inponit.

IV. Ad Canonem V notamus, liberum arbitrium post Adami peccatum esse amissum & extinctum, i. e. vires humanas, ut intellectum & voluntatem, sibi relictas, absque peculiaribus divinæ gratiæ auxilijs, etiamsi circa res, quæ naturæ lumine comprehenduntur, aliquid possint, non tamen posse revelationibus divinis supernaturalibus assensum, qualem oportet, præbere, vel in promissionibus Evangelij, meritoque ac morte Christi spem & fiduciam figere, nisi in virtute divinæ gratiæ peculiariter una cum prædicato Evangelio sive per Evangelium donatæ.

V. Ad IX. Sola fides justificat, i. e. à parte hominis tanquam necessaria conditio vel causa justificationẽ immediatè efficit. Non est sensus, quasi ad obtinendam justificationem à parte hominis (nam à parte Dei misericordiam divinam, & meritum Christi, & vocationem per Evangelium, intercedere, sive potiùs præcedere, notum est) nihil omnino requiratur, præter nudam & solam fidem. Oportet peccata pristina agnoscere, & ob commissa dolere: Oportet Evangelium audire. Non tamen quicunque peccata sua agnoscit & dolet, vel Evangelium audit, hoc ipso statim

justificatur. Ergo agnoscere peccata & audire Evangelium, justificationem proximè & immediatè non inferunt sive efficiunt. Si verò dixeris; Ergo nihil planè ad justificationem faciunt, sive absque ijs justificatio obtineri poterit, perperam ratiocinaris. Hæc exclusiva igitur; Sola fides justificat, in hunc modum exponenda erit; Fides justificat, &, Quod non est fides, id à parte hominis justificationem proximè & immediate non ponit & efficit. Ita recte se habet, eoque sensu à veteribus usurpata fuit. Inde Cardinalis Hosius epistola ad Ruardum Tapperum: *Non solùm Augustinus & Ambrosius, sed & Bernhardus & alij multi usi sunt hoc loquendi genere, quod sola fides justificat.* Ex Scholasticis producimus Bonaventuram, cujus hæc sunt verba in IV, Dist. XV, part. I, quæst. I. *Etsi Divina misericordia remittit offensam homini, dando gratiam, non tamen ita omnino remittit, ut exigat de offensa satisfactionem pro justitia: Nam in sola fide passionis Christi remittitur omnis culpa & sine fide ejus nullus justificatur.*

Epist. 17.

VI. Ad X. Si quis dixerit, homines per Christi justitiam formaliter justos esse, anathema sit. Hæc assertio magis scholasticè concepta, quam ut anathemate sancienda. Docet hac ipsa sessione Synodus Tridentina cap. 3. Mortis Christi beneficium recipere eos duntaxat quibus meritum passionis ejus communicatur. Et c. 6, Neminem posse esse justum nisi cui merita passionis Domini nostri Jesu Christi communicentur. Quid vero est meritum passionis Christi alicui communicari, aliud, quam imputari? Jam sicut homo ab actu divinæ voluntatis, quo eum Deus amat, dicitur amatus; ita quoque à simili actu, itidem ad hominem terminato, quo Deus homini meritum passio-

nis

nis & justitiam imputat, dici potest is homo per Christi justitiam divinitus imputatam justus.

VII. Ad XI. Imputatio justitiæ Christi & remissio peccatorum non excludit ab eo caritatem & incoatam inhærentem justitiam. Non autem sequitur ita eum coram Deo inhærente justitia justificari, i. e. formali inhærente justitia, per quam hæres æternæ vitæ constituitur, quemadmodum per remissionem peccatorũ & imputationem justitiæ Christi. Deinde gratiam Dei, quando dicimur justificari gratis Dei gratia per redemtionem factam in Jesu Christo, non χάρισμα vel infusum aliquod donum, sed misericordiam favorem & benignitatem significare, certum est.

IIX. Ad XII. Fides justificans est adsensus divinis Evangelicis promissionibus præbitus, utpote veris, & deinde fiducia innixa his ipsis promissionibus & gratiæ Dei meritoque Christi per eas nobis oblato, tanquam maximis bonis, in quorum virtute evasuri simus omne malum, infernum videlicet & damnationem, participesque futuri æternæ vitæ & gloriæ. Fides igitur hic consideratur, non ut res simplex ex genere naturalium sed ut quoddam à parte hominis morale instrumentum adipiscendi justitiam & salutem. Quod proinde non mirum est, si non fuerit aliquid unum per se, tanquam simplex res naturalis, sed quoddam unum per accidens & è duobus compositum, ubi fiducia est quasi complementum & perfectio adsensus, ut sit fides justificans, complementum, inquam, in esse morali, non naturali. Nam si fiducia separari possit aut separetur ab assensu, tum assensus hic non justificabit: Diaboli enim & qui in Spiritum S. peccant, Evangelio tanquam vero adsentiuntur, & tamen non justificantur, quia videlicet quod in Evangelio offertur,

tanquam

tanquam bonum ad se pertinens non apprehendunt. Qui inter Pontificios fuere eruditiores, id ipsum agnoverunt; ita enim scribit Alfonsus Tostatus in cap. IX Matth. qu. 8. Dicendum quid non est.

IX. Ad XIII & XIV. Fidem, utpote justificationis à parte hominis, causam, præcedere oportet justificationem, si non tempore, tamen natura. Qui itaque primùm justificatur, non credit, remissa sibi esse peccata; sed per DEI gratiam, Christique meritum remitti, nec quicquam remissioni à parte DEI Christique obstare, modo conditio vel caussa, quam à suamet ipsius parte adesse oportet, non desit. Benè Petrus Chrysologus Sermone I in Symbolum: *Ipse sibi donat veniam, qui sibi peccata per Christum remitti posse confidit.* Intellectus autem reflectitur supra suos & etiam voluntatis actus, ut qui assentitur & confidit, sciat se assentiri & confidere. *Credere fit mente*, ait S. Augustinus, *& videtur mente, quoniam menti nostræ fides nostra conspicua est.* Hinc itaque in promtu est colligere; Qui credit Deum esse misericordem & filium Dei pro nobis esse mortuum, & in hac DEI misericordia meritoque Christi fiduciam collocat, ille habet remissionem peccatorum: Sed ego; Ergo. Interim largimur, Minoris non parem apud omnes esse certitudinem, cui plurimũ obstare videtur in animis hominum nonnullorum, quod quasi indomitam nimiamque in peccata propensionem experiuntur, & uti oporteret excutere nondum possunt. Danda vero est opera, ut excutiatur, ne fiduciæ obstet, eamve imminuat. Fides tamen, quamvis infirma & imbecillis, fides nihilominus est, & orandus est DEUS, ut remotis obstaculis & impedimentis, imbecillem in robustam commutet. *Spiritus* itaque *contestatur spiritui nostro, nos esse filios*

lios Dei, Rom. IIX,16. Et *qui credit in filium Dei, habet testimonium in semet ipso: Et hoc est testimonium, quod vitam æternam dedit nobis Deus*, 1 Johan. VI, 20. Nempè certitudo pro præsente tempore & statu parit tranquillitatem animi, & pacem Christiano pectore dignam, arcetque anxietatem & desperationem; par autem certitudo negata respectu futuri (DEUS enim nos prior non deseret, sed nos DEUM deserere possumus) abigit præsumtionem, superbiam & securitatem, & parit debitam sollicitudinem, ut *cum timore & tremore nostram salutem conficiamus*, Phil. II, 12; & *qui se existimat stare, videat ne cadat*; 1 Cor. X, 12. Hinc igitur Augustinus lib. de Correptione & gratia, cap. XIII: *Quis ex multitudine fidelium, quamdiu in hac mortalitate vivitur, in numero prædestinatorum se esse præsumat? Id occultari opus est in hoc loco.* Et Lutherus in epistolâ ad Christophorum Hoffmannum: *Mea sententia est hæc, nos debere fidere gratiæ Dei, sed manere incertos de nostra & aliorum futura perseverantia seu prædestinatione, ut ille dicit, qui stat videat ne cadat.*

Utilitas hujus doctrinæ.

Et sic expediuntur etiam Canones XV & XVI.

X. Ad XIIX. Præceptorum divinorum observatio, quatenus fidelibus sub pacto Evangelico constitutis necessaria, ne amicitia Dei & salute suâ excidant, eatenus ipsis, præeunte & adjuvante divinâ gratiâ, est possibilis. Qualis vero secundum rigorem pacti legalis requiritur, & in statu innocentiæ præstari potuit, talis hodie à renatis præstari non potest. Peccata certe venialia, juxta ipsorum Pontificiorum confessionem, & contra legem sunt veri nominis peccata, à renatis tamen evitari nequeuntur: à quibus nihilominus *omnia mandata implentur, quando*

quicquid non impletur ignoscitur, ut loquitur Augustinus libro 1 Retract. cap. 19.

XI. Ad Can. XX. Homo adultus, si post acceptam remissionem peccatorum nolit dare operam observationi mandatorum divinorum, sed ea per contumaciam sciens & volens violet, gratia excidit & servari non potest.

XII. Ad Can. XXI. Christus eatenus potest dici legem tulisse, quod juxta voluntatem Patris jusserit omnes, adjuncta promissione æternæ salutis, & comminatione æternæ mortis, Evangelio & in se credere, credentes item baptismum suscipere, & in suæ mortis commemorationem Eucharistiam usurpare, denique mutuiter diligere. *Hoc est*, inquit, *mandatum meum, ut diligatis alij alios sicut dilexi vos*, Joh. xv, 12. Et mox versu 14. *Vos amici mei eritis, si feceritis, quæcunque ego mando vobis.* Quando igitur alij aliorum opera portant, ita complent legem Christi, Galat. vi, 2.

XIII. Ad Can. XXIV. Justitia inhærens augeri potest, sed ea non est formaliter illa ipsa justitia, per quam fidelibus competit jus capessendæ hereditatis cœlestis.

XIV. Ad Can. XXV. Operi bono potest aliquando adhærere peccatum actuale veniale, potest etiam aliquando abesse. Thomas in iv Dist. 12, q. 12, a. 2: *Non est inconveniens, quod aliqua hora sit homo absque omni peccato veniali, quamvis homo diu durare non potuit propter difficultatem vitandi omnia peccata venialia: ipsum autem opus bonum in se spectatum, nec veniale nec morale est peccatum.*

XV. Ad Can. XXIIX. Amissa per peccata gratia, necessariò amittitur Fides infusa, quæ à divinâ gratiâ ita pendet, ut eâ remotâ ipsam quoque intercidere oporteat.

Rema-

Remanere nihilominus poteſt fides acquiſita, & homo ab hac Chriſtianus appellari.

XVI. Ad Can. XXIX. Qui lapſus eſt, ſine pœnitentia non poteſt in integrum reſtitui, poteſt tamen ſine illâ pœnitentia quam ſacramentum vocant, i. e. ſine auriculari confesſione & impoſita ſatisfactione.

XVII. Ad Can. XXX. Peccatum remitti ex ipſa rei natura nihil aliud eſt, quam reatum, i. e. obligationem ad ſubeundam pœnam tolli. Remiſſo itaque peccato, nulla reſidua eſt pœna propriè ſit dicta, nec ullum eſt purgatorium, quod quum a veteribus nonnullis & ab Auguſtino inſtar opinionis admiſſum fuerit, nunc ſub anathemate definire, nimiæ eſt temeritatis.

XIIX. Canonibus XXV & XXVI agitur de merito bonorum operum. *Mereri* Tertulliano, Cypriano & cæteris deinceps ſcriptoribus idem quod conſequi. Meritum igitur hoc ſenſu eſt medium, quo à noſtra parte adhibito aliquid conſequimur. Hoc lato ſignificatu eſt aliquod meritum fidei & operum pietatis: nempe per fidem ſive interventu fidei conſequuntur fideles vitam æternam, & intervenientibus ſeu mediantibus pietatis operibus, dotes gloriæ, quæ in ea erunt. Fundamentum hujus conſequutionis poſitum eſt in gratuita DEI promiſſione, qui ſcilicet hujuſmodi præmia pollicitus fuit: non autem in dignitate vel æqualitate operis ad præmium. Nec Deus obligatur hominibus propter emolumentum, quod ex operibus humanis in Deum redundat, ſed propter ſuam promiſſionem. Hinc Bernhardus libro de Gratiâ & libero arbitrio: *Eſt quam Paulus expectat, corona juſtitiæ, ſed juſtitiæ Dei non ſuæ. Juſtum quippe eſt, ut reddat, quod debet; debet autem quia pollicitus eſt. Et hæc eſt juſtitia*

 de qua

de qua præsumit Apostolus ; Promissio Dei. Præterea quicquid præstare potest homo, ad id præstandum alias obligatus est, quemadmodum servus seu mancipium hero suo. Fieri itaque non potest, ut hominis erga Deum sit meritum aliquod propriè dictum & secundum justitiam acceptum, velut Deus homini aliter obligetur, quam in virtute liberæ & liberalis benignæque promissionis. Quod quum inter ipsos scholasticos multi animadverterent, meritum illud exploserunt, nempe Lirinus, Simon de Cassia, Gregorius Ariminensis, Durandus, Jacobus de alta Villa, Thomas Waldensis, Petrus ab Alliaco, Johannes Gerson, Marsilius ab Ingen, Hadrianus VI, Conradus Kœllin & fortè plures. Quin anno CIↃ CCC LIV. Guido quidam, qui sententias Parisiis interpretatus fuerat juxta ordinationem Domini Cancellarij Parisiensis ac cæterorum magistrorum Reverendorum Theologicæ Facultatis, revocare coactus est, quod dixerat *homo meretur vitam æternam de condigno, i. e. quod si non daretur ei fieret sibi injuria, & quod Deus faceret sibi injuriam*, totam ait propositionem revoco tanquam falsam, hæreticam & blasphemam. Revocatio hæc legitur in tractatu de Condemnationibus ac Revocationbus, qui in veteribus editionibus Magistro Sententiarum annecti solet.

XIX. Qui alia docuerunt ociosi potius in umbra disputarunt, nec ipsi ubi in rem præsentem itum, regnum cœlorum & valorem suorum meritorum in trutina justitiæ appensorum Deum flagitare ausi sunt, sed potius agnitis peccatis suis agnitisque omnibus meritis ad unicam DEI misericordiam & Christi mortem ac meritum confugerunt. Testes sunt omnes Agendæ Ecclesiasticæ & Exhortatio, quæ Anshelmo tribuitur, Agendis sive totidem

dem verbis sive æquipollentibus inseri solitæ: ibi morituri jubentur credere & profiteri, se non proprijs meritis, sed passionis Domini nostri Jesu Christi virtute ac merito ad gloriam pervenire. In Agenda Cracoviensi jussu Episcopi Johannis de Conari edita Cracoviæ morituro præscribitur hujusmodi precatio: Domine, paradisum tuum po- »
stulo, non ob valorem meritorum meorum, sed in virtute »
& efficacia tuæ benedictæ passionis, per quam me mise- »
rum redimere voluisti, & mihi paradisum pretio tui san- »
guinis emere dignatus es. Ipsum mihi conferre festina, »
propterquem nec tuæ divitiæ nec potentia minuentur, »
nec ipse paradisus angustior aut minor efficietur. Amen. »
In Agenda Gnesnensi, excusa anno superioris seculi XLIX: »pag. 38.
Interrogatur æger: Fateris te non ita vixisse in vita tua & »
statu tuo, sicut debueras? Deinde: Credis non aliter te »
posse salvari & vitam æternam ingredi, nisi per meritum »
passionis Domini nostri Jesu Christi? Sequitur: Pone ergo »
totam spem & fiduciam tuam in eandem acerbissimam »
passionem & mortem Christi, huic morti te totum com- »
mitte, nihil dubitans aut desperans de misericordia Dei: »
Passus enim & mortuus est dominus noster Jesus Christus »
pro te & pro omnibus nobis, ut nos omnes salvos faceret, »
& ipse salvabit animam tuam Amen. Porro sacerdos an- »
tequam discedat ab infirmo, dicit: Committo te omni- »
potenti Deo — Et si quid tentationis aut desperationis oc »
currerit tibi, ingere & committe te cruci, passioni & vul- »
neribus Jesu Christi: & hæc habe ante oculos cordis tui, »
ea mente firmiter teneto, nec desperare debes, quia pro »
te mortuus est dominus noster Jesus Christus, & quia »
ubi superabundavit peccatum, superabundavit & gratia. »

XX. Accedat denique Testamentum Cardinalis

Hosij operibus ejus subjunctum, in quo inter cætera in
» hunc modum precatur: Confiteor tibi, pater, quòd gra-
» via sunt peccata mea, quibus iram tuam promerui. —
» Quamobrem venio ad te, pater clementissime, venio ad
» te nullis meis, sed multis filij tui domini & redemtoris
» mei Jesu Christi meritis onustus, qui quum preciosa mor-
» te sua non modo pro meis, verum etiam pro totius mun-
» di peccatis abunde tibi satisfecerit, hujus mortis meritum,
» in quo solo meam spem & fiduciam omnem habeo de-
» fixam, adfero ad te: Hæc est justitia mea, satisfactio mea,
» redemtio & propitiatio mea.

XXI. Simplicem hanc doctrinam cuivis salvando maximè necessariam primò Scholastici otiosis & à praxi alienis quæstionibus intricarunt; deinde Tridentini in easdem sese diffuderunt, & quæ hactenus indifferenter habita, & in utramque partem disputata fuerant, non modo determinarunt, sed meliorem verioremque sententiam, quod omnium deterrimum, anathemati subjecerunt, quemadmodum hîc anathema jubent esse eum, qui dixerit justificatum bonis operibus non vere mereri vitam æternam.

XXII. Canoni ultimo generalia complexo, generalia opponuntur.

XXIII. Observandum, asperiores seu incommodas quasdam B. Lutheri loquutiones in hac sessione à Tridentinis arripi, & anathemate notari, à Chemnitio autem in examine expositas esse.

Ad

Ad Sessionem VII DE SACRAMENTIS.

I.

AD I. Can. Esse septem Sacramenta à Christo instituta, nec plura nec pauciora, sub anathemate definire, nimis temerarium est. Definitus enim sacramentorum numerus nec Scriptura probari potest, nec consensu veterum. *Quod septem sint Sacramenta*, ait Vazquez, *patrum testimoniis confirmare supervacaneum est, quia nullus de eorum numero quicquam speciatim definivit.*

II. Quomodo differant sacramenta V. & N. T. quæstio est minimè necessaria. Nos id agamus ut Sacramenta nostra i. e. quæ sub N. T. celebrari oportet, rectè & secundum Christi institutum & cum spirituali fructu & profectu nostro celebremus & peragamus.

III. Ad IV. De sola Fide dictum est antea.

IV. Ad V. Propter nutriendam & firmandam fidem Sacramenta instituta esse, negari non debet, quamvis etiam alios habeant fructus & effectus.

V. Ad VI. Sacramenta spiritualem effectum signis & actionibus externis congruum seu analogum habere, conceditur.

VI. Ad VII. Ex opere operato, si accipiatur ita, ut sit idem quod interventu & virtute operis juxta Christi institutionem peracti, tum verum est, sacramenta hoc modo habere quendam sibi proprium & immediate unitum supernaturalem effectum. v. g. si infans juxta Christi insti-

institutionem baptizetur, regeneratur, in filium Dei adoptatur, & membrum fit Ecclesiæ Christi, etiamsi, qui baptizat, qui offerunt & adstant, improbi sint & sine devotione & pietate. Pari ratione si S. Eucharistiam improbus Presbyter administret, hypocrita accipiat, hic tamen corpus domini manducat & sanguinem bibit. Hoc ipsum est quod dicitur in Augustana confessione Art. IIX: *Sacramenta propter ordinationem & mandatum Christi sunt efficacia, etiamsi per malos adhibeantur.* Nemini tamen adulto fide & pietate, & internis animi in Deum motibus, destituto, ulteriora gratiæ dona conferunt. Est quidem phrasis, *ex opere operato*, valde exosa, sed si exponatur, ut sit idem, quod ex vi operis juxta Christi institutionem & mandatum peracti, tolerari potest.

VII. Ad IX. De Charactere rectè dicit Gabriel Biel: *Characterem esse ponendum, nec ratio necessaria demonstrat, nec evidens autoritas probat.* Item; *Omnia de charactere dicta, pro magna parte voluntaria sunt & modica ratione fulcita.* Characterem itaque anathemate definire, intolerabilis error est. Quod autem sacramentum iterari non debeat, non ab impresso charactere, sed à ratione divinæ institutionis deducitur.

IIX. Ad X. Ordinariè & citra causam magnæ necessitatis nemo privatus id sibi sumere debet, ut vel publicè doceat, vel sacramentum administret.

IX. Ad XI. Intentio quidem quo ad actum externum præstandum requiritur, sed dum à ministro is ipse peragitur, & per circumstantias à numero vulgarium actuum eximitur, & ad sacrum determinatur, intentionem ad ipsum externum actum relatam subtrahi, impossibile est.

X. Ad

X. Ad XIII. Ritus Pontificij præsertim in Baptismo, si non aliter, ad minimum suâ multitudine exorbitant: Tot enim ritus superadditi, ipsum divinum & sacramento essentialem ritum quodammodo obruunt & obscurant, & ab eo unicè considerando & observando animos abducunt.

DE BAPTISMO.

I.

AD Can. I. Anathemate ferire illos, qui dixerint, Baptisma Johannis habuisse eandem vim, cum Baptismo Christi, (quum sit quæstio valde dubia & omnis usus expers,) intolerabile est.

II. Ad III. Ecclesiam Romanam esse omnium Ecclesiarum matrem & magistram, falsum est. De cætero canon admodum generalis est.

III. Ad VII. Servator in cœlos ascensurus dixit Apostolis: *Docete baptizatos servare omnia quæ mandavi vobis.* Baptizati itaque *debitores sunt, non carni, ut secundum carnem vivant, sed Spiritui. Nam si secundum carnem vixerint, morientur.* Et, *Consepulti sumus Christo per Baptismum in mortem, ut sicut suscitatus Christus est ex mortuis in gloriam patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus.*

IV. Baptizatus tenetur servare præcepta Ecclesiæ, in quâ vivit, ne videlicet ea violet, vel ex contemtu superiorum vel cum scandalo proximi.

V. Ad IX. De votis Confessio Wittenbergica Tridentinæ Synodo oblata rectè: *Non est dubium quin*

vota pia, justa & legitima sint servanda, ac solvenda, & vota impia sint rescindenda.

VI. Ad X. Ut peccata gravia ac mortalia, contra conſcientiam poſt baptiſmum commiſſa remittantur, opus eſt pœnitentia.

VII. Ad XIII. De fide infantum bene Martinus Chemnitius ad hunc ipſum Canonem: *Quando dicimus infantes credere aut fidem habere, non est imaginandum, infantes intelligere aut sentire motum fidei, sed rejicitur error eorum, qui imaginantur, infantes baptizatos placere Deo, & salvos fieri sine aliqua actione S. Spiritus in eis. — Quum ergo certum sit infantes baptizatos esse membra ecclesiæ & placere Deo, certum & hoc est, Sp. S. in ijs efficacem esse, & quidem ita efficacem, ut regnum cœlorum h. e. gratiam Dei & remissionem peccatorum accipere possint. — Ergo oportet Sp. Sanctum in infantibus qui baptizantur efficacem esse & operari, ut regnum Dei quod in baptismo offertur & donatur, accipere possint, suo quodam modo nec satis cognito nec explicabili.*

IIX. Ad XIV. Pueros adultiores priuſquam ad S. Euchariſtiæ uſum admittantur, publicè Chriſtianam fidem profiteri, & in ea confirmari, adhibitâ etiam, ſi ita videtur, manuum impoſitione, nec indecorum nec inutile fuerit, non tamen prorſus neceſſarium.

DE CONFIRMATIONE.

TRibus capitibus de Confirmatione opponimus: Chriſtum inſtituiſſe pro baptizatis Sacramentum, cujus miniſtrum voluerit eſſe Epiſcopum &c. Amen: Id nec

nec ex Scriptura nec ex antiquitatis consensu probari posse.

Quin Eugenius IV Instructione Armeniorum docet, Apostolos per manuum impositionem Sp. S. dedisse, *loco autem*, inquit, *illius manus impositionis datur in Ecclesia Confirmatio.* Si esset Sacramentum à Christo institutum, impositio manuum in ritus illos planè diversos commutari nulla humanâ vel Ecclesiasticâ potestate potuisset. Adde apud Græcos ritum prorsus esse alium. Formulâ utuntur: Σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου, Ἀμήν: *Signaculum doni Sp. Sancti, amen.*

E ritu variabili Sacramentum à Christo institutum facere, & sub anathemate definire, intolerabilis error est.

Ad Sessionem XIII, quæ tertia sub Julio Tertio,

DE SACRA EUCHARISTIA.

Quoniam doctrina capitulorum in canonibus repetitur, ad hos tantùm nunc respiciemus.

I.

AD Can. I. Corpus Christi quod in S. Eucharistia manducatur, non inanime est, sed animatum, idemque Deitati personaliter unitum. Hactenus itaque sine anima & sine Deitate non adesse conceditur.

II. Ad II. Totam ſubſtantiam panis in corpus Chriſti, & vini in ſanguinem converti, & accidentia ſine ſubjecto remanere, non poteſt è verbis inſtitutionis evinci. Rejicitur itaque iſta Tranſſubſtantiatio, tùm quia à vero aliena, tum quia pediſſequas trahit alios errores, v. g. quod Euchariſtia ſit ſacramentum permanens, quod adoratio ad hoſtiam dirigi debeat.

III. Quando in hâc ſacrâ actione panis editur aut quæcunque pars panis benedicti, editur etiam corpus Domini.

IV. Ad IV. Præſentia extra uſum Tranſſubſtantiationi inædificatur, & propterea hac ruente ipſa quoque corruit.

V. Ad V. Finem proximum S. Euchariſtiæ, eſſe ut mors Domini nobis in memoriam efficaciter revocetur & commemoretur, ex ipſius Domini & S. Pauli verbis certum eſt. Seria & viva hujuſmodi recordatio præterquam quod fidem firmat, alios quoque effectus parere poterit.

VI. Ad VI. Chriſtum qui in Euchariſtiâ exhibetur, in ſpiritu & veritate adorandum nemo negat. At adorationem ad aliquod ſenſibile, tanquam ſub eo permanenter Chriſtus eſſet, dirigi, error eſt ex tranſſubſtantiatione natus. Qui ita adorant, non intendunt quidem adorare, niſi Chriſtum, ſed ab indicibus, qui panem tanquam Chriſtum oſtentant, decipiuntur; ſicut quum in terris ageret Chriſtus, ſi aliquis eum de facie ſibi ignotum adorare cupidus ab indice deceptus fuiſſet, & in vicem Chriſti Petrum adoraſſet. In hujuſmodi autem adorationem nemo, cui conſtat, non niſi panem adeſſe, conſentire ſalvâ conſcientiâ & ſine crimine idololatriæ poteſt. Porrò ut panis con-

consecratus circumgestetur, nec institutioni congruum est, nec praxi antiquitatis. Quatenus autem ad cultum latriæ exhibendum circumfertur, id prorsus rejicitur.

VII. Ad VII. Antiquitus Eucharistiam in usum ægrotorum in paucos dies reservari solitam fuisse conceditur. Rectius tamen fuerit & institutioni magis congruum, apud ægrum in aliquo cœtu, quamvis exiguo, eam celebrari.

IIX. Ad IX. Dies & hora & locus celebrandæ Eucharistiæ ab Ecclesia constitui potest: Etiam hoc, ut quisque Christianus minimùm semel in anno (satis quidem parcè, Christiano magis dignum ut frequentius) eâ utatur.

IX. Ad X. Presbyterum celebrantē ipsum sumere, quod alijs porrigit, non quidem admodum improbatur, convenientius tamen, si alterius ministerium interveniat.

X. Ad XI. Fides ita hîc requiritur, ut tamen propositum à peccatis abstinendi, & piè vivendi non excludatur: requiritur, inquam, fides efficax & viva, non ociosa & mortua. Confessio presbytero facienda, ad impetrandam peccatorum veniam, non est absolutè necessaria.

Ad Sess. XIV, quæ fuit quarta sub Julio III,

DE POENITENTIA.

I.

DOctrinam de Pœnitentia maximè profectò Ecclesiæ necessariam, sicut olim Pontifices & Pontificij ad potestatem suam in immensum evehendam, & quæ-

 stum

ſtum faciendum detorſerunt; ita hîc Tridentini Scholaſticis quæſtionibus & tricis involvunt & obſcurant, quin alicubi corrumpunt, ne poteſtatis, quam hactenus uſurpaverunt, & quæſtus, cui adſueverunt, detrimentum patiantur.

II. Agitur autem de Pœnitentia, quæ poſt acceptum baptiſmum homini renato fideli, ſed peccatis nihilominus obnoxio, neceſſaria. Peccata fidelium vel ſunt graviora, per quæ adverſus conſcientiam commiſſa è ſtatu gratiæ & amicitiæ Dei excidunt; vel quotidiana, quæ venialia ſolent appellari, commiſſa non deliberatò & per contumaciam, ſed ex infirmitate, quæ in hac mortali vita ſemper eſt reſidua: Propter hæc peccata, quotidie, quemadmodum nos precari juſſit Servator noſter, dicimus: *Dimitte nobis debita noſtra &c.* Hinc Auguſt. Enchiridio ſuo ad Laurentium cap. LXXI: *De quotidianis brevibus leviبuſque peccatis, ſine quibus hæc vita non ducitur, quoditiana oratio ſatisfacit.*

III. Graviora verò illa graviorem quoque & magis ſeriam pœnitentiam requirunt: Si ſint occulta, nihil obſtat, quin peccator pœnitens cum Deo ſolus, ut ita dicam, tranſigat, ſeu Deo reconcilietur, Eccleſiâ ſeu miniſtris Eccleſiæ nullis intervenientibus. Nempe quando de agnito ſuo delicto vel hoc potiſſimum nomine, quod Deum maximè offenderit, ſeriò dolet, idque deteſtatur & averſatur cum propoſito nunquam id iterum perpetrandi, tum amovetur illud impedimentum, quod hactenus obſtitit, quo minus Deo fidere, ſive in Deum vivâ fide ferri potuerit. Eſt Chriſtianus, & propterea etiamſi peccaverit, omni tamen fide, ſaltem acquiſita non deſtituitur. Peccatum cui hactenus inhæſit, facit quidem ut

careat

careat gratiâ inhabitante, & propterea non credat, quemadmodum oportebat credere, nec possit Deo, tanquam propitio, fidere: ubi autem excitatus divinâ gratiâ peccatum incipit odisse & aversari, removetur illud obstaculum & virtute ejusdem gratiæ per Evangelium ejusque promissiones denuo apprehensas redit vera & viva fides, quæ jacentem rursus erigit, & de impetrandâ per Christi meritum à patre misericordiarum peccati veniâ certum reddit. Sic igitur in pristinum statum restituitur, & novam vitam denuo vivere incipit.

IV. Ejusmodi peccatori non quidem absolutè necessarium, utile tamen fuerit, si conditionem suam, & quid eum angat, ministro Evangelij indicet: Qui si deprehenderit, eum seriò dolere, peccatum detestari, & propositum in posterum abstinendi habere, fide autem Evangelicas promissiones apprehendere & propter Christi meritum veniam sibi promittere, potest generalem evangelij doctrinam de quibusvis verè pœnitentibus & credentibus veniæ participibus & damnatione eripiendis, huic individuo applicare, & impetratam à Deo peccati remissionem annunciare & confirmare. Aliud quod attinet remissionem peccatorum, prout ab ipso Deo, sive in foro, ut ita dicam, divino, impetrat, & obtinetur, minister præstare non potest, sicut non modò prisci doctores, sed ipse etiam Magister Sententiarum & multi scholastici agnoverunt.

V. Sortitur autem peccator quadruplex forum, ut ita liceat loqui, præsertim si peccatum non fuerit occultum, sed publicè notum & manifestum: Reconciliari enim debet DEO, in quem peccavit, qua de re jam fuit dictum: item Magistratui & Reipub. quam & ipsam offendit:

tum

tum Ecclesiæ in quam redundavit scandalum & opprobrium, inde quod quidam Ecclesiæ civis se ita male gesserit: denique privato, si forte peccato suo privatum læsit aut injuriâ affecit. Accedit quod eum ecclesia ad pristinam cum fidelibus communionem admittere non debeat, nisi prius constet de vera ejus pœnitentia, quam proinde certis & serijs indicijs ut comprobatam det, necesse est. Hinc satisfactiones Canonicæ: *satisfacere* autem ex antiquo latinè loquendi usu est *deprecari*. Sic Alcumena apud Plautum:

Amphitr. Act. III, Sc. II.

— — — quin ego illam aut deseram
Aut satisfaciat mihi, atque adjuret insuper
Nolle esse dicta, quæ in me insontem contulit.

Suetonius in J. Cæsare cap. LXXIII: *Catullum satisfacientem eâ die adhibuit cœnæ.* Parili sensu scriptores ecclesiastici. Cyprianus de unitate Ecclesiæ, cap. XVII: *Lapsi Deum plenis satisfactionibus deprecantur.* Lactantius lib. VI. Instit. cap. ult. *Si quid mali evenerit, satisfaciat, & id sibi ob peccata sua fateatur evenisse.* Satisfacere igitur erat deprecari, peccatum agnoscere & fateri, & conceptum animi ex commisso facinore dolorem, externis luctus & submissionis signis testari. Talia per aliquantum tempus continuata requirebat à notorio & scandaloso peccatore Ecclesia, priusquam eum reconciliaret, & pristinæ fidelium communioni restitueret: si tamen animus verè pœnitens & Christo fide innixus, non putandum est internam cum Deo reconciliationem eò usque dilatam fuisse, donec explerentur satisfactiones illæ Canonicæ, & per impositionem manus perficeretur pœnitentis cum Ecclesiâ reconciliatio & communionis restitutio.

VI. Est autem hîc observandum, duplicem fuisse com-

communionis privationem ſive excommunicationem: Unam pœnalem vel abſolutam, adverſus contumaces, qui ne quidem ſemel atque iterum moniti à notoriis criminibus abſtinere, reſipiſcere vel veniam petere vellent, exerceri ſolitam, & anathema propriè dictam: Alteram Medicinalem, ſive, ſi ita loqui liceat, Pœnitentialem, quæ videlicet pœnitentibus, ac veniam & reconciliationem petentibus ac deſiderantibus imponebatur. In utraque ſive impoſitâ ſive remotâ poſitus eſt legitimus uſus clavium ad ligandum & ſolvendum; quodque ita in terris ſive in Eccleſia agitur, ligatur vel ſolvitur, hoc Deus probat & ratum habet in cœlo. Sicut autem Eccleſia ſatisfactiones Canonicas imponere & tempus exantlandis præfigere potuit, ita quoque animadversâ pœnitentis ſeriâ converſione, & ſincerâ devotione, vel aliâ ad rem faciente circumſtantiâ remittere & relaxare. Hæc antiquitus erat Indulgentia.

VII. Diximus peccatorem pœnitentem quadruplex ſortiri forum, Divinum, Politicum, Eccleſiaſticum & Privatum, ut ſcilicet etiam cum privato, quem forte injuriâ affecit, tranſigat. Quod autem in uno horum agitur vel transigitur, alteri non præjudicat, nec facultatem jus ſuum proſequendi adimit: v. g. privatus condonavit injuriam ſibi factam, cædem puta fratris vel cognati. Hoc non obſtante integrum tùm eſt Eccleſiæ ſatisfactionem, tùm reipub. pœnam exigere. Quin etſi cum Deo per veram pœnitentiam ſit tranſactum, Reſp. tamen non tenetur condonare mulctam ſibi debitam, nec Eccleſia ſatisfactionem canonicam. Sic abſolutus in foro Eccleſiaſtico nihilominus obligatur ad ſubeundam pœnam à repub. inflictam, & vice verſa qui magiſtratui Politico

ſatisfacit mulctâ, vel carcere, hoc ipſo non reconciliatus eſt Eccleſiæ.

IIX. Porro remittere culpam vel peccatum nihil aliud eſt, quàm pœnam peccato debitam condonare. Facinus, ut homicidium, adulterium, furtum, eſt perpetratum, nec fieri poteſt, ut perpetratum non ſit; nec ipſum ſecundum eſſe ſuum ſupereſt in rerum natura. Cæterum qui perpetravit reus eſt ſive obligatus ad ſubeundam pœnam. Tale itaque peccatum, crimen vel facinus remitti, nihil aliud eſt, quàm illam obligationem tolli, & pœnam, quæ exigi jure poſſit, condonari. Non poteſt igitur remiſſio pœnæ ſeparari à remiſſione culpæ, nempe ut remiſsâ culpâ reſervetur luenda pœna. Loquimur autem de pœnâ propriè dictâ, vindicativâ ſcilicet, quæ per actum juſtitiæ infligatur. Nam remiſsâ pœnâ propriè dictâ, nihilominus Deus ſuis fidelibus benignâ & paternâ providentiâ immittit afflictiones, ad eos caſtigandos, probandos, cautiores reddendos & à peccatis deterrendos. *Quem diligit Dominus caſtigat: flagellat autem quemcunque filium agnoſcit. Si caſtigationem ſuſtinetis, Deus ſeſe vobis exhibet, ut filijs. Quis enim eſt filius, quem non caſtigat pater?* Hebr. XII, 6 & 7. Hujuſmodi afflictiones, non vindicativæ, ſed medicinales, correctionis & præſervationis vel etiam probationes ergo divinitus immiſſæ non ſubſunt clavibus aut poteſtati eccleſiaſticæ, ut per eam ejuſve indulgentias tolli vel relaxari poſſint. Nec ad eas ſive avertendas ſive mitigandas aliud quidquam conferre poteſt eccleſia vel ullus mortalium, quàm deprecationes, quas vetuſto vocabulo ſatisfactiones etiam appellari paullò antè monuimus, jejuniiſque & ſignis pœnitentiæ & doloris ſive acui ſive manifeſtari non negamus; & emendationem vitæ.

IX. Hisce ita expositis & perceptis facilè intelligi potest, quomodo Synodus Tridentina totam hanc doctrinam partim intricarit, partim depravarit, & opiniones tùm falsas tùm incertas & merè scholasticas sub anathemate definierit.

Nempe Canone I definit Pœnitentiam verè & propriè sacramentum esse; quæ quæstio non est nisi scholastica, ejusque decisio pendet à variâ, imò propemodum arbitrariâ vocabuli acceptione.

Canone III Presbyteris tribuit potestatem remittendi peccata, quoad ipsum forum divinum. Quod falsum est, & ad eminentiam ordinis Ecclesiastici augendam invectum.

Canone IV de materiâ pœnitentiæ ejusque partibus (quæ doctrina istis terminis proposita non nisi scholastica est) sub anathemate definit. Mirum autem, quum forma sit juxta Pontificios *Ego te absolvo*, quomodo ad materiam pertineat, ejusque pars esse possit satisfactio, quæ hodie formam, per quam aliàs res in suo completo esse constituitur, aliquo intervallo subsequitur. Olim satisfactiones canonicæ absolutionem præcedebant, non sequebantur.

Can. V Quomodo dolor de commisso peccato & Deo ad iram provocato sit liber & voluntarius, quæstio est Scholastica,

Canone VI Confessionem auricularem juris Divini esse, falsum.

Can. VII & IIX. Enumerationem omnium peccatorum itidem juris divini esse, falsum.

Can. IX Absolutionem sacerdotalem quò ad remissionem peccati coram Deo, sive quoad forum Divi-

 num

num, eſſe actum judicialem, falſum. Hanc remiſſionem ab intentione Sacerdotis ſeriò vel joco agentis pendére, itidem falſum.

Can. X. Ligare & ſolvere per excommunicationes & ſatisfactiones canonicas vel impoſitas vel relaxatas, maximè ad Eccleſiæ Præſides pertinet. Olim tamen conſenſus etiam populi Chriſtiani requirebatur. Cyprianus epiſtolâ LV. *Vix plebi perſvadeo, imò extorqueo, ut tales patiantur admitti.*

Can. XI. Epiſcopos vel ſuperiores ſancire poſſe, ut abſque ſuo ſcitu & conſilio inferiores & imperitiores parochi in caſibus gravioribus nihil conſtituant, ne excommunicationum & ſatisfactionum canonicarum abuſus irrepat, conceditur. Tales autem caſus è provinciis ubi contigerunt, Romam evocari, intolerabile olim judicarunt patres Africani in Concilio, cui interfuit Auguſtinus.

Can. XII, XIII & XIV. Remiſsâ culpâ remanere pœnam vindicativam à divinâ juſtitiâ infligendam, & pro eâ divinæ juſtitiæ per actiones humanas ſatisfieri, vel peccata redimi poſſe, falſum eſt.

Can. XV. Virtute clavium ſive poteſtate eccleſiaſticâ in foro Divino remitti culpam & pœnam æternam, temporalem verò, quæ ſit pœna propriè dicta & vindicativa, exſolvendam remanere, & in opera, quæ pœnalia vocant, converti poſſe, commentum eſt. Et hæc tamen omnia ſub anathemate definit Concilium Tridentinum, ſive ut ipſum loquitur, *aſſerentes contrarium perpetuo damnat & anathematizat.*

DE

DE EXTREMA UNCTIONE.

UNctio, cujus mentio fit Marci VI, 13 & Jacob. V, 14, quamdiu donum miraculosæ sanitatis in ecclesiâ viguit, intervenientibus serijs & ardentibus precibus, effectum habuit depulsionem morbi & recuperationem pristinæ valetudinis. Nempe accersiti presbyteri ægrum de peccatis, propter quæ castiganda sæpe à Deo morbi immittuntur, commonebant, & ad emendationem seriò meditandam incitabant, Deum ardenter pro eo deprecabantur, & adhibitâ unctione morbum aliquando depellebant. Hortatur igitur ægros Apostolus Jacobus, ut presbyteros accersant: esse enim spem non vanam, fore ut eorum operâ, precibus, monitis, sanitati tum corporis tum animæ restituantur. Leguntur apud Tertullianum & Hieronymum procuratæ per ejusmodi unctionem sanitatis exempla. Deficiente curationis dono mansit ritus ungendi, quamvis sine effectu. Pontificij itaque, quum sanitatem non possent, effectum adsignarunt abstersionem reliquiarum peccati. Recuperandæ tamen sanitatis & non abstergendorum peccatorum ergo, primitus adhibitum fuisse, vel hoc indicium est, quod hodie apud ipsos Pontificios extremo supplicio afficiendi non unguntur. Si unctio ad abstergenda peccata faciat, quis magis indigeat quam illi? Sin ad valetudinem, illis conferre ridiculum fuerit. Juxta veteres nonnullas Agendas ungitur membrum, quod maximè dolet. Quinque igitur Synodi Tridentinæ de extremâ unctione anathematibus oppo-

nimus hanc thesin: Falsum est Christum pro moribundis ad delendas reliquias peccatorum instituisse sacramentum verè & propriè dictum, cujus *Minister* sit presbyter, *Materia remota* oleum olivæ ab Episcopo benedictum; *proxima* inunctio oculorum, aurium, narium, labiorum, manuum, pedum: *Forma* verò; Per istam unctionem & pissimam misericordiam suam indulgeat tibi Dominus, quicquid deliquisti per visum, per auditum, per odoratum, per gustum, per tactum, per incessum pedum, Amen.

Sessionibus XV, XVI, XVII, XIIX, XIX, XX, nullum dogma tractatum fuit.

Sessione XXI (quæ fuit V sub Pio IV, habita post restaurationem Concilij die XVI Julij anno 1562,) Conatur Communionem sub una defendere,

negans à Christo præceptum esse, ut sub utraque sumatur, & more suo dissentientibus anathema dicit. Advocat præterea in subsidium concomitantiam, quam vocant, & anathema jubet esse eum qui negaverit totum & integrum Christum sub una panis specie sumi. Ex rei quidem natura vivum corpus sanguinem in concomitantiam trahit, sed vice versâ sanguis non trahit corpus in concomitantiam. Quicquid autem de hac ipsa sit, jubet Servator noster in sacramento corpus sumi seorsim ad modum cibi, & sanguinem seorsim ad modum potus. Huic præcepto non

non satisfit, quum sumitur solus panis benedictus, & non sumitur vinum. Quibus jam de Divino præcepto constat, & ex verbis Domini apud animum suum persuasi sunt, nullo modo pati poterunt se induci ut communionem sub unâ vel admittant vel probent. Præceptum Divinum cognitum conscientiam obstringit. At Tridentini eos qui præceptum divinum agnoverint, anathemate feriunt, & *consuetudinem sub alterâ specie communicandi pro lege habendam decernunt, quam sine Ecclesiæ autoritate mutari non liceat.* Consuetudinem igitur & legem suam dum præcepto Christi opponunt, enormiter admodum exorbitant & schisma stabiliunt, quin immedicabile reddunt. Quare tamen omnes, qui hactenus rem non adsequuti nec edocti sub unâ communicaverint, damnandi non sint, ostensum est Resp. Moguntinis opposito, num. 25, seq.

Sessione XXII, quæ fuit sexta sub Pio IV, Sancit Tridentina Synodus, Sacrificium Missæ quod vocant. Non est autem hic error minus intolerabilis quam prior. Et quidem quum in S. Eucharistiâ adsit qui pro nobis in arâ crucis semetipsum hostiam obtulit, si nihil aliud intelligatur, fuerit in Eucharistiâ sacrificium & quidem propitiatorium, materialiter scilicet; sed ipsam formalem sacrificij rationem in sacrificandi actione positam, hic constituunt. Jam verò propter actiones & ritum, quo passio Domini suo modo adumbratur & commemoratur, possit Eucharistia, vocabulo latius accepto, sacri-

ſacrificium dici. Sed commemoratio beneficij non eſt ſacrificium verè & propriè dictum, quemadmodum repræſentatio aliqua vel commemoratio prælij non eſt verè & propriè dictum prælium. Quoniam & cum peragitur Euchariſtia, Chriſtus pro nobis paſſus DEO Patri ab animo fideli per preces offertur, poterit etiam hoc reſpectu dici Chriſtus offerri. Sed ſi hæc oblatio ad eam quæ in cruce facta fuit, conferatur, toto genere diſcrepat & ſolo nomine convenit. At Tridentini ſtatuunt peragi ſacrificium verum & proprium, & quidem propitiatorium. Nempe juxta eos cap. 2, *unam eandemque hoſtiam idem nunc offert ſacerdotum miniſterio, qui ſe ipſum tunc in cruce obtulit, ſolà offerendi ratione diverſà.* Quæro quæ ſit hæc diverſa offerendi ratio? Si eſſentialem dixerint, aut conceſſerint ſacrificium in Euchariſtià eſſentialiter & ſecundum ſpeciem differre à ſacrificio in cruce oblato, veritati appropinquabunt. Sed non concedunt niſi accidentalem diverſitatem poſitam in diſcrimine cruenti & incruenti, quod rem ipſam uti in ſe eſt, ſive veram propriamque ſacrificij rationem variare negant. Capiendo itaque ſacrificium formaliter & pro actione ſacrificandi docent ſacrificium presbyteri in altari & ſacrificium Chriſti in cruce non differre eſſentialiter ſed tantum accidentaliter, non ſpecie ſed ſaltem numero. Exſtructo igitur ad eum modum ſacrificio propitiatorio verè & propriè dicto, pergunt & ſacrificium à ſacerdote ſolo, victimam ſcil. verſare valido, peragi poſſe aſſerunt. Hinc Miſſæ ſolitariæ & ſine communicantibus, apud Pontificios multo frequentiores, quàm quibus communicantes interſint, ſæpè adeò ſolitariæ, ut præter ſacrificulum & miniſtrum puerum nemo compareat. Quas & inſtitutioni Chriſti benedictum panem & vinum diſtribuentis

entis

entis, & praxi universæ antiquitatis ad millesimum usque annum Christianum, & ipsi Romano canoni, distributionis & participationis olim usitatæ manifestum indicium (verba sunt: *Quotquot ex hac altaris participatione sacrosanctum corpus & sanguinem filij tui sumpsimus:* item, *prosint nobis Domine sacramenta quæ sumimus &c.*) facienti adversari, nullum est dubium. Qui itaque rem capit & intelligit, illæsâ conscientiâ nec sacrificium propitiatorium formaliter acceptum proprieque dictum nec missam sine communicantibus admittere vel probare potest. At Tridentini non admittentibus sacrificium propriè dictum & propitiatorium, & per verba *Hoc facite &c.* Apostolos sacerdotes institutos & ejusmodi sacrificium offerre jussos negantibus, & Missas solitarias sive communione destitutas improbantibus anathema irrogant. Quo perseverante, aut non mitigato vel abrogato, irreconciliabiles sunt.

Sessione XXIII, quæ fuit VII

sub Pio IV, agitur de Ordinatione, quæ ut verè & propriè dictum sacramentum sub anathemate agnoscenda proponitur. Non tamen additur quot & quæ ordinationes sacramenta sint. Nam quum ordinatio presbyteri sive Sacerdotis differat specie ab ordinatione Diaconi, & hujus ab ordinatione Subdiaconi, & sic de reliquis minoribus ordinibus; inde efficietur, sacramenta non tantùm septem esse, sed omnino plura. Sicut autem in Ecclesia sacrificium pro actione sacrificandi acceptum verum & proprium esse

 volunt;

vo ust; ita quoque pari ratione sacerdotium, quod si propriè & uti in V. T. capitur, officium est divinitus institutum ad peragenda & celebranda sacrificia propriè dicta. Quum autem N. Testamenti nullum sit sacrificium propriè dictum, nisi quod in arâ crucis Christus obtulit, id secundum esse suum, vel ita ut idem specie habeatur, repeti nequeat; inde efficitur nullum esse N. Testamenti sacerdotem, vocabulo strictè & propriè accepto, præter Christum. Cæterum quum sint complura in latiore significatu sacrificia, ad quæ offerenda Christiani tenentur. Hinc in scriptura non quidem uspiam presbyteri, sed omnes Christiani sacerdotum titulo, itidem juxta latiorem significatum insigniuntur, ut patet ex 1 Pet. 11, 5 & 9; Apoc. 1, 6. Quoniam autem presbyteri sub N. Testamento ἱερȣργȣ̃σι τὸ ἐυαγγέλιον τȣ̃ Θεȣ̃, ut S. Paulus loquitur Rom. xv, 16, sive Evangelio tanquam sacro cuidam operantur, populo precanti in cœtu publico verba præeunt, imo *ad presbyterorum preces* (verba sunt Hieronymi) *Christi corpus sanguisque conficitur*, i. e. materia panis & vini proposita, talis efficitur, ut sumta sit κοινωνία corporis & sanguinis Christi, qualis non esset nisi presbyterorum benedictio, gratiarum actio & preces præcederent; Hinc factum ut prisci ecclesiastici, qui aliàs amarunt vocabula sub V. T. usurpata rebus in Novo usitatis accommodare, presbyteros secundum analogiam aliquam appellarint sacerdotes, quemadmodum etiam Diaconos Levitas vocare solent. Sed ut diximus, Tridentini, quemadmodum sacrificium ita quoque sacerdotium propriè dictum sub anathemate sanciunt; item ordinationem esse verè & propriè sacramentum, perque eam vi operis peracti (ita enim ac-

cipi

cipi oportet) Spiritum S. dari; & differentiam inter Episcopos & presbyteros juris esse divini; & Episcopos qui autoritate Romani Pontificis adsumuntur (titulares intelligere videntur) legitimos & veros Episcopos esse, hæcque omnia adhibitis anathematibus; quæ si abessent, errores illi non omnino intolerabiles haberi possent. Intolerabile autem nunc est, omnes qui diversa sentiant, anathemata audire, & consortio Christianorum excludi. Hoc quoque notandum, Tridentinos, dum Canone VII ordines ab Episcopis collatos *sine populi vel potestatis secularis concessu* ratos esse jubent, videri imminuere jura vocandi patronis & plebi Christianæ competentia; & dum negant *legitimos verbi & sacramentorum ministros esse, qui nec ab Ecclesia & Canonica potestate ritè ordinati nec missi sunt*, videri pastores & ministros Ecclesiarum protestantium rejicere & damnare.

Sessione XXIV, quæ fuit Octava sub Pio IV,

definiunt more suo sub anathemate Matrimonium esse verè & propriè sacramentum N. Testamenti, & proinde (virtute scil. actus ita facti) gratiam conferre; item Ecclesiam potuisse constituere impedimenta matrimonium dirimentia alia quam in scripturis prodita. Item, propter alterius conjugum adulterium matrimonium non posse dissolvi. Item clericos in sacris ordinibus constitutos matrimonio recte prohiberi: item causas matrimonia-

ſes ad judices eccleſiaſticos, magiſtratu videlicet politico planè excluſo, ſpectare. Quæ quum omnia falſa ſint, & nihilominus anathemate feriantur, quicunque adſenſi non fuerint vel contradixerint, hoc ipſo quæ aliàs ferri fortè vel diſſimulari poſſent, intolerabilia reddiderunt.

Seſsione XXV & ultimâ

per biduum habita diebus III & IV Decemb. anno CIↃIↃLXIII, Tridentini patres tœdio tandem, ut videtur, affecti, rem præcipitant, & agendi ordinem immutant.

Purgatorium ajunt à ſe antehac ſtabilitum eſſe; nempè Canone XXX ſeſſionis VI ubi anathema crepant, à quo hic abſtinent. Inædificatur autem purgatorium pœnis temporalibus, à remiſſione culpæ & pœnæ æternæ virtute clavium eccleſiaſticarum ſeparatis. Nos autem negamus virtutem clavium ad remiſſionem & retentionem, quæ fiat coram ipſo Deo ſeu in foro divino, ſeſe extendere aliter, quam ut doctrina Evangelica ad ſingulares caſus & perſonas, ſive theſis ad hypotheſes, ut loqui ſolemus, transferatur, & ſecundum eam verè pœnitentibus remiſſio, inpœnitentibus retentio denuncietur & confirmetur. Negamus etiam remiſsâ culpâ remanere pœnam quandam propriè dictam & à juſtitia vindicativa infligendam. Negamus eccleſiaſticam aliquam poteſtatem ad inflictiones ſive probationis, ſive emendationis, ſive præſervationis

nis ergò divinitus immissas, extendi vel in eas aliquid posse; aut ecclesiæ aliter eas avertendi & minuendi potestatem competere, quàm per deprecationem & emendationem. Ecclesia quidem virtute clavium sibi creditarum privationem suæ communionis & satisfactiones canonicas quemadmodum imponere & astringere, ita quoque remittere potest & relaxare. Sed hæc nihil ad purgatorium. Quod proinde non nisi sub dubio & opinionis instar ab Augustino propositum, & ab alijs veteribus ita, ut sententijs admodum variarint, admissum fuit. Ex quo autem credi cœpit omnino esse purgatorium & Missam esse sacrificium propriè dictum, quod ex se & opere operato (quicquid sit de opere operantis) animabus in purgatorio prodesse & applicari possit: & omnium Missarum, disciplinarum, abstinentiarum, bonorumq; operum, quæ in ordinibus monasticis fiant, participationem in vita pariter & in morte concedi posse: ex eo multiplicatæ sunt non superstitiones minus quàm proventus monachorum & numerus Missarum solitariarum in immensum auctus. Vetant quidem Tridentini *incerta, vel quæ specie falsi laborant, evulgari ac tractari. Ea quoque, quæ ad curiositatem quandam aut superstitionem spectant, vel turpe lucrum sapiunt, prohibent.* Agnoscunt igitur inter alia quæ apud ipsos de purgatorio, vel eo posito fieri soleant, incerta & quæ specie falsi laborent, item quæ superstitiosa & turpe lucrum sapiant, occurrere. Quæ vero hæc ipsa sint, non indicant, ut ex ejusmodi indicio corrigi possint. Videntur igitur emendationem magis promittere & ostentare, quàm cupere & præstare.

A purgatorio transeunt ad Sanctorum invocationem, reliquias & imagines. A sanctis tanquam autoribus

petere remiſſionem peccatorum, gratiam, vitam æternam, & ea quæ largiri ſolius DEI eſt, à crimine idololatriæ non eſt immune. Tales autem preces, quæ aliter, ut verba quidem jacent & ſonant, accipi nequeunt, & olim fuerunt, & hodiè ſuperſunt. Quas merito non ſaltem contortè exponere, ſed rejicere & penitus abolere pontificios oportet, ſi à diro illo crimine ejuſque ſuſpicione Eccleſiam ſuam liberari cupiant. Interceſſio ut à vivis ita quoque à mortuis peti utiliter poſſit, ſi quemadmodum illi ita hi quoque alloquutiones noſtras audirent & perciperent. Quod quum probatione deſtituatur, nec certum ſit, animas beatorum ſeparatas Deum videre, nec inde, etiamſi certum foret, colligi queat, eas in Deo cognoſcere & videre quicquid Deus cognoſcat, inde efficitur illud in Eccleſiâ Pontificiâ uſitatum ORA PRO NOBIS fructus & effectus expers eſſe. Nobis autem non indignabuntur ſi pro illo quod ipſi dicunt, S. Petre, S. Paule ora pro nobis, nos dicere malimus, Jeſu Chriſte fili DEI miſerere noſtri & apud patrem tuum cœleſtem pro nobis intercede. Nec negabunt certius eſſe hanc precationem exaudiri & effectum ſortiri quàm alteram qua ſanctorum animæ compellantur. Efferre eas ſecum memoriam ſuorum quibus in hac vita conjuncti fuerunt, & noviſſe quod adhuc in terris Eccleſia militet, & multis cum adverſitatibus conflictetur, id verò negare nolumus. Neque inficias imus, ea caritate pollere ut pro ijs quos amarunt, & pro eccleſia quam militare norunt, Deum velint precari. Sed quum caritate, qualem diximus, maximè flagrent, ſua ſponte id officium præſtabunt, ut noſtris monitis & colloquijs incitari nihil opus ſit. Quæ ſi vel maximè à

nobis

nobis adhibeantur, ab ipsis tamen non percipiuntur, & proinde frustra instituuntur. (Observa obiter: Absolvunt ab idololatria, morem invocandi Sanctos ab hac vita liberatos, in id ut pro nobis orent. Lutherus in epistola ad Georgium Spalatinum & ad Erfordienses, Oecolampadius in annot. ad Chrysostom. Grotius discussione Apologet. Rivet. pag. 105, in f.)

Reliquiarum & Imaginum eam rationem haberi satis est, ne irreverenter & ignominiosè tractentur vel abjiciantur: cultus alius, qui positivus sit, ijs non competit. DEI invisibilis visibiles imagines formari, pravum est. Etiamsi vero Christus imagine exprimi queat, & per hanc conspectam memoriâ Christi in animis hominum excitatâ, ipse apud imaginem adorari; qui tamen coram imagine procubuerit, intuentibus scandalum & speciem iconolatriæ præbebit.

Subdunt denique non admodum multa de Indulgentijs. Indulgentias aliarum pœnarum Ecclesia concedere non potest, nec olim concessit, quam quas ipsa in foro pœnitentiæ imposuisset. Nihilominus Tridentini anathemate damnant eos, qui quales hodiè in usu sunt, & non Canonicas satisfactiones, sed pœnas à Deo infligendas vel in purgatorio luendas concernunt, *aut inutiles esse asserunt, vel eas concedendi in ecclesia potestatem esse negant.* Abusus, pravos quæstus & corruptelas agnoscunt quidem, sed non nisi generaliter attingunt. Jejunia in abstinentiâ, non in delectu ciborum posita & ab opinione meriti immunia probantur.

Atque

Atque ita jejuniorum ac festorum commendatione, concludunt Tridentini, nulla alia re magis horribiles quàm anathematibus in quosvis dissentientes evibratis. Quæ quamdiu valida censentur & Pontificij quoscunque aliter sentientes vi horum anathematum hæreticos & communione fidelium & nomine Christianorum indignos reputant, fieri non potest ut inter partes speretur conciliatio.

FINIS.

GEOR-

GEORGII CALIXTI CONSIDERATIO

DOCTRINÆ REFORMATORUM JUXTA DUCTUM CONFESSIONIS ANNO CIↃ IↃ C XLV IN COLLOQUIO THORUNIENSI OBLATÆ.

DE PECCATO.

Peccatum originis non tantùm in justitiæ nudâ carentiâ, sed etiam in pravitate, seu pronitate ad malum consistit. Hanc pravitatem & pronitatem ita existimo intelligi, ut ipsa pronitas sive concupiscentia, tamquam aliquid materiale, prava sit propter adhærentem inordinationem sive ἀνομίαν, tamquam formale, quod faciat eam esse peccatum, & propter quod etiam dicatur esse pravitas & pronitas ad malum. Pronitas ad caducum & vel utile vel delectabile bonum, modò esset ordinata, id est, non proclivis ad præferendum talium rerum amorem pietati & dilectioni Deo debitæ, non foret peccatum. Licitum enim est & rectum, amare

Num. v.

D Calixtus non docet: Peccatum Originis esse merè privativū; sed formaliter esse nō nisi privationem.

amare patriam, parentes, uxorem, liberos; modò amor ſit ordinatus, id eſt, non magis amentur, quàm amari debent, nec recuſes amorem eorum miſſum facere, ſi cum pietate & dilectione, quam Deo debemus, ſimul conſiſtere nequeat. Privatio hujus ordinis vel rectitudinis facit eam pronitatem vel concupiſcentiam peccatum eſſe, ſive ſpectetur quoad actum primum, ſive quoad ſecundum. Pronitas igitur iſta eſt materiale: privatio rectitudinis, (qualis ſanè rectitudo & legitima ſubordinatio ante lapſum fuit, imputanda juſtitiæ originali) eſt formale. Quod ideo ſaltem monetur, ne quis ipſum peccati formale exiſtimet conſtitui in quodam poſitivo; & inde per conſequentiam eliciat, vel ipſum peccatum à Deo eſſe, vel dari vera & realia entia, quæ ad aliam primam cauſam, quàm ad Deum, referri oporteat.

DE GRATIA.

Num. IIX.

DOctrinæ de Gratiâ inſeritur doctrina de gratuitâ electione. Numero IIX. dicitur, *electos nos eſſe non ex ullo prævifo fidei aut operum merito vel diſpoſitione, ſed ex merâ & indebitâ gratiâ.* Idem repetitur num. XVII. Non quidem electi ſumus ex prævifo fidei merito; electi tamen ſumus κατὰ πρόγνωσιν, ſecundum præſcientiam Dei Patris, 1. Pet. 1, 2: Rom. IIX, 29; XI, 2. Præſcientia igitur Dei ab æterno eligentis pro objecto habuit homines eligendos. Si terminata fuit ad homines ut homines, vel ut miſeros, iræque & damnationi obnoxios, tum omnes eligi oportuiſſet. Eligere autem eſt alios ab alijs ſegregare & ſeparare. Hoc quum factum ſit ſecundum præſcientiam, neceſſe eſt per præſcientiam prævifum vel præcognitum aliquid fuiſſe in nonnullis, ijs videlicet, qui electi ſunt, quod

Electio facta ſecundum præſcientiam. Ergo non abſolutè.

in alijs non fuerit deprehensum. Alioquin enim secundum præscientiam nulla electio vel separatio fieri potuisset. *Nemo eligitur*, ait Augustinus, *nisi jam distans ab illo, qui rejicitur: unde quod dictum est, quia elegit nos Deus ante mundi constitutionem, non video quomodo sit dictum, nisi de præscientiâ fidei & operum pietatis.* Ita ad Simplicianum juxta antiquam sententiam scripsit ante ortum cum Pelagio certamen ipse Augustinus. Quid enim sit, secundum cujus præscientiam facta fuerit ab æterno electio, dubitari vix potest. Nempe oportet idem esse, per quod à parte hominum reapse in tempore positum & præstitum finis & effectus æternæ electionis, sive justificatio & hereditas cœlestis obtinetur. Quod non est aliud, quam obsequium evangelio præstitum, sive fides vera & viva, quâ promissiones evangelicæ & meritum Christi apprehenduntur. Per quod enim homines in tempore discernuntur, ut alij sint electi & heredes regni cœlestis, alij non sint; idem etiam fuerit objectum illius præscientiæ, secundum quam in æternitate facta fuit eorundem hominum electio & ab alijs separatio. Et implicat, aliud esse per quod à parte nostrâ in tempore constituamur & reputemur electi; aliud verò secundum cujus præscientiam in æternitate à Deo electi fuerimus. Cujus, inquam, interventu electi habemur & sumus in tempore; idem in præscientiâ positum facit, ut electi simus in æternitate. Sed fides &c. Ergo. In æternitate quidem eligit nos Deus sine nobis, vel absque aliquo actu per nos præstito: atque adeo hîc non concurrimus nisi objectivè. Quales videlicet in tempore sumus, puta fideles vel infideles, tales objicimur præscientiæ divinæ in æternitate. Neque quidquam est novi vel insoliti, nos æternæ Dei præscientiæ objectum præbere. Imò quæcunque à nobis in tempore

Lib. 1. quæst. 2.

Objectum præscientiæ fides.

Homines tantum objectivè concurrunt in divinâ præ-

scientiâ sine respectu meriti.

pore sive minima sive maxima aguntur, ea sunt æternæ præscientiæ objectum. Atque ita ad electionem, quæ in æternitate secundum præscientiam peragitur, non concurrimus nisi objectivè. Sed ad justificationem, quæ in tempore fit, concurrimus etiam effectivè: nempe à nostrâ parte fides, tanquam aliqua causa intervenit. Dicimur itaque justificari fide, ex fide, per fidem: quales loquutiones de electione non occurrunt.

Sicut autem in tempore fides in actu posita non præjudicat gratuitæ justificationi, ita nec in æternitate fides præscita gratuitæ electioni. Quamvis enim in justificatione fides à parte hominis concurrat ut aliqua causa, nihilominus quia tota pendet à Dei gratiâ, propterea etiam totum justificationis beneficium gratuitum est. Pari ratione quamvis electio facta sit secundum præscientiam, quæ objectum habeat homines Evangelio credituros, & in fide perseveraturos: hæc tamen ipsa præscita fides à gratiâ, quà initium, progressum & perseverantiam pendet, & tanquam à gratiâ dependentem præscientia intuetur. Fides itaque præscita & ut objectum accepta non magis derogare potest gratuitæ electioni, quàm fides in actu posita, & rationem causæ sortita gratuitæ justificationi.

Fides Dei donû gratuitum.

Interim fides est peculiare Dei donum, & simul est actus intellectus, quatenus est adsensus; & voluntatis, quatenus est fiducia: & ab hisce facultatibus homini naturalibus elicitur & prodit. Neque enim ijs apponitur tanquam saxis vel lignis. Quòd autem ab ijsdem sibi relictis & efficaciâ supernaturali destitutis produci nequeant, res docet ipsa. Actus enim supernaturales, quales hi sunt, à facultatibus intra naturæ limites subsistentibus non possunt effici. Evidens est argumentum: Quod è principijs lumine

lumine naturæ notis non poteſt deduci & evinci, ei etiam ab intellectu non niſi naturalibus viribus ſive naturali intelligendi facultate inſtructo firmus & immotus adſenſus præberi non poteſt. At nullus fidei articulus peculiari divinâ revelatione patefactus è principijs lumine naturæ notis educi vel evinci poteſt. Ergo.

Sicut autem naturales intellectûs vires ſuperant & excedunt articuli fidei, quatenus ſunt verum ſupernaturale: ita quoque voluntatis, quatenus ſunt bonum ſupernaturale, id quod per fiduciam & ſpem & amorem, qui voluntatis actus ſunt, recumbere & inniti oportet. Pari ratione concupiſcentia, quæ in renatis quoque ſupereſt, pertinaciore fertur impetu, majoribus etiam objectorum varietate & illecebris, quibus dæmonum quoque hominibus inſidiantium accedunt aſtus, irritatur, quàm ut hæc omnia per vires naturæ ſibi relictas queant ſuperari; peccatum, ne dominetur eique auſcultetur, comprimi; caro cum affectibus & cupiditatibus crucifigi; atque adeo ſanctimonia, ſine quâ nemo videbit Dominum, præſtari; & corpora noſtra Deo hoſtia viva, ſancta, accepta ſiſti. Rectè itaque ſe habent capitula VI & VII ſynodi Arauſicanæ II, circa annum ſeculi ſexti trigeſimum reliquiis Pelagianorum oppoſitæ, quæ ſubjungimus. *Si quis ſine gratiâ Dei credentibus, volentibus, deſiderantibus, conantibus, laborantibus, vigilantibus, ſtudentibus, petentibus, quærentibus, pulſantibus nobis miſericordiam dicit conferri; non autem divinitus, ut credamus, velimus, vel hæc omnia ſicut oportet, agere valeamus, per infuſionem & inſpirationem S. Spiritûs in nobis fieri confitetur; aut humilitati aut obedientiæ humanæ ſubjungit gratiæ adjutorium: nec ut obedientes & humiles ſimus, ipſius gratiæ donum eſſe conſentit, reſiſtit Apoſtolo dicenti: Quid habes, quod non accepiſti? &,*

Synod. Arauſicanæ cap. 6 & 7 explicatur.

Gratiâ Dei sum id quod sum. Si quis per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad salutem pertinet vitæ æternæ, cogitare sicut expedit, aut eligere, sive salutari, id est, Evangelizanti prædicationi consentire posse confirmat, absque illuminatione & inspiratione S. Spiritus, qui dat omnibus facultatem in consentiendo & credendo veritati, hæretico fallitur spiritu, non intelligens vocem Dei in Evangelio dicentis: Sine me nihil potestis facere, & illud Apostoli: Numquid idonei sumus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis? Sed sufficientia nostra ex Deo est.

Unde autem habeatur gratia illa tantopere necessaria, & quomodo operetur, his ipsis Arausicanorum verbis haut obscurè docetur. Ajunt nos absque illuminatione & inspiratione Spiritûs sancti evangelizanti prædicationi non posse consentire. Per istam illuminationem & inspirationem intelligitur gratia, quocunque tandem nomine appelletur, præveniens, excitans, operans, cooperans. Conjungitur autem evangelizanti prædicationi. Nempe ordinariè (nam si præter communem ordinem Deo aliquando visum fuerit operari, quis ei modum præscribat?) gratia non datur, nisi quibus prædicatur Evangelium, atque adeo unà cum Evangelio, & per Evangelium. Hinc igitur Evangelium dicitur *potentia Dei ad salutem omni credenti*, id est, potens & efficax organum, per quod Deus credentium salutem operatur. Tale autem organum non esset, si adjunctam, additam vel inditam gratiam, quam diximus, non haberet. Pone enim Evangelio alicubi prædicato gratiam eam non conjungi, sive per id & unà cum eo auditoribus non conferri; perinde fuerit, ac si non prædicaretur. Absque eâ enim adsensus, qualis requiritur, præberi non magis potest, quàm si prædicatum non esset. Hinc etiam ministerium Evangelij dicitur *ministerium Spiritus*, quia videlicet

Hinc gratia Dei præveniens excitans &c.

Per mediū ordinariū: prædicationem Evangelizantem

Rom. I, 16.

Hæc habet inditam & conjunctā gratiam efficacē Dei.

2. Cor. 3, 8.

delicet cum Evangelio conjuncta est & datur gratia Spiritûs, ad præstandum ea, quæ Euangelium ad salutem obtinendam præscribit & requirit, necessaria. Lex, ut per ipsam salus habeatur, exigit perfectam & exactam sui observationem & impletionem. Sed ad eam præstandam vires non adfert vel largitur. Ministerium Legis itaque ministerium literæ & mortis appellatur, quòd lex tantùm sit litera, sive tantum præcipiat, & vires ad satisfaciendum non suppeditet. Sed ministerium Evangelij est ministerium Spiritûs, quia Evangelio gratia & virtus supernaturalis & spiritualis, quanta ad obsequium Evangelio præstandum opus est, conjungitur.

Quomodo operetur hæc ipsa gratia sive illuminatio & inspiratio Spiritûs sancti indicatur, quum dicitur quòd *det omnibus facultatem in consentiendo & credendo veritati.* Facultatem dat, necessitatem non imponit. Non itaque determinat ad alteram contradictionis partem, nempe ad necessariò credendum. Nec enim operatur potentiâ absolutâ sed ordinariâ & juxta conditiones, quas sibi ponere & admittere visum fuit. Patitur itaque sibi resisti, sive actiones, quas incoavit, impediri, excuti & pleno effectu sive eventu privari. Inde S. Stephanus ad Judæos: *Vos semper Spiritui sancto resistitis & obnitimini: sicut Patres vestri, ita & vos.* Et ad eosdem S. Paulus: *Vos repellitis verbum Dei, & indignos vos decernitis æternâ vitâ.* Positâ igitur istâ facultate, quam Spiritus sanctus Evangelio prædicato jungit, sive per id ipsum impertit, homo liber redditur, & indifferenter se habet ad utramque contradictionis partem. Potest videlicet adsensum & obsequium præstare in virtute collatæ divinæ gratiæ, & per illam. Sed quia hæc ipsa non operatur per potentiam absolutam, sed patitur sibi obsisti,

Gratia Dei facultatem dat, non necessitat.

Act. 7, 51.

Act. 13, 46.

Hinc homo indifferenter se habet ad utramq; contradictionis partem.

seque

ſeque repelli, inde eſt, quod ſi homo indolem ſuam ſequi & pravitati indulgere malit, poſſit adſenſum & obſequium denegare. Quod igitur auditor Evangelij adſenſum præbet, ſive actum hunc ſupernaturalem elicit, in totum acceptò ferendum eſt ſupernaturali gratiæ. Et quamvis intellectus & voluntas, utpote vitalia principia concurrant, concurrunt tamen non niſi in virtute hujus gratiæ, per eam videlicet præventa, excitata, mota; imo operantia & cooperantia. Quum igitur agatur de actu ſupernaturali, is uti magis cognatus, ita quoque magis imputandus eſt ſupernaturali cauſæ, nempe gratiæ, quàm naturali: nam hæc ipſa naturalis non elicit eum virtute naturali, ſed ſupernaturali, intrinſecus quidem operante, ſed extrinſecus adveniente. Quod igitur de Lydiâ, hoc de quovis præbente Evangelio adſenſum rectè dicitur: *Dominus aperuit cor ejus.* Itidem rectè de quovis credente: *Quis te diſcernit? quid autem habes, quod non acceperis? Si autem accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis?* Breviter rem complectendo, *Quòd illuminatio ſancti Spiritûs à multis refutatur*, (verba ſunt auctoris libri de vocatione gentium) *ipſorum eſt nequitiæ; quod autem à multis recipitur, & gratiæ divinæ eſt, & voluntatis humanæ*, eo videlicet modo, quo fuit expoſitum, nempe à gratia præventæ, excitatæ, motæ. Idem alibi: *Gratia quidem divina in omnibus juſtificationibus principaliter præeminet, ſed etiam voluntas hominis ſubjungitur ei atque conjungitur, ut divino in ſe cooperetur operi.* Exiſtimo igitur hoc ipſum velle Confeſſionem verbis, quæ leguntur numero IV: *Efficaciam gratiæ vocantis à libero hominis arbitrio non ſuſpendimus, quaſi non Deus per ſpecialem gratiam, ſed ipſe per arbitrium proprium ſe diſcernat;* per arbitrium ſcilicet ſibi relictum, & ſupernaturali gratiâ deſtitutum.

Adſenſum gratiæ humanum, ſoli gratiæ acceptum ferimus, ut cauſæ ſupernaturalis; reſiſtentiam verò nequitiæ propriæ.

Act. 16, 14.

1 Cor. 4, 7.

Lib. 1, c. 22.

Laudatur propterea Conſ. Turon.

Num. 4.

Quam-

Quamobrem rectè subjungitur numero v: *Causam seu culpam, cur omnibus meritum Christi non communicetur, non in ipso, sed in hominibus esse.* Itidem optimè numero sequente, *omnes verbo evangelij vocatos, seriò & sincerè ac sufficienter à Deo ad pœnitentiam & salutem vocari, non autem simulatè & solâ externâ voluntate signi, cui nulla interna voluntas beneplaciti subsit*, quasi *Deus nullo modo omnium salutem velit:* à quâ sententiâ se longissimè abesse Domini Reformati profitentur. Hæc omnia rectè & præclarè dicuntur, meque inducunt, ut mihi persvadeam, quum docent *nos non ex ullo prævisio fidei aut operum merito, sed ex merâ & indebitâ gratiâ electos esse*, non excludere præscientiam, quæ pro objecto habeat fidem, non à viribus naturæ, sed à merâ & indebitâ gratiâ sive initium, sive progressus, sive consummatio & perseverantia spectetur, profectam; nec aliud trahentem meritum, quàm quod gratuito Dei proposito & promissione nitatur: præterea gratiam divinam, per quam homines convertuntur, intelligere talem, quæ facultatem quidem impertiat, sed necessitatem non imponat, sive, ut loquuntur, irresistibilis non sit. Hujusmodi enim determinans & irresistibilis gratia, quidquid ante de Deo seriò vocante & omnes servari volente rectè fuit expositum & concessum, everteret, Nam si quæ talis irresistibilis gratia esset, ea tum à solo Deo, & quidem absoluto quodam beneplacito conferretur, tum ad conversionem foret necessaria, adeò ut absque eâ hominem converti fuerit impossibile. Pone Cajo & Seio pariter prædicari Evangelium, & utrumque in omnibus pari esse conditione, nec voluntatem utriusq; per Evangelium ejus gratiæ participem fieri, per quam libera reddatur, semetque ipsam ad obsequium Evangelio præstandum flectere valeat, sed

Quam non excludere præscientiam fidei Calixtus sperat, excludere verò rem irresistibilé & ineluctabilem.

Aliàs sibi contradicere, ait, Confessionem.

H[illegible] hoc

hoc totum à gratiâ determinante & irresistibili pendere. Convertitur autem Cajus, non convertitur Sejus. Ille itaque convertitur, quia gratiâ irresistibili donatur & trahitur; iste non convertitur, non quia gratiæ donatæ reluctatur & obsistit, (in hoc enim ambo pares esse ponuntur) sed quia irresistibili gratiâ caret, quæ si conferretur, haut minùs converteretur, quàm ille convertitur. Quòd autem careat, alia ratio reddi nequit, quàm quòd Deus dare nolit. Fit argumentum: Qui non vult omnibus vocatis dare gratiam, quam solus potest dare, & sine quâ impossibile est hominem obtemperare & converti; ille etiam omnes vocatos non vult servari. Sed Deus non vult omnibus vocatis (verbi gratiâ, Sejo) dare gratiam, quam solus potest dare &c. Ergo. Pergo, & porrò hinc infero: Qui non vult omnes, quos verbo Evangelij ad salutem vocat, servari; is etiam omnes quos vocat, non vocat seriò. Sed Deus non vult omnes, quos verbo Evangelij ad salutem vocat, servari. Ergo. Minor superiore syllogismo satis superque probata est. Manifestum igitur est, si ad conversionem hominis requiratur gratia irresistibilis, & negetur sufficiens esse gratia facultatem quidem præbens, sed necessitatem non imponens; everti, quod de Deo seriò vocante & salutis omnium cupido, piè & rectè propositum fuit. Nec metus esse debet, ne vel viribus humanis nimium tribuatur, vel dignitati gratiæ quidquam derogetur. Illæ enim non agunt nisi in virtute gratiæ, imo non nisi à gratiâ præventæ & excitatæ, adeò ut ad primam etiam gratiæ receptionem, à quâ præventæ & excitatæ denominantur, se non habeant, nisi passivè. Operatur itaque gratia antequam illæ operentur, & deinde cum his ita concurrit, ut ejus virtute actus spirituales & supernaturales producantur, atque adeò honos horum

Impugnatur gratia irresistibilis seriâ Dei vocatione.

Metus refellitur de viribus humanis & Synergismo.

horum actuum totiusque conversionis, utpote rerum supernaturalium, gratiæ debeatur. Nam, ut alicubi loquitur Fulgentius, *In hominis voluntate nihil bonæ cogitationis oboritur, nisi quod beneficio gratiæ prævenientis infunditur; nihil in melius augetur, nisi quod subsequentis juvamine roboratur; nihil benè consummatur, nisi quod eadem operante atque opitulante perficitur.* Tutò itaque dicere licet cum scriptore de vocatione gentium: *Sive initia*, vel primum adsensum, *sive profectus fidelium, sive usque in finem perseverantiam cogitemus, nullum genus, nulla species cujusquam virtutis occurrit, quæ vel sine dono divinæ gratiæ, vel sine consensu nostræ voluntatis habeatur.* Et alibi: *Voluntas hominis subjungitur gratiæ atque conjungitur — de suâ habens mutabilitate si deficit, de gratiæ opitulatione si proficit.* Idem sensit & scripsit Augustinus ante concertationem cum Pelagianis. *Nec illi*, inquit, *debent sibi tribuere qui venerunt, quia vocati venerunt; nec illi qui noluerunt venire, debent alteri tribuere, sed tantùm sibi, quia ut venirent vocati, in liberâ erat voluntate.*

Lib. 1, c. 22.

Cap. 26.

Lib. 83. quæstionũ, quæst. 68.

Post V. autem seculi initium exorti Pelagius & Celestius necessitatem internæ supernaturalis divinæ gratiæ negarunt, & docuerunt, necessariam quidem esse gratiam, ut remittantur peccata, quæ commissa fuerint; non autem necessariam esse, ut à nobis præstentur, quæ juxta divinam voluntatem præstari oporteat: ad hoc enim sufficere externam illam gratiam, per quam Deus voluntatem suam verbo suo & Evangelio revelârit & hominibus prædicari faciat: quòd si omnino sit aliqua gratia intrinsecus operans, per eam fieri, ut faciliùs præstetur obsequium, non autem ita necessariam esse, quasi obsequium, si ipsa abesset, præstari planè non posset. Hos circa doctrinam de necessitate divinæ internæ gratiæ Pelagianos errores fuisse,

Pelagij & Celestij hæresis

Augustini hinc est natus error de gratia in Prædestinatione, necessitate, absoluti beneplaciti.

se, certos nos faciunt Canónes III, IV. & V. Milevitanæ sive Africanæ plenariæ synodi, directè Pelagio ejusque adseclis oppositi. Quos quum acriter & magno studio impugnaret sanctus & magnus doctor Augustinus, & ab unâ parte acutis nonnullis objectionibus urgeretur, ab alterâ in adserendam & extollendam divinam gratiam totus incumberet. eò tandem devenit, ut ex gratiâ facultatem impertiente faceret gratiam necessitantem, determinantem, sive ut hodie nonnulli loquuntur, irresistibilem: & juxta hypothesin semel admissam ulteriùs progressus, prædestinationem & electionem doceret ab æterno factam esse non secundùm præscientiam, sed secundùm absolutum quoddam Dei beneplacitum, quo nonnullos è damnatione eripere visum fuerit, reliquos autem in damnatione relinquere, atque adeo non velle Deum omnes homines servari. Huc primus mortalium delapsus fuit Augustinus, sive quòd premeretur argumentis Pelagianorum, & commodiorem exitum non reperiret; sive quòd divinæ gratiæ, ejusque efficaciæ nimium tribui non posse crederet. Cœpit itaque proponere, & quidem aliquando satis perplexè, contraria ijs, quæ ante eum veteres, quotquot fuerant, & ipse etiam ante exortum certamen docuerat: imò contraria perspicuis sacræ Scripturæ verbis, acceptis ut jacent & sonant, & sensu, quem juxta simplicem concipiendi & intelligendi modum in mente cujusvis, qui legat vel audiat, nata sunt efficere.

Veniam autem meretur, quòd aliter necessitatem divinæ gratiæ defendi non posse existimaret, Huic itaque præcipuo de necessitate gratiæ dogmati annatæ fuerunt & juxta quasi emerserunt quæstiones de modo, quo operetur gratia & cum viribus humanis concurrat; & porrò de

modo

modo prædestinationis divinæ ab æterno factæ. Quam aliàs & directè in certamen non adduxerant Pelagiani. Gratiam autem ejusque necessitatem quum prorsus negarent, non erat, quare de modo operandi essent solliciti. Intercurrentes itaque quæstiones vocat Celestinus in epistolâ ad Galliæ episcopos, & quum errores ipsos Pelagianos rejecisset & damnasset, subjicit, *Profundiores verò difficilioresque partes intercurrentium quæstionum, quas latiùs pertractarunt, qui hæreticis restiterunt,* Augustinus videlicet & Prosper, *sicut non audemus contemnere, ita non necesse habemus adstruere.* Quum autem magna esset Augustini in ecclesiâ occidentali auctoritas, inde factum videtur, ut subsequutis temporibus vix unquam defuerint, qui sententiam ejus amplecterentur. Nonnulli, quæ est imbecillitas humani ingenij, ut semel orbitam egressus vix intra terminos certos se contineat, ulteriùs provecti sunt, & doctrinam hanc ita proposuerunt, ut non modò negarent, Deum velle omnium hominum salutem sed præterea affirmarent Deum non minùs prædestinatione suâ horum interitum & damnationem, quàm illorum liberationem & salutem procurare. Prædestinatiani postea dicti sunt, quos anathemate perstringit synodus Arausicana secunda, alioquin Massiliensibus, quos Semipelagianos nonnulli vocant, opposita, hisce verbis: *Aliquos ad malum divinâ potestate prædestinatos esse non solùm non credimus, sed etiam si sunt, qui tantum malum credere velint, cum omni detestatione illis anathema dicimus.* Nihilominus ad eamdem sententiam postea declinarunt Godscalcus monachus, in synodo Moguntina sub Rabano archiepiscopo, anno IↃCCCXLIIX. condemnatus; Honorius Augustodunensis in suo Inevitabili, Thomas Brawardinus, & ex Scholasticis, si rectè memini, Gregorius Ariminensis,

Augustini autoritas seduxit alios alios.

Hinc Prædestinatiani orti.

Quorum asseclæ: Godscalcus Honorius, Brawardinus. Greg. Ariminensis.

Primi reformatores.

Petrus ab Alliaco & Marsilius ab Ingen. Eandem, quamvis duram asperamque, primi Reformationis autores sunt amplexi, ita se quàm maximè & efficacissimè gratiam defendere & exaltare, & econtrà vires humanas, quibus nonnulli Scholastici, Scotus videlicet, Thomas Argentinas, Javellus, alij, nimium tribuerent, deprimere rati. Augustini verò doctrinam sequutus est princeps Scholasticorum Thomas Aquinas, ejusque sectatores: quin & vir suæ ætatis maximus & insignis scripturæ interpres Alfonsus Tostatus.

Etiam majores nostri A. C. usque ad annum 1580.

Nostri quoque majores invariatæ Augustanæ Confessioni inhærentes eamdem retinuerunt & passim docueruet usque post annum superioris seculi xxc. Ægidius Hunnius, nisi fallor, primus fuit, vel certè inter primos præcipuus, qui priscam & ante Augustinum in primitivâ ecclesiâ receptam sententiam revocavit, & in ecclesias scholasque nostras reduxit, non tamen sine difficultate, contradictione & insimulatione Pelagianismi. Ex eo apud nostros prævaluit, quamquam non ab omnibus pari dexteritate exposita.

Ægid Hunnius inter primos præcipuus qui priscam receptam sententiam revocavit.

Confessionem hanc tolerari posse de Prædestinatione putat Calixtus, missis Supralapsarijs

Quod autem in Augustino, & præclarissimis occidentalis ecclesiæ doctoribus, nostrisque majoribus toleramus, id in alijs quoque citra condemnationem nos tolerare posse & debere semper persuasus fui. Præsertim ex quo dissentientes horridiorem illam doctrinam, cujus sectatores in Belgio Supralapsarij appellantur, missam fecerunt, & ad Augustini sententiam gradum revocârunt. Quod communi consensu factum in synodo Dordracenâ, nisi quòd gratiam & fidem excuti & amitti posse nondum agnoscere voluerunt. Id quum agnoscat hæc confessio numero XI, & proinde multa absurda evitet, vehementer lætor, & toti Protestantium ecclesiæ hoc nomine gratulor. Ad minimum enim nihil sequius vel asperius statuit, quàm docuit Augu-

Agnito Spiritum S & fidem excuti posse:

Augustinus. Quin quum numero VI. *omnes verbo Evangelij vocatos serio & sincere à Deo, qui omnium salutem velit, vocari* asserat, ab absoluto Augustini decreto recedit. Nam cum eo nec seria omnium vocatio, nec voluntas omnes servandi consistere potest, sicut pridem est ostensum. Quid igitur in hoc doctrinæ capite perfectam concordiam magnopere remoretur, non video. Minimùm mutuæ perfectæ Christianæ caritati & tolerantiæ, si quid fortè dissidij adhuc reliquum sit, nihil obstat.

Confessio universali & seria vocatione.

Quòd si autem nonnulli amore quodam absoluti decreti teneantur, ut penitus illud missum facere nolint, in eorum gratiam, quomodo nihilominus in prædestinatione absolutum aliquod decretum occurrat, ostendi facilè potest. Nempe sine dubio infinitæ divinæ sapientiæ plures in æternitate occurrerunt modi, quibus servari potuisset genus humanum, quàm per obsequium Evangelio præstitum; sive plures & alias potuisset à parte hominum requirere conditiones, à quarum interventu humana salus penderet, quàm hanc ipsam in Christum fidem. Potuisset addere perfectam exactissimamque legis observationem, eique præstandæ idoneam gratiam & facultatem impertire: potuisset jungere observationem legis Mosaicæ ceremonialis, vel alterius similis: potuisset statuere, ut Israëlitarum, *quorum fuit adoptio, & gloria, & pacta, & legis constitutio. & cultus, & promissiones, & Patres, & ex quibus est Christus ipse, quod ad carnem attinet*, peculiaris præ cæteris populis, quod participandam salutem attinet, habita fuisset ratio. Quod quia factum non sit, & nullam præ gentibus prærogativam habeant, dolent & conqueruntur Judæi Roman. IX. Quibus respondet Apostolus, Sicut Deus in conferendâ temporariâ præeminentiâ non habuerit rationem

Disputet interim contra absolutum decretum Calvini.

Rom 9, 4.

tionem primogeniti Esaui, quà primogeniti, quò minus scilicet ejus posteros subjiceret & longè inferiores faceret posteris secundogeniti Jacobi: ita quoque in conferendâ salute æternâ non habere rationem externarum dignitatum, vel cujusquam alterius rei, nisi ejus, quam ipse juxta suum beneplacitum consequendæ salutis medium hominibus ordinaverit. *Igitur non est hominis volentis, neque currentis*, sive satagentis aliter atque aliâ ratione, quàm misericors Deus constituit: *sed est miserentis Dei*. Modo igitur & ordini, juxta quem ex merâ misericordiâ homines servare ab æterno constituit, obtemperandum est. Qui obtemperare non vult, (quemadmodum Judæi, qui *propriam justitiam studentes constituere justitiæ Dei non fuerunt subjecti*) servari non potest. Nam Deus *cujus vult, miseretur, quem autē vult, indurat*, id est, obtemperantem (ejus enim vult misereri) misericordiâ prosequitur, pertinacem verò & refractarium, etiamsi alias causas, propter quas sui rationem haberi velit, alleget, in cordis duritie & damnationis statu relinquit. Si itaque quæratur, cur Deus aliud nullum medium, per quod homines serventur, ordinaverit, quam fidem in Christum, sive obsequium Evangelio præstandum; nulla sanè ratio præter absolutum beneplacitum reddi poterit. Ita Deo visum fuit ab æterno, atque ita placuit & decretum est, ut qui Evangelio obtemperat & credit in Christum, servetur; qui non obtemperat & non credit, pereat. Nempe hoc est *mysterium voluntatis divinæ, secundum beneplacitum suum, quod proposuit in se:* hoc est *propositum ejus, qui omnia agit juxta consilium voluntatis suæ, secundum quod in sortem adsciti & prædestinati sumus in Christo*, Ephes. 1, 9. & 10. Hoc itaque decretum si capiatur generaliter de omnibus credentibus & salvandis, absolutum est, & meri beneplaciti divini

Rom. 9, 16

Rom. 11, 3.

Rom 9, 18.

Resp. quare Deus non per aliud medium quàm per fidem eligere voluit.

Nec

Nec aliter se habet alterum huic annexum de omnibus infidelibus & damnandis. Si verò de singulis agatur, ex hoc ipso generali redditur ratio, quare hic, ille, iste in tempore serventur; & quare ab æterno ut serventur sint electi: nempe in tempore servantur, quia idipsum, quod apprehendendæ & habendæ salutis medium esse Deus pro suo beneplacito decrevit, adhibent, virtute scilicet gratiæ sibi divinitus collatæ; & proinde ab æterno sunt electi, quia quòd in tempore adhibituri essent, præscivit Deus. Contrà quia alij non adhibent, ideo in tempore pereunt, & ab æterno reprobati sunt, quippe præsciti, quod adhibituri non essent. Non igitur illi servantur, hi pereunt, quòd absolutâ voluntate & decreto quodam singulos seorsim concernente Deus illos servari velit, hos perire; sed quia generali isti de salvandis decreto illi se conformant & morem gerunt, hi non item. Ita ex generali isto & quidem absoluto, ex merâ tamen gratiâ & misericordiâ profecto decreto singulis applicato, sive singulis ad illud collatis & examinatis intelligi potest & ratio reddi, quare aliqui sint electi & salventur, alij reprobati & damnentur. Decreta igitur electionis & reprobationis singulorum non sunt absoluta, sed respiciunt conditionem vel habitudinem in singulis deprehensam: quæ tamen ut respiciatur sive locum aliquem habeat, à generali illo absoluto quidem, sed philanthropiæ & misericordiæ innixo decreto pendet. Non obstante igitur ejus conditionis respectu totum electionis & salvationis nostræ negotium est & manet merè gratuitum, & in merâ Dei misericordiâ fundatum. Nempe quòd Evangelio habita fides & præstitum obsequium respicitur, sive locum conditionis cujusdam invenit, ab illo est decreto & beneplacito merè, ut diximus, gratuito. Quod autem

Conditio fidei non tollit beneplacitum Dei gratuitum.

tem Evangelio fides haberi & obsequium præstari potest, atque adeo præstatur, itidem est donum divinum merè gratuitum, & à gratiâ peculiari divinâ præveniente, excitante, comitante, subsequente, operante & cooperante, uti pridem expositum fuit, pendet. Neque verò qui statuunt, quòd Deus humanum genus in perniciem prolapsum intuitus aliquos absoluto decreto eligat, & è damnatione eripiat; effugere possunt quin itidem statuant, Deum reliquos absoluto decreto reprobare & in damnatione relinquere. Dices, Deum eos, qui in exitio relinquuntur, in exitium non præcipitasse, sed suâ culpâ prolapsos & præterea peccatis multis obnoxios & immersos in statu, in quo deprehendit, relinquere. Respondeo, si hæc est vera & adæquata ratio, ob quam relinquuntur & reprobantur, non minus illos quàm istos relinqui & reprobari oporteret. Hactenus enim utrique pares. Nisi igitur aliud quid interveniat & respiciatur, sicut illi ex absoluto quodam beneplacito eliguntur, ita similiter isti reprobantur.

Si Deus absolutè elegit; ergo & absolutè reprobavit.

Exc.

Resp.

Magna est difficultas de ijs, quibus & majoribus ipsorum, utpote Americanis, per aliquot secula voluntas & verbum divinum prædicato Evangelio non fuit annunciatum; annon hos ipsos Deus absoluto quodam beneplacito reprobaverit? Respondeo autem, nullam esse gentem, cujus majores non habuerint patefactum Dei verbum. Qui amiserunt & intercidere passi sunt, thesaurum tantum perdiderunt suâ culpâ, nullo Dei decreto; & perdiderunt non sibi tantùm, sed posteris suis. Majores enim & progenitores cum posteris unum aliquod sunt moraliter acceptum. Luunt itaque posteri culpam majorum, præsertim quoad pœnas privativas, sive privationem beneficiorum concernentes: & vel imprimis justè, si non

Object. de Americanis.

Resp.

mod-

modò majorum suorum delicta imitentur, sed & nova accumulent. Dixi neminem esse, cujus majores non fuerint facti participes revelationis divinæ per verbum patefactæ. Omnes sanè à Noacho ejusque filijs & nepotibus descendunt, quibus id ipsum innotuerat. Quum eo per suam culpam & negligentiam multi semetipsos privassent, *sivit Deus gentes* in pœnam, quam commeritæ erant, *aliquamdiu suis ipsarum viis incedere*, & *tempora istius ignorantiæ quasi dissimulavit*: tandem autem sub initium Novi Testamenti jussit Apostolos *ire in mundum universum & prædicare Evangelium omni creaturæ*. Atque *illi profecti prædicaverunt ubique*. Per illos *Deus denunciavit omnibus ubique hominibus, ut resipiscerent*. *Imò verò in omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terrarum verba eorum.* Evangelium igitur eo modo *pervenit in universum mundum;* non quidem quòd in quibusvis obscuris latebris & angulis prædicatum fuisse sit verosimile, sed quòd prædicatum fuerit in quibusvis maximè celebribus locis totius orbis habitati, è quibus facilè fama ejus ad alia vicina undequaque diffundi, & ubique innotescere potuerit. Interim, dices, in Americâ prædicatum non fuit. Respondeo. Non est probabile Americam tum habitatam fuisse. Qui ex hac continente in alteram transiverunt, post prædicatum in nostro orbe Evangelium transiverunt. Non adeo est remota Islandia, sicut est America. In eam tamen è Norwegiâ ante annos sexcentos vel circiter primùm transitus est factus; & inde porrò in Gronlandiam. Quod certiùs, quàm ego ex memoriâ nunc narro, cognosci poterit ex historiâ Islandicâ, quam scripsit Arngrinus Jonas Islandus. Nullum monumentum vel structura in Americâ inventa fuit, quæ tot seculorum ætatem præ se ferret. Quum

Act. 14,16.
Act. 17,30.
Marc. 16,15 & 20.
Act. 17,30.
Rom. 10,18
Col. 1,6.
Exc.
Resp.

Cuſcani & Mexicani rectiùs, quàm pro captu barbarorum, conſtitutam habuerint rempublicam, & memoriam majorum ſuorum quamvis nullis literis, alijs tamen modis ſatis ingenioſis conſervarint; ſecula tamen non niſi admodum pauca numerarunt. Non memorabo, ſcribere Johannem Lactium, apud Vucatanenſes luculenta fuiſſe deprehenſa veſtigia baptiſmi; & Joſephum Acoſtam, apud Mexicanos ritum uſurpatum fuiſſe ſanctæ Euchariſtiæ affinem: talia enim ad æmulationem Satanæ, qui Dei ſimiam agere gaudet, referri poſſunt. Id certum eſt, Americanos pleroſque, imò omnes, quantum mihi quidem licuit indagare, immortalitatem animæ, & quòd poſt diſceſſum à corpore ſuperſit, & bene vel malè habeat, agnoviſſe. Vix eſt quòd ad merum naturæ lumen ea cognitio poſſit referri, quum demonſtratio immortalitatis animæ non ſit cuivis in promptu, & gentes iſtæ lumen naturæ parum admodum excoluerint. Nonnulli etiam de reſurrectione corporum perſuaſi fuerunt. Alijs de diluvio aliquid innotuiſſe compertum fuit. Peruani Deum, quem ſummum habuerunt, creatorem eſſe faſſi ſunt, & inde Viracocham appellarunt. Hæc & alia, quæ nunc omnia non occurrunt, haut improbabiliter arguunt, Americanos ab ijs originem trahere, quibus revelatio divina aliquando innotuerit; & non admodum multis ſeculis terram, in quâ nunc degunt, incoluiſſe.

Lib. 5, c. 26.

Immortalitas animæ confeſſa apud Americanos veſtigium eſt prædicati Evangelij.

De immortalitate animæ paſſim apud ipſos creditâ paulò ante monuimus: diximus etiam habuiſſe regna, qualia præcipuè Mexicanum & Peruanum, non malè conſtituta. Hæc arguunt uſum rationis ſic ſatis apud eos ſuperſtitem, & lumen naturæ non fuiſſe planè exſtinctum. Videmus igitur ipſis aptari quoque poſſe, quod de priſci ævi gentibus dixit Apoſtolus: *Deus fecit ex uno ſanguine omne*

Act. 17, 26.

omne genus hominum habitare super universam faciem terræ, — ut quærerent Deum, si forte palpando eum invenirent: quamquam non longè abest ab unoquoque nostrûm: in ipso enim vivimus, & movemur, & sumus. Item: *Non passus est se esse expertem testimonij, benefaciens nobis & dans cœlitus pluvias ac tempora fructifera, implens cibo & lætitiâ corda nostra.* His jungantur, quæ de gentibus docet idem Apostolus ad Romanos primo; & patebit, quare tamdiu sine auxilijs in tenebris ignorantiæ à Deo derelicti fuerint. Nempe *detinuerunt veritatem*, ex rebus creatis perceptam, quam Deus de se manifestavit hoc ipso, quòd hominibus opera sua ob oculos posuit, & mentem usumque rationis dedit, *in injustitiâ*, imò hanc ipsam *Dei veritatem transmutarunt in falsitatem, & noluerunt Deum in notitiâ retinere.* Hinc itaque factum, ut Deus eos permitteret suis ipsorum vijs incedere, & *traderet in reprobum sensum*, sive mentem perversam & judicij expertem, destitutos videlicet ulterioribus & majoribus auxilijs, quòd ijs, quæ in promptu haberent, non uterentur. Quæ quidem non erant de genere supernaturalium auxiliorum: interim si rectè illis fuissent usi, Deus de ulterioribus externis auxilijs benignè prospexisset; & si his etiam rectè, porrò alia majora suppeditasset, donec tandem ad annunciationem Evangelij perventum esset. per quam demum interna spiritualis & supernaturalis gratia conferretur. Ex quo enim Evangelium promulgatum est & per homines passim annunciatur & prædicatur; non est aliquid supernaturale, si ad auditum & notitiam ejus homo perveniat. Nec est supernaturale vel vires naturæ excedit, si homo intelligat animam suam esse immortalem, & propterea separatam à corpore superfore, & quidem à perturbationibus, quales commercium corporis attulit, exemtam, & immediatè Deo subjectam, in

Act. 14, 17.

Illustratur locus Rom. 1. unde probatur non Deum sed gentes in culpa esse quod non credant.

quam præter ipsius nutum nemo aliquid possit: fore autem ei bene vel malè. Desiderium igitur hoc quoque naturale fuerit, ut quisque malit animæ suæ post discessum à corpore bene potiùs esse quàm malè; & propterea sollicitudine aliquâ de futuro animæ suæ statu tangatur & afficiatur. Hæc omnia per naturæ vires, si annitantur & intendantur, præstari posse certum est. Quin id etiam sciri potest, idololatriam pugnare cum rectâ ratione, & principijs luminis naturæ adversari, & propterea fugiendam & rejiciendam esse. Qui jam his auxilijs, quamvis merè naturalibus, uti negligit, quòd ulterioribus non adjuvatur, sed à Deo potiùs deseritur, sibi imputet, & ad absolutum aliquód Dei decretum non referat. Si homines gentiles ut solam pauperiem fugiant, ad extrema terrarum currunt per mare, per saxa, per ignes; cur ijdem, quum deprehendant se erroneam religionem hactenus amplecti & sectari, parem diligentiam investigandæ veræ non impendunt? nam nullam in orbe veram esse religionem, bonitati & providentiæ divinæ adversari, idem rationis lumen facilè persuadet. Quòd itaque gentes veritatem, quæ de Deo ex operibus ejus per lumen naturæ cognosci poterat, insuper habent & negligunt & violenter quasi suffocant; hinc infert Apostolus *inexcusabiles esse*; nempe quòd majoribus non adjuvantur auxilijs, & in viam salutis non deducuntur, nec cœlestis beatitudinis redduntur participes, ejus calamitatis suæ causam non possunt in alios derivare, sed ipsi in culpâ sunt, & excusari nequeunt. Quòd si autem aliter se gererent, nempe lumine naturæ rectè usi veritatem nec injustè detinerent, nec in falsitatem commutarent, & Deum, quemadmodum nossent, ita quoque colerent & glorificarent, tum excusabiles essent, id est, si salute exciderent, dici posset,

eos

eos nullâ ſuâ culpâ & negligentiâ excidere. Quis igitur accuſandus? num Deus? nam auxilia in hoc caſu neceſſaria à ſolo Deo expectari poterunt. Fit argumentum:

Quando homo lumine naturæ rectè uſus præſtat quod poteſt, tum ſi ſalute excidit, aut ipſe ſui interitus cauſa erit, atque eo nomine accuſari poterit; aut Deus in causâ erit, quòd nolit auxilia, quæ ſolus poteſt, ſuppeditare, atque adeo nolit hominem ſervari. Sed ſecundum Apoſtolum in tali caſu homo excuſabilis foret. Neque tamen Deus ſe accuſari patietur, qui clarè teſtatus eſt, ſe velle omnium hominum ſalutem. Præſtabit igitur, quæ ſuarum fuerint partium, & quæ ab alio nullo ſperari poterunt, nec hominem deſeret, ſed ulterioribus auxilijs, per quæ porrò ad veritatem ſaluti neceſſariam propiùs accedat, proſequetur.

Obj. de Pelagianiſmo. Reſp.

Hic jam exoritur difficultas, quòd hæc nonnullis Pelagianiſmo affinia eſſe videantur. Sed nego hic quidquam eſſe Pelagianum. Quippe viribus naturæ præſtari, quod vires naturales non ſuperet, nihil eſt abſurdi. Pelagius autem ad actus, qui ſuo genere ſupernaturales ſunt, præſtandos naturæ vires gratia deſtitutas ſufficere dictitabat. Deinde auxilium ulterius, quo Deum ejuſmodi hominem proſequi diximus, intra limites naturæ adhuc ſubſiſtit, & proinde ad communem quoque providentiam referri poterit. Præterea inter ea quæ ab homine fiunt, & quæ à Deo conferuntur uberiora auxilia, non eſt nexus alicujus meriti vel debiti, ſed habent ſe illa humana tamquam occaſio, quam Deus acceptat & quaſi arripit, ut φιλανθρωπίαν & benignitatem ſuam exerceat. Nam ſi Deus tantâ benevolentiâ genus humanum lapſu jam perditũ eſt proſequutus,

Vires humanæ concurrentes cum gratiâ cooperante, ſunt non niſi occaſio quam Deus arripit.

tus, ut ipsum nihilominus servari voluerit, hacque fini Filium suum unigenitum miserit; itidem non poterit videri absurdum, si hominibus non renatis, sed lumine naturæ, quod ipse indidit, rectè usis eatenus bene velit, ut majora & ulteriùs ducentia externa media impertiat. Sicut itaque non sequitur, Deus hominum peccato & exitio immersorum misertus est, & Filium redemptorem misit; Ergo meriti fuerunt, ut misereretur & mitteret: sic etiam non sequitur, Deus hominibus peccatoribus & extra statum gratiæ positis, juxta ductum tamen luminis naturæ Deum agnoscentibus & de animâ suâ sollicitis largitur uberiora media; Ergo meriti sunt ut largiatur. Totum non dignitati aut valori talis sollicitudinis, sed divinæ misericordiæ, quæ occasioni hominem ulteriùs ducendi deesse non vult, imputandum. Nam si deesse vellet, id cum ejus φιλανθρωπίᾳ & voluntate servandi omnes homines, quam disertè contestatus est, conciliari non posset. Unde porrò efficitur, nemini adulto extra gratiam in communi ab Adamo derivatâ sorte constituto deesse Deum, nisi ille negligat agere, quæ secundùm istius status conditionem posset agere, modò nervos virium adhuc reliquarum intenderet, & committat, quæ posset omittere.

Difficultas de actibus & impulsibus an sint naturales vel supernaturales?

Fatendum nihilominus est, magnis hæc difficultatibus involvi, è quibus sese expedire non sit promptum cuivis. Videri enim possunt non nemini actus, qui naturæ facultates non excedunt, supernaturales esse. Et etiamsi non nisi naturales sint, non satis apparet, quâ ratione cum ijs ulteriora divina auxilia conjungantur; & hæc ipsa cujus sint ordinis, num naturalis vel supernaturalis. Nec desunt, qui hominibus non modò juxta ductum luminis naturæ

sollici-

sollicitis & meliora meditantibus, sed etiam quibusvis alijs, quamvis ad auditum & notitiam Evangelij nondum deductis, cogitationes quasdam & impulsus, quibus ad curam salutis suæ habendam excitentur, divinitus & supernaturaliter immitti statuant. Quales ab Evangelio separari an tutum sit, & verosimile reddi possit, nescio. Ordinariè profectò gratia interna sive intrinsecus operans, quæ verè & ex se supernaturalis sit, non nisi cum Evangelio & per Evangelium confertur. Hinc Augustana confessio *damnat eos, qui sentiunt Spiritum sanctum contingere sine verbo externo per ipsorum præparationes & opera.*

Opinio quorundam.

Sententia Calixti.

Artic. 5.

Illa tamen sollicitudo, cujus paulò antè facta mentio, & cogitationes à solo naturali lumine profectæ cum fide non ita arctè connectuntur, & remotiùs absunt, quàm ut ad eam dispositio vel ejus initium haberi debeant. Notum enim est Massilienses, (inter quorum præcipuos fuit Johannes Cassianus, & fortè etiam Vincentius Lerinensis, deinceps Faustus Regiensis & Gennadius) eo nomine reprehendi, quòd viribus naturæ antequam gratiâ præveniantur & excitentur, competere posse affirmaverint invocationem Dei, desiderium regenerationis & fidei, sive ut Arausicani loquuntur, *credulitatis affectum*, atque adeo fidei quoddam initium. Videntur ad ea, quæ paulò ante de possibilibus per vires naturæ, & Deo hominem auxilijs non destituente diximus, respexisse. Semipelagianos vocant nonnulli recentiores; nescio quàm bene. Necessitatem sanè gratiæ admiserunt, absque eâ videlicet neminem justificari vel servari posse. Unde de eis Augustinus libro de Prædestinatione sanctorum cap. 1: *Retenta ista, in quæ pervenerunt, plurimùm eos à Pelagiano errore discernunt.* Nec Arausicanæ secundæ synodi Patres, quando doctrinam opinioni-

Massiliensium error.

Massilienses non dicendi Semipelagiani.

bus eorum oppositam exponunt, anathemata subdunt; nec ipsi communione catholicæ ecclesiæ unquam moti fuerunt. Necessitatem itaque gratiæ quum agnoverint, de modo quo operetur, & voluntatem sive præveniat sive sequatur, cumque eâ concurrat & jungatur, variarunt. Atque utinam homines de partibus suis ritè peragendis & officio faciendo, ut Evangelio obtemperent nec gratiam frustrentur vel incassum acceperint, magis essent solliciti, quam de modo, quo agat vel concurrat divina gratia, scrutando. Negari non potest occurrere difficultates, quibus ingenia, quantumvis magna, succumbere nihil sit mirum. Qui ad decretum absolutum & gratiam determinantem vergunt, id agunt ut gratiæ necessitatem & dignitatem extollant, nec humanis viribus nimium tribuant, atque adeo homo non sibimetipsi sed uni Deo salutem suam ferat acceptam. Qui verò plusculum viribus humanis concedere videntur, metuunt, ne si aliter statuant, culpam exitij humani in Deum derivent, & contradicant expressis & disertis Scripturæ testimonijs, quæ Deum nolle neminem perire affirmant. Si alicubi vel illi vel isti, dum quisque in scopum, quem ob oculos sibi posuit, fervidiùs fertur, exorbitant, ignoscat eis benignus & misericors Dominus; & nobis quoque, si fortè rem acu non semper tetigerimus.

Quippe necessitatem gratiæ agnoverunt, in modo tamen variarunt.

Modus nec commitendus.

Ezech. 33, 11. 1 Tim. 2, 4. 2 Pet. 3, 9.

Hoc maneat certum & perpetuum, ex merâ misericordiâ Deum misereri, quorumcunque miseretur, nullâ ab ipsis præbitâ causâ, propter quam ille misereri teneatur, vel ipsi misericordiâ sint digni: econtra verò, neminem (de adultis loquor) à Deo deseri & reprobari, nisi caussam præbuerit, id est, propter culpam aliquam suam, communi illi culpæ & peccandi sorti, cui obnoxij vivunt mortales omnes, & per quam, si divina misericordia non intervenisset,

Calixti recapitulatio. Ejus sententia de modo.

nisset, perire omnes oporteret, superadditam. Omnibus hominibus supersunt aliquæ naturales notitiæ, & aliquæ intellectus ac voluntatis vires, quæ sunt quædam auxilia communia, & limites naturæ non excedunt: nonnullis hoc etiam datur, ut Evangelij prædicatio ab ipsis non admodum sit remota, quemadmodum fere omnibus nostram hanc continentem incolentibus: alijs præterea, ut valde propinqua sit & propemodum ingeratur ac offeratur, utpote Judæis & Turcis medios inter Christianos versantibus, ut nunc non dicam, num Deus aliquando singulorum corda intrinsecus pulset, & ad curam salutis suæ habendam excitet: ijs verò, quibus reapse prædicatur Evangelium, quique actu illud audiunt, confertur interna Spiritus sancti gratia, præbens facultatem adsentiendi atque ea omnia præstandi, quæ ad salutem necessaria præscribit & requirit Evangelium. Dico itaque, neminem à Deo deseri & ulterioribus auxiliis privari, nisi auxilium, cujus jam particeps sit, ad usum transferre neglexerit, injustè detinuerit vel excusserit. Interim in divinâ ulteriorum mediorum dispensatione ea occurrere, quorum ratio ad inscrutabilia Dei judicia & imperscrutabiles vias referri debeat, & à nemine mortalium reddi possit, certum est. Verbi gratiâ, Prædicari aliquando facit Evangelium his, & non illis, quum tamen hi non fuerint auxiliis suis prioribus rectiùs usi, quàm illi; imò nonnunquam minùs & negligentiùs, quàm illi. Sæpe videlicet paribus inæqualia, imparibus verò æqualia, & aliquando deterioribus majora suppeditat dona & auxilia. Servator ipse in Chorazin & Bethsaidâ multas edidit virtutes exiguo incolarum profectu: quæ si editæ fuissent Tyri & Sidone, in sacco & cinere egissent pœnitentiam. Exclamat igitur Apostolus admirabundus; & nos cum eo unà: *O pro-*

Matt. 11, 20
Lucæ 10, 13
Rom 11, 33.

fundas divitias tum sapientiæ tum scientiæ Dei! quam inscrutabilia sunt ejus judicia, & viæ ejus impervestigabiles! Quis enim cognovit mentem Domini? aut quis ei fuit à consilio?

Quamvis autem sententia, quam invexit Augustinus, & tot post eum præstantes doctores per annos CIↃ CC. inter que eos multi è nostris majoribus Augustanæ confessioni addictissimis amplexi fuerunt, hæreseos damnari non debeat; dubium tamen est nullum, alteram non modò mitiorem esse, sed etiam veriorem, & proinde præferendam. Congrua enim est tum divinæ benignitati & erga homines benevolentiæ, tum scripturæ dictis de Deo, quòd omnes servari & neminem perire velit, evidenter attestantibus: quæ torqueri nefas est: imò torta Socinianis similiter alia torquendi & articulos fidei omnes evertendi ansam porrigunt. Deinde præferenda est, quòd sit sententia priscæ & primitivæ ecclesiæ; atque adeo Augustiniana, si cum eâ conferatur, novitatis meritò arguatur, quippe quæ post quartum à nato Christo seculũ primùm emerserit, antehac incognita & inaudita. Denique præferenda est, quòd *utilis sit ad docendum, ad redarguendum, ad corrigendum, ad instituendum in justitiâ: ut per patientiam & consolationem Scripturarum spem habeamus.* Quæ sicut in scripturam, ita quoque in doctrinas veras & è scripturâ depromptas, quin & hanc ipsam competunt, quæ debitam sollicitudinem salutisque curam & bene operandi studium excitat & auget, securitatem pellit, nec desperationem inducit, sed & hanc & illam arcet, utramque pietati æquè noxiam. Diversa verò ista sententia ad fines, quos modò diximus, non tantum nihil confert, sed ijs etiam adversatur, ut populo Christiano non possit tutò & absque metu exoriturorum scrupulorum proponi. Quod ipsi quoque ejus patroni agnoscunt. E

1 Tim 3,16.
Rom. 15,4.

quibus

quibus duos tantùm insignes nunc producam, Alfonsum videlicet Tostatum, & magnum Lutherum. Tostati in v cap. Deuteronomij, quæstione decimâ hæc verba sunt? In doctrinâ Prædestinationis *subintricatiss.mæ apparent difficultates, quas proferre superfluum, imò perniciosum credo.* Lutherus brevi epistolâ quemdam de suâ prædestinatione anxium consolansin hunc modum loquitur: Zu wissen/daß uns solches verboten ist zuverstehen/ oder damit umbzugehen. —So ist auch Sünde/ mit solchen forschen umbgehen — dan wann man sich ewig mit der versehung martert/so gewinnet man doch nichts daran/denn angst. Si hæc vera sunt, tum verum etiam est doctrinam, quæ ejusmodi effectus pariat, non esse è Scripturis haustam. Scripturæ enim hoc agunt & hac fini revelatæ & promulgatæ sunt, *ut per earum consolationem spem habeamus.* Tantum nunc de Gratiâ & Prædestinatione.

Tom. 8 Jenensi editionis secundæ pag. 163.

DE SANCTA EUCHARISTIA.

I.

Quamquam persuasus sum, verba Domini corpus & sanguinem suum in Euchariſtiâ exhiberi affirmantis intelligenda esse, ut sonant, sive ut super ea humanæ mentis captus & cogitatio naturaliter fertur, & proinde corpus Domini verè comedi, & sanguinem verè bibi; quum tamen maximæ hîc occurrant difficultates, & objectiones pro adversâ opinione militantes à multis superari nequeant, sacramentum autẽ ipsum non sit adeò absolutæ necessitatis, ut absq; eo vel usurpato vel exactè cognito salus sperari nequeat: propterea semper existimavi, nec fas nec pium esse (de utilitate in publicum redundaturâ nihil nunc dicam)

Verba institutionis literaliter interpretantur.

Non tamen damnandi

 ut

qui difficultates superare nequeunt.

ut Christiani, qui nihilominus sacramentum hoc juxta institutionem Christi perfectè administrant & usurpant, propter diversitatem quamdam opinionum, quas excutere nondum possint, mutuis inter se odijs & inimicitijs collidantur, & schismatibus divellantur. Eâ de re egi tum alibi, tum Responso Moguntinis opposito, numero XXII; nec hîc repetam.

II. Sed & hoc certum est, si quid fortè diffidij in doctrinâ de Personâ Christi & Gratiâ atque Electione occurrat, id vix à vulgo fidelium animadverti vel intelligi, & propterea non adeo validam vel universalem caussam schismati præbere. Nempe de gratiâ determinante vel non determinante, & de generibus communicationis idiomatum tantumdem noverunt idiotæ, quorum maximus est numerus, Augustani, quantum Reformati; & hi, quantum illi. Dissensio autem de præsentiâ corporis & sanguinis Dominici in sanctâ Eucharistiâ, magis in observationem hominum incurrit, statusque controversiæ magis notabilis est, quando videlicet alij corpus & sanguinem Christi sumi affirmant, alij negant; & proinde inter ipsos etiam idiotas schisma nutrit. Opera itaque Christianæ pacis & tranquillitatis amantibus enixè est danda, ut dissensus minuatur, aut si fieri ullâ ratione possit, penitus aboleatur, & omne schismati fomentum subtrahatur.

Cótroversia autem magis notabilis de Cœnâ quá aliæ.

III. Verba quidem Confessionis satis proba sunt numero primo: Christus *corpus suum pro nobis traditum & sanguinem Novi Testamenti pro nobis effusum in potum ac cibum spirtualem vitæ æternæ nobis se exhibere & communicare testatur*. Numero secundo: *Corpus & sanguis Domini verissimè & præsentissimè nobis exhibentur*. Numero decimo: *Nequaquam statuimus nuda, vacua, inania signa, sed potiùs id, quod significant & ob-*

Laudatur Confessio Thuronensis.

& obsignant, simul verè exhibentia. Numero duodecimo: *Patet non solum virtutem, efficaciam, operationem, beneficia Christi nobis præsentari & communicari, sed in primis ipsam substantiam corporis & sanguinis Christi, seu ipsam illam victimam, quæ pro mundi vitâ data est, & in cruce mactata* Si hæc capiantur ut jacent & sonant, nihil meritò desiderari ampliùs poterit.

IV. Turbant autem, quæ habentur numero septimo: *Non statuimus ullam inclusionem, inexistentiam* (hactenus benè) *coëxistentiam* (si verè manducatur substantia corporis Christi, quando manducatur benedictus panis, non poterit simpliciter omnis coëxistentia, quamvis ea insensibilis & inobservabilis sit, excludi) *aut localem & corporalem præsentiam* (ratione modi conceditur: non ita adest corpus, ut locum repleat, vel loco commensuretur, quemadmodum secundum naturam corpora adesse solent: verè tamen adest) *aut talem elementorum cum Christi corpore unionem, per quam illud oraliter tam ab indignis & impiis, quàm à piis & fidelibus manducetur.* Manducari propriè, & non tropicè vel metaphoricè, in formali intrinsecâque suâ ratione includit, ut ore fiat. Nec ut verbis Dominicis veritas respondeat, à dignitate vel indignitate manducantium pendet.

Taxatur Confessio, quæ negat coëxistentiam &c.

V. Sed rem ipsam aliquantò pressiùs consideremus. Corporis Dominici pro nobis fracti, id est, lacerati, vulnerati & in mortem traditi, sanguinisque effusi, sive, ut verbo dicam, mortis Domini memoriam animis nostris obversari, & sæpiùs, & quàm maximè fieri potest efficaciter innovari, unicè est ex re & salute nostrâ. Ne igitur oblivio mortis Domini obrepat, vel oscitanter de eâ cogitemus, sed recordatio excitetur viva, seria & efficax; ideo Servator noster ex pari in nos, quo suum pro nobis corpus tradidit sanguinemque

Memoria crucifixi maximè necessaria.

In hanc memoriam S. Cœna est instituta.

nemque effudit, amore, illud ipsum pro nobis traditum corpus & effusum sanguinem nobis in Sacramento, quando benedictus panis comeditur & calix bibitur, manducandum & bibendum exhibet. Nullâ enim re aliâ recordatio, qualem diximus, magis & efficaciùs excitari possit. Innovabitur quidem memoria magni ducis aut regis pro populo suo & patriâ generosè mortui, si historia rei gestæ recitetur, vel imago oculis objiciatur; longè autem magis, atque ita, ut animum validiùs moveat, percellat, penetret, si corpus ipsum defuncti adsit, præsensque sistatur, etiamsi loculo sit contectum, & ut in se est, conspici nequeat. Ita etiam, inquam, Servator noster, ut efficacissima esset recordatio, & ad spem fiduciamque nostram fulciendam potentissima, corpus pro nobis in mortem traditum sanguinemque effusum nos voluit comedere & bibere, sacramento tamen quasi contectum, ut in sensus non incurrat.

Præsensq; corpus sistitur & sanguis, ut memoria sit efficacissima.

VI. Finem autem proximum & proprium hujus comestionis & bibitionis esse, ut mortis Dominicæ memoratio quàm maximè seria, viva & efficax peragatur, verba ipsa Domini, *Hoc facite ad mei commemorationem*, ab Apostolo exposita nos dubitare non permittunt. Sed & cæteris ejùs verbis, quibus, quum hoc sacramentum institueret, usus fuit, claris & perspicuis, *Accipite, edite, Hoc est corpus meum; Bibite, Hoc est sanguis meus*, simplicem, sed certam & indubitatam fidem habemus, etiamsi enuncient, quod captum nostrum excedat, ab experimento sensuum sit alienum, & exemplo careat: *captivantes* videlicet *omnem cogitationem, ut obediat Christo.* Quod nisi faciamus, omnia fidei dogmata evertemus. Ut autem quod credimus evidenter evincatur, hoc utimur argumento.

1 Cor. 11, 26.

2 Cor. 10, 5.

Quod

Quod Chriſtus, quando benedictum panem dedit & comedere juſſit, eos qui juxta huiuſmodi mandatum comederint, edere affirmavit, hoc ipſum ab illis editur.

Syllogiſmus pro τῷ ῥητῷ.

Sed corpus ſuum Chriſtus, quando benedictum panem dedit & comedere jusſit, eos qui juxta hujuſmodi mandatum comederint, edere affirmavit.

Ergo Corpus Chriſti ab illis qui benedictum panem juxta mandatum Chriſti comederint, editur.

De ſanguine bibendo plane ſimilis fit ſyllogiſmus.

VII. Major extra omnem controverſiam eſt poſita. Minorem probant verba Domini, *Accipite, edite, Hoc eſt corpus meum; Bibite, Hoc eſt ſanguis meus.* Nam ſi Minor, quæ ſimplici & propriæ verborum *Edite, Bibite, Corpus, Sanguis*, ſignificationi innititur, non fuerit vera, ejus contradictoria erit vera, nempe Non adfirmaſſe Chriſtum, corpus ſuum ab ijs comedi, qui juxta ipſius mandatum panem benedictum comederint. Hæc autem contradictoria non poteſt eſſe vera. Ergo Minor noſtra erit vera.

Minor probatur à contradictoria propoſitione.

IIX. Quòd hæc contradictoria non posſit eſſe vera, ſic oſtenditur. Si eſſet vera, neceſſe foret impropriè, figuratè, & tropicè accipi vel vocabula EDITE, BIBITE; vel vocabula, CORPUS MEUM, SANGUIS MEUS, vel utraque. Nam ſi corpus, ſi ſanguis accipiantur pro ſigno & ſymbolo corporis ſanguiniſque Chriſti exhibente & applicante nobis fructum & effectum corpore pro nobis in mortem tradito & ſanguine effuſo partum; tum neceſſe eſt manducare & bibere idem eſſe quod credere. Sin edere & bibere capiuntur propriè, tum neceſſe fuerit corpus & ſanguinem accipi impropriè, & quidem non niſi pro mero & nudo ſigno, quod ſaltem ſignificet, quemadmodũ panis faciat ad alimoniam corporalem, ita quoque corpus

Christi facere ad spiritualem. Sed nullus horum exponendi modorum locum invenit. Ergo contradictoria Minoris superiùs factæ non est vera.

IX. Quod jam nullus ex istis modis admitti possit, ita porrò probatur. Ex ipso obsequio verbis Domini ab Apostolis præstito manifestum est EDERE & BIBERE propriè ab ijs accepta fuisse, & accipi oportere. Ederunt enim re verâ & biberunt. Non autem opus est addi, Ore edisse vel bibisse, sive oralem manducationem & bibitionem memorari. Dictum enim est antea, de intrinsecâ & formali ratione manducationis & bibitionis propriè acceptarum esse, ut fiant ore: sicut de ratione cursus vel ambulationis est, ut fiat pedibus; nec opus est dici pedestrem cursum vel ambulationem. Objicietur fortè, τὸ EDERE si referatur ad panem, & τὸ BIBERE ad vinum, tum propriè capi: sin ad corpus & sanguinem Christi, tùm impropriè. Respondeo, fieri non posse, ut unum simplex vocabulum semel prolatum adeo diversis significatibus sit obnoxium. Si dixisset Servator divisim & distinctè, Edite panem, & Edite corpus meum, tum persuaderi posset priore loco propriè, & posteriore impropriè capi. Sed non nisi semel & simpliciter prolatum, itidem non nisi unam & simplicem obtinere potest significationem: non potest, inquam, simul & semel idem esse, quod Edere, & idem quod Credere. Prætereo quòd admodùm violentum sit, si Edere & Bibere exponatur Credere. Nec in manducatione spirituali per fidem factâ Edere & Bibere distinguuntur.

Edere & bibere propriè, non figuratè accipienda.

Exc. 1.

Resp.

X. Objicietur forsitan adhuc: Dixit etiam Servator Apostolis Lucæ XXII. 29: *Ego paciscor vobis, prout pactus est mihi Pater meus, regnum, ut edatis & bibatis in mensâ meâ in regno meo, & sedeatis super thronos, judicantes duodecim tribus Israel.*

Exc. 2.

Israel. Respondeo, hîc edere & bibere non capiuntur simul propriè & impropriè, simpliciter & metaphoricè, sed saltem impropriè sive metaphoricè. Nec Edere & Bibere hîc significant Credere, sed lætari & gaudere, quemadmodum homines in convivijs solent: sicut Sedere gloriam & dignitatem significat. Affinis loquutio occurrit Matth. IIX, 11. Nihil igitur interpretatio ista ad præsens negotium, in quo Edere exponitur, ut simul sit & propriè edere, & credere. Adde ista proferri in sermone continuo & prolixo, ubi locus solet esse figuris & metaphoris. Hic autem in institutione Eucharistiæ sermo est adstrictus & concisus, & simplex enunciatio, quâ, quid exhibeatur edaturque, indicatur. Estque quasi responsio ad quæstionem, quam instituere potuissent Apostoli, si dixissent, Domine, quid vis nos agere? respondet porrecto pane, Accipite & edite. Rursus potuissent interrogare, jubes nos edere & panem porrigis, nec de eo possumus dubitare, quem sensu percipimus: porrigísne nobis etiam aliud quid manducandum? respondet, Hoc est corpus meum. Ex his, ut spero, manifestum evadit, non posse ullo modo, quum dicitur, EDITE, HOC EST CORPUS MEUM, sensum esse, ut Edite relatum ad panem propriè capiatur; relatum verò ad corpus impropriè, idemque sit, quod Credite.

Resp.

XI. Si autem vel maximè posset poni quòd sensus τοῦ Edite sit Credite, non tamen huic sensui aptari poterit significatio verborum, Hoc est corpus meum. Nam exponi oportebit, Credite non quidem, quòd habeam verum & naturale corpus, sed quòd corpore meo pro vobis in mortem tradito promeruerim vobis remissionem peccatorum & æternam salutem: & hæc beneficia per corporis mei passionem impetrata nunc vobis fide participanda offerri. Talis

Edere cur non idem quod credere.

 signifi-

ſignificatio ſive totius enunciati HOC EST CORPUS MEUM, ſive prædicati CORPUS MEUM adeo eſt violenta & à communi concipiendi ratione, & ab omni exemplo, ſive ſcripturam ſive uſitatas loquutiones ſpectes, remota, ut nihil queat eſſe violentius vel remotius. Nempe *corpus meum* ſignificat beneficia per paſſionem & mortem corporis mei parta, & quidem hîc & nunc oblata. Quomodo autem offeruntur? Per fidem ſcilicet participanda. Si igitur abſit fides, tum nec offertur nec participatur corpus iſto quidem ſenſu, id eſt, fructus & effectus corporis in mortem traditi. Ergo participatio corporis ad eum modum intellecti non conjungitur cum ſacramento Euchariſtiæ, quatenus eſt ſacramentum Euchariſtiæ, ſed aliunde, nempe à fide, cui imputanda eſt, pendet. Quæ fides ſi abſit, tum etiam participatio, de quali loquimur, abeſt: ſi adſit, tum adeſt etiamſi nullum adminiſtretur ſacramentum. Tantundem igitur habetur ſine ſacramento, quàm cum ſacramento, & unio ſpiritualis ac myſtica cum Chriſto non minùs ſine ſacramento ſibi conſtat, quàm cum illo. Evidens eſt argumentum. Quod nec exhibet, nec efficit ſemper, ſed ab exhibito vel effectu ſeparari poteſt, id etiam omne, per ſe & quatenus ipſum nec exhibet, nec efficit. Sed ſacramentum Euchariſtiæ neque corpus Chriſti, eo, quo ſæpe dictum eſt, ſenſu intellectum, ſemper exhibet, neque ſpiritualem & myſticam cum Chriſto unionem ſemper efficit, ſed ab utroque aliquando ſeparatur, ſcilicet quando deeſt fides, & ſacramentum ab occulto infideli vel impio ſumitur. Ergo ſacramentum Euchariſtiæ omne, per ſe & quatenus ipſum, neque corpus Chriſti exhibet, neque myſticam cum Chriſto unionem efficit. Si jam ſacramentum Euchariſtiæ per ſe & quatenus ipſum nec exhibet, nec efficit, ſe-

est, sequitur illud secundùm se & quatenus tale, esse merum & nudum exhibitionis & effectus signum. Hoc stare non potest cum ijsquibus confessio negat se statuere *vacua & inania signa, sed potiùs id quod significant & obsignant simul verè exhibentia, & efficientia mysticam Christi nobiscum unionem.* Ergo illa, è quibus id necessariò & evidenter colligitur, nempe quòd τὸ Edere significet credere, & quòd corpus significet beneficia, & fructum morte corporis partum, repudianda erunt.

Num. 10 & 11.

XII. Sicut autem subsistere non potest interpretatio, per quam Edere, sit simul Edere & Credere; vel per quam non sit nisi Credere; & per quam ἀπολύτως corpus sit exhibitio beneficiorum corpore in mortem tradito partorum: ita quoque non potest subsistere interpretatio, per quam retineatur quidem simplex & propria significatio τῦ Edere, quod omnino ore fit, quamvis non sit necessarium manducationem oralem appellari; & per quam Corpus accipiatur pro signo & symbolo corporis, utique nudo & merè significativo, quippe si Edere non sit Credere, atque adeo si absit fides, sicut abesse potest, tum sacramento quatenus sacramento nihil relinquitur; nisi ut merum sit signum vel symbolum, quemadmodum paulo ante ostensum. Hæc igitur interpretatio ad hunc modum se habebit, ut vocula HOC, quæ subjecti locum tenet, denotet panem benedictum, nec quicquam aliud; prædicatum autem Corpus meum, ponatur pro signo vel symbolo corporis figurante vel significante, quòd quemadmodum panis cibus est terrenus & terrenam vitam sustentat, ita corpus Christi pro nobis in mortem traditum & à nobis fide apprehensum, cibus sit spiritualis, nutriens animam in certam spem vitæ æternæ. Calvin. Instit. lib. IV, cap. 17, num. 3. *Quum*

Corpus nō potest significare signum, si edere non est credere.

 panis

panis nobis in symbolo corporis Christi datur, hæc statim concipienda est similitudo, ut corporis nostri vitam panis alit, sustinet, tuetur; ita corpus Christi vegetandæ & vivificandæ animæ unicum esse cibum. Quum vinum in symbolum sanguinis propositum intuemur, cogitandum quos corpori usus vinum adferat, ut eosdem spiritualiter adferri nobis Christi sanguine reputemus.

Significatio corporis Calviniana violenta & inusitata imò contraria.

XIII. Taceo, hujusmodi significationem corporis itidem violentam & prorsus arbitrariam esse, cujus exemplum nullum vel ex usitato & communi loquendi modo, vel ex scripturâ proferri possit. Taceo, quòd hæc explicatio non modò sit aliena ab usitatâ loquendi ratione, sed ei etiam contraria. Id enim in quo proprietas, quam exprimere cupimus, magis perspicua & vulgò nota est, de eo, in quo minus perspicua vel nota est, prædicatur, non contrà. Sic quem robustum & animosum esse indicamus, eum leonem; quem vafrum, eum vulpem solemus dicere, quod leonis robur & vulpis astutia pridem omnibus innotuerint. Si itaque Servator docere voluisset, corpus suum modo, quo paulò ante expositum, alimoniam esse spiritualem, utique dixisset, *corpus meum est panis*; nam in pane vis alendi est notissima: sicuti alibi dixit, *Ego sum panis vitæ*. Item, *Ego sum vitis vera*, quandoquidem in vite vis palmites vegetans manifesta est. Hîc omnia sunt contraria; neque enim dicitur, *Corpus meum est panis*, sed inverso ordine, *panis est corpus meum*. Sunt complura alia, quibus vis quædam inest reficiendi animum, & proinde tropicè & per metaphoram rectè dici possunt panis, qualia sunt studium Philosophiæ, elegantia sermonis, meditatio rerum sacrarum, prædicatio divini verbi & Evangelij. Sed de his omnibus subjecti locum occupantibus metaphoricè prædicatur panis; & sic satis intelligor, quid mihi velim, si dicam, Philosophia est meus panis; atque

Illustratur idexemplis Joh. 6, 35. cap 15, 1.

Philosophia rectè dicitur panis; non

atque ita de reliquis. Ut autem panis subjecti vicem fungatur, & Philosophia prædicati, est contra omnem loquendi consvetudinem, & enunciationem reddit vel difficilem intelligi; vel falsam. Nam ut vera sit, necesse est panem itidem accipi figuratè & metaphoricè, hoc videlicet modo, Aliquis panis metaphoricè acceptus est Philosophia, est elegans sermo &c. si panis capiatur propriè, tum planè falsum fuerit, si dixeris, Panis est Philosophia. Omnium autem minimè ostenso sensibili & materiali pane, rectè quisquam dicere poterit, Hoc est Philosophia. Quum itaque panis propter analogiam & convenientiam alendi ex se & suâ naturâ non magis sit symbolum unius, quàm alterius, non magis corporis Christi, quàm Philosophiæ vel cujuscunque rei, quâ animus reficiatur; sicut non obstante analogiâ illâ prorsus incongruum fuerit, ostenso vel porrecto pane dicere, Hoc est Philosophia; ita quoque dicere, Hoc est corpus Christi. Quæ quidem res ex se suâque naturâ ita est comparata, ut sit alterius peculiaris rei imago, figura vel signum, de illâ hoc ipsum signatum prædicari potest: nihil enim secundum se est aliud, quam talis signati signum. Sic ostendendo effigiem ad repræsentandum Titium factam, dicimus Hoc est Titius; sed non ita se habet panis respectu corporis Christi, nempe ut ad illud peculiariter & distinctè signandum sit factus vel comparatus.

rectè dicitur panis est Philosophia.

XIV. Perget tamen fortè & pertendet non nemo, etiamsi panis secundum se & naturam suam pluribus aptari possit: Christum tamen, cum institueret sacramentum sanctæ Eucharistiæ peculiariter sanxisse & ordinâsse, ut in hoc ipso sacramento Panis sit figura & symbolum corporis sui, sensu videlicet hujusmodi: Hic benedictus & fractus panis est symbolum mei corporis, quod in mortem traditum &

Inst.

fide

fide apprehensum alit spiritualiter; sicut panis ore comestus corporaliter. Ut enim panis propter alendi vim symbolum habeatur corporis Dominici, necesse est ipsum quoque corpus Domini tanquam spirituali alendi virtute præditum spectari. Necesse igitur est tanquam fide apprehensum concipi, nam absque fide neminem alit. Talis autem acceptio corporis quum sit, uti antea ostensum fuit, violenta & coacta, & exemplo, quo intellectus in concipiendo adjuvetur, vel juxta quod intelligi possit, careat; oportuisset id ipsum, si ita intelligi deberet, non ita nudè proferri, sed pluribus disertiùs & distinctiùs exponi. Sed id tantoperè jam non urgeo, quàm si Corpus accipiatur non nisi pro signo corporis, ad eum, quô expositum est, modum, & non pro corpore verè & propriè sic dicto, & ad prædicamentum substantiæ referendo; tum subsistere non posse, quod confessio profitetur, in hoc sacramento *communicari nobis ipsam substantiam corporis & sanguinis Christi*. Quin nulla omnino fuerit in hoc sacramento præsentia veri proprieque dicti corporis Domini, corporis, inquam, quod pertineat ad prædicamentum substantiæ: quod solum est verum proprieque dictum corpus Domini.

Resp

Num. 12

XV. Dicetur fortè, quòd fides rem, quamvis absens sit, præsentem faciat sistatque. Sed quæro, quænam fides? Num fides, quâ creditur Christus habere corpus? vel fides, quâ creditur Christus corpus suum pro nobis in mortem tradidisse & tradito nos redemisse? sed abesse potest utraque, præsertim posterior, atque ita sacramento, quatenus tali, nihil relinquitur, uti pridem etiam ostensum. Hoc autem imprimis observandum, quòd fides non faciat rem præsentem secundùm esse suum, vel substantiam suam. Præsentia ista tantum est intentionalis sive notionalis.

Inst.

Resp.

Nempe

Nempe res, quæ concipitur & vera esse creditur, in intellectu est per speciem intelligibilem, non per substantiam suam. Alioquin concipienti & credenti fuisse Alexandrum Magnum, esse Turcarum imperatorem, esse Sinas, Japoniam, Americam; hæc omnia secundùm verum esse suum præsentia forent. Quin in hoc sacramento reapse præsens esset ipsa oblatio corporis Christi in cruce facta, sive specie, sive numero eadem. Quomodo sanè sacrificium, quale Pontificij statuunt, egregiè stabiliretur. Per fidem itaque res secundùm esse suum vel substantiam suam non constituitur præsens.

XVI. Expositio itaque quam modò consideramus, sacramentum merum signum constituit, & omni vera realique præsentia corporis Dominici denudat. Quod tamen absurditatis ab ipsis contrariæ sententiæ adsertoribus damnatur. Nunc unum adduco Bezam, qui Alamannum Ecclesiæ Lugdunensis turbatorem per literas increpat graviter, quòd nuda tantum signa adesse doceret. Dixerat Alamannus, *hoc inter nos constare puto, Christum in illâ cœnâ non realiter neque verum corpus suum, sed panem duntaxat & vinum dedisse discipulis edendum & bibendum. Ego verò respondeo*, ait Beza, *perinde hoc esse, atque Christum mendacij arguere, ut qui claris & perspicuis verbis dicat, se illud ipsum corpus dare quod traditum est pro nobis, & illum ipsum sanguinem pro nobis effusum. Deinde, quis unquam nisi purus putus Anabaptista docuit Christum dedisse solummodo panem & vinum discipulis? Absit igitur, absit ut in istis tam horrendis blasphemiis tibi assentiar. Imò contrarium affirmo, nempe Christum non simpliciter panem & vinum, sed corpus suum pro nobis paulo post traditum, & verum illum sanguinem mox pro nobis effusum, id est, semetipsum discipulis suis tunc verè dedisse, & nunc Ecclesiæ suæ dare.* Si adeo à veritate abhorret,

Confessio Thor. alterâ manu aufert, quod una dedit.

Epist. 5.

Bezæ inconstantia.

ret, dari in Eucharistiâ duntaxat signa, & non dari verum corpus pro nobis traditum, & verum sanguinem pro nobis effusum; tum à veritate etiam aliena est hæc ipsa quæ nunc consideratur expositio verborum Domini, per quam aliter accipere vel intelligere non licet.

Calvini inconstantia.

XVII. Hic igitur id quoque observari oportet, Calvini de S. Eucharistiâ doctrinam insigni contradictione semetipsam conficere, atque eo nomine erroris non saltem suspectam reddi, sed planè convinci. Scribit Calvinus non uno loco, verum corpus, verum sanguinem exhiberi. *Hoc verbum*, inquit, *nec mentiri nec illudere nobis potest, Accipite, Edite, Bibite, Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur; Hic est sanguis, qui in remissionem peccatorum effunditur. Quod accipere jubet, significat nostrum esse; quod edere jubet, significat unam nobiscum substantiam fieri.* Paulò pòst: *veram substantialemque corporis ac sanguinis Domini communicationem, quæ sub sacris cœnæ symbolis fidelibus exhibeatur*, admittit. Itidem Tractatu de Cœnâ, qui primum locum inter Tractatus ejus Theologicos Genevæ junctim editos obtinet: *Quod si Deus nec fallere nec mentiri potest, consequens est, ipsum omnia quæ illic signat, reipsa implere ac præstare. Necesse est igitur nos in Cœnâ verè corpus & sanguinem Christi recipere, quum utriusque communionem Dominus nobis repræsentet. Quid enim sibi vellet nos panem comedere ac vinum bibere, ut significet carnem ipsius cibum esse nostrum, & sanguinem potum: si veritate spirituali prætermissâ, vinum & panem solummodo præberet? Nonne frustra & mendaciter hoc mysterium instituisset? & quod linguâ Galliâ dicimus falsis insignibus? Ita fatendum est, si vera sit repræsentatio, quam adhibet Deus in Cœnâ, substantiam interiorem sacramenti visibilibus signis conjunctam esse: & quemadmodum panis in manu distribuitur, ita corpus Christi, ut ejus participes simus*

Instit lib. 4. cap. 7, n. 3.

Num. 19.

ſimus, nobis communicari. Hoc certè etiamſi nihil eſſet, nobis abundè ſatisfacere deberet, quum intelligimus Chriſtum in Cœnâ veram propriamque ſui corporis ſubſtantiam donare, ut pleno jure ipſum poſſideamus, & poſſidendo in omnem bonorum ſocietatem vocemur.

XIIX. Quum ad iſtum modum ſcriberet Calvinus, viſus eſt Tigurinis, Zwinglianæ expoſitionis merum ſignum interpretantis (cum quâ Oecolampadiana convenit) tenacibus plura concedere, quàm ipſi vellent, & rectè concedi poſſe arbitrarentur. Explicat itaque mentem ſuam, & ſe ab ipſis non diſſentire conteſtatus, *Ne qua ambiguitas*, inquit, *reſtet, quum in cœlo quærendum eſſe Chriſtum dicimus, hæc loquutio locorum diſtantiam ſonat, & exprimit. Tametſi enim Philoſophicè loquendo ſuper cœlos locus non eſt; quia tamen corpus Chriſti, ut fert humani corporis natura & modus, finitum eſt, & cœlo ut loco continetur: neceſſe eſt à nobis tanto locorum intervallo diſtare, quanto cœlum abeſt à terrâ.* Sic etiam Beza ipsâ illâ paulò antè citatâ epiſtolâ: *Sicut revera à noſtris oculis, ac proinde à loco in quo Cœnam Domini celebramus, tam procul nunc abeſt Chriſti corpus, quàm abeſt cœlum à terrâ: tamen quatenus hæc actio cœleſtis eſt, & fides noſtra in cœlum uſque ſubvehitur, ut Chriſtum quàm efficaciſſimè apprehendat, hoc ſanè reſpectu præſentiſſimam eſſe Chriſti carnem in cœna niſi fatearis, Cœnam Domini evacuas.* Sed fidem non veram & realem, ſed ſaltem intentionalem rei abſentis præſentiam inferre; & cum ſacramento non per ſe, ſed per accidens conjungi, pridem eſt dictum. Deprehendimus igitur in hâc doctrinâ duas propoſitiones ſibi contradictoriè oppoſitas, nempe, Verum corpus Chriſti ſecundùm ſubſtantiam ſuam in Euchariſtiâ adeſt, nobiſque exhibetur, Et, Verum corpus Chriſti ſecundùm ſubſtantiam ſuam non adeſt, quia videlicet à loco, in quo celebratur

Conſenſu cum Tigur. c. 25.

Cœna, tam procul abest, quàm abest cœlum à terra; *nec alibi, quàm in cœlo, nec aliter, quàm mente & fidei intelligentiâ quærendum est:* ut in eodem cum Tigurinis consensu loquitur Calvinus. Quoad rem coincidit hæc contradictio cum alterâ, quæ itidem hinc emergit, nempe, Panis & vinum in Eucharistiâ non sunt nuda & vacua signa, tantùm significantia & non exhibentia; Et, Panis & vinum sunt nuda & vacua signa &c. Impossibile autem est doctrinam, quæ contradictoria proponat, à veritate non esse alienam.

cap. 21.

XIX. Videmus, quò à Tigurinis, ut consensum cum ipsis tueretur, redactus sit Calvinus, scilicet, ut admittat corpus Christi ab Eucharistiâ tanto intervallo distare, quanto cœlum abest à terrâ; & proinde symbola in Eucharistiâ tantum esse significantia, non exhibentia. Quod ipsum in doctrina Calvini novam parit contradictionem. Oecolampadius quidem (ut suæ hypothesi erat congruum) libello, quem hac de re primum titulo de expositione verborum Domini edidit, non esse in hoc sacramento quod vel miraculum sit, vel hominis captum excedat, longo sermone persvadere conatur; & quum eum absolvisset, *Nunc*, ait, *satis est didicisse, non esse insaniam, nec supra humanam rationem si intelligere conemur, quid sit & quomodo se habeat hujus mysterij ratio.* At Calvinus longè aliter: *Quamquam*, inquit, *cogitando plus animus valet, quàm lingua exprimendo; rei tamen magnitudine ille quoque vincitur & obruitur. Itaque nihil demum restat, nisi ut in ejus mysterij admirationem prorumpam; cui nec mens planè cogitando, nec lingua explicando par esse potest.* Mox iterum disertè profitetur, *esse arcanum sublimius, quàm ut vel hominum ingenio comprehendi, vel enarrari verbis queat.* Idem prisci Ecclesiæ doctores senserunt, nempe Eucharistiam φρικτὸν & tremendum esse mysterium. At expositio illa posterior, quam

Oecolampadij profana vox. Anno 1525.

Instit. lib 4. c. 17. §. 7. Calvinus Oecolampadio religiosior.

§. 32

quam in consensu cum Tigurinis adhibet Calvinus, non superat captum humanum, nec includit mysterium, quod mente comprehendi, vel verbis enarrari nequeat. Totum enim in hoc uno positum est; Quemadmodum panis faciat ad alimoniam corporalem; ita corpus Christi facere ad spiritualem: atque eo respectu panem esse symbolum corporis Christi. Dices forte, quòd omnino sit magnum mysterium, corpus Christi in mortem traditum & fide apprehensum esse spiritualem animæ alimoniam. Resp. Quicquid hic fuerit mysterij, id ad Dominicam cœnam, quatenus est Dominica cœna sive tale particulare sacramentum, non pertinere, sed Christianam religionem & fidem & revelationem evangelicam in communi spectatam, concernere.

Exc.

Resp.

XX. Quin ausim addere, si nihil hîc aliud fuerit, quàm ut panis ejusmodi sit symbolum, non opus fuisse peculiari aliquâ Christi institutione, sed ab Ecclesiâ potuisse tale sacramentum institui, quemadmodum eadem instituit, ut baptismo jungatur unctio, quæ itidem virtute operis peracti nullum cœleste & spirituale donum confert, vel supernaturalem effectum habet, sed saltem significat, quòd qui baptizantur constituantur *Reges & Sacerdotes Deo.* Hi enim interventu unctionis olim consecrabantur. Animadverto M. Anton. de Dominis idem observâsse lib. VI. cap. 5. n. 20. *Possemus*, inquit, *nos nobis instituere, ut panis semper significet corpus Christi, ita ut quoties comedimus panem, toties in memoriam revocemus, Christum pro nobis factum esse carnem.* Quàm deprimat igitur & dejiciat interpretatio ista Sacramentum Eucharistiæ, & omni sublimitate, ac propemodum dignitate spoliet, & in censum rerum vulgarium, non modo contra communem veterum, sed ipsius Calvini sententiam redigat, manifestum est. Rectè autem superioribus suis subjunxit

Si non aliud Sacramenti mysterium nisi quod panis sit signum corporis, non opus fuisset Christi institutione.

Apoc 1, 6.

Append. ad Amb. §. 4.

junxit

junxit M. Ant. de Dominis: *Sed efficere, ut panis ita sit nobis signum corporis Christi, ut in ipsius comestione ipsum verum & reale Christi corpus intra nos per divini spiritûs operationem recipiamus, quis adeo impius sit, qui in humani intellectûs id ponat potestate?*

Repetitio priorum.

XXI. Atque ita, ut spero, satis demonstrata est Minor principalis nostri syllogismi, dum ostensum, ejus contradictoriam non esse veram. Non esse autem veram hinc patuit, quòd ad veritatem ejus requiratur, vel τὸ comedere accipi, ut idem sit quod Credere; aut ut sit simul edere & Credere; vel Corpus accipi pro symbolo corporis, exhibente & applicante beneficia spiritualia per corpus pro nobis in mortem traditum & fide à nobis apprehensum parta; vel accipi pro symbolo, quod tantùm significet, & ex se nihil supernaturale exhibeat, vel nullum supernaturalem effectum habeat. Patuit autem nullam harum expositionum subsistere posse. Ergo agnoscenda erit veritas minoris, nempe quòd Christus, quando benedictum panem dedit & comedere jussit, eos qui juxta hujusmodi mandatum comederint, corpus propriè dictum, sive corpus, quod sit de prædicamento substantiæ, comedere, vocabulo comedendi itidem propriè accepto, affirmaverit. Hoc est præcipuum argumentum quo intellectum meum constringi fateor, ut à simplicitate & veritate verborum, quemadmodum jacent & sonant acceptorum, recedere non audeam.

Argumentum ex Paulo.
1Cor.10,16

XXII. Possint adjungi alia, & id quoque observari, Scripturam quando mutat subjectum HOC, ejusque loco Panem ponit, tum etiam mutare prædicatum. Nempe S. Paulus, *Panis*, inquit, *quem frangimus, est participatio corporis Domini.* Si jam panis figura & signum est corporis, atque itidem corpus Domini, quando de Eucharistiâ agitur, figura & signum

signum est corporis Dominici; tum enunciatio illa Apostoli hunc habebit sensum, Panis, qui est figura corporis Dominici, est participatio figuræ corporis Dominici. Qui sensus cum sit absonus & ineptus, argumento est corpus hîc, ut & in illâ alterâ: *Hoc est corpus meum*, capiendum esse propriè, non autem impropriè, figuratè & metonymicè. Et hæ, ut dixi, de S. Eucharistiâ loquutiones sunt, quibus ipsa utitur scriptura: *Hoc*, quod scilicet præter panem (cujus præsentia indicio non eget) cum pane tamen sive mediante pane accipitur & comeditur, *est corpus Domini*; Et, *Panis* benedictus ac fractus *est participatio corporis Domini*. Scripturæ non est, sed ecclesiastica, quæ postea usurpari cœpit: *Panis est corpus Domini*.

XXIII. Hisce annecti poterunt, quæ de manducandâ carne & bibendo sanguine Christi leguntur Joh. VI. Quum enim de spirituali manducatione sui, quæ per fidem fit, verba Servator fecisset, & Judæi non caperent, dicentes, *quomodo potest hic nobis carnem suam dare, quam edamus?* potuisset eos pauculis verbis absolvere, & exponere, Carnem suam non manducari propriè sed impropriè; non re, sed fide. Sed si sic exposuisset, præjudicâsset manducationi sacramentali, quam post lapsum anni erat instituturus. Pergit igitur sanctè adseverare rem ita sese brevi habituram, & fore, ut qui ipsius carnem non ederit, & sanguinem non biberit, sive edere & bibere contempserit, non habiturus sit in se vitam. Non tantum hîc Judæi, sed discipuli quoque offenduntur, dicentes: *Durus est hic sermo; quis potest eum audire?* Existimantes sine dubio, non posse dari alium manducandæ carnis Christi modum, quàm usitatum & vulgarem illum, quo esca dentibus laceratur & discerpitur. Potuisset Servator discipulis suis, quibus aliàs mysteria disertiùs

Argumenta ex cap. 6. Johan.

v. 52.

v. 53.

v. 60.

disertiùs explicare soleret, vel uno verbo succurrere, & dubium omne eximere, si non nisi de spirituali per fidem manducatione intelligi voluisset. Sed non facit, quia videlicet sacramentalem ab illâ spirituali diversam posthac instituere in animo habebat: cui derogâsset, si omnem sui manducationem ad solam spiritualem restrinxisset. Auget itaque potius difficultatem, ut indicet verbis suis habendam esse fidem, nec ad captum sensuum & normam eorum, quæ vulgariter fiant, exigi oportere. *Hoccine*, inquit, *vos offendit?* quod scilicet dixi, carnem meam esse manducandum & sanguinem bibendum. *Si igitur videritis filium hominis adscendentem eò ubi erat prius?* in cœlos videlicet. Si non potestis credere, me dum in terris medius inter vos versor, posse meam carnem manducandam præbere, multò minùs id ipsum credetis, postquam à vobis sublatus cœlos adscendero. *Spiritus est id, quod vivificat.* Spiritui igitur inclinanti ad fidem verbis meis, utut ingenij humani captum & usitatum naturæ modum excedentibus habendam, nolite obniti. Sicut enim caro & sanguis mysteria non revelat, ita quoque in dijudicandis *caro non prodest quidquàm.* *Quæ* enim *sunt Spiritûs Dei*, quæ à Divino Spiritu revelantur & per divinam potentiam præstantur, *ea non percipit homo animalis*, id est, carnalis, *qui habet intellectum & affectum depressos ad sensibilia*, ut benè exponit Lyranus. Et commentarius scriptoris Ambrosio coævi, inter opera Ambrosiana: *Pecoribus similis sensum suum in terram deprimit: ideo non adsequitur nisi quæ videt, nec putat aliquid posse fieri, quàm quomodo scit: ideo quicquid aliter audit, quàm novit, stultum judicat. Ex eo* igitur *multi discipulorum pedem retulerunt, nec ampliùs cum Christo versabantur.* Quos passus est abire, nec stitit aut revocavit, quum verbo, sicut diximus, retinere vel revocare potuisset,

v. 62.

v. 63.

Matth. 16, 17.

1 Cor. 2, 14.

Joh. 6, 66.

iſſet, niſi obſtitiſſet manducatio Sacramentalis vera & propria, quam inſtituere decreverat.

XXIV. Ultimo loco adduci poſſent teſtimonia priſcæ Eccleſiæ, niſi ea tractatio futura prolixior, quàm ut inſtituto noſtro conveniat. Audiamus tamen breviter aliquot ſanctos martyres Jeſu, qui *draconem illum magnum & antiquum ſerpentem vicerunt per ſanguinem Agni & per ſermonem teſtimonij ſui; & animæ ſuæ prodigi fuerunt uſque ad mortem.* Ex ijs Ignatius inter hæreticos numerat eos, *qui non confitentur Euchariſtiam eſſe carnem Servatoris noſtri Jeſu Chriſti, pro peccatis noſtris paſſam;* epiſtolâ ad Smyrnenſes, è quâ verba iſta profert Theodoretus dialogo tertio. Juſtinus martyr, apologiâ ſecundâ: *Non ut vulgarem panem & potum iſta ſumimus, ſed incarnati illius Jeſu carnem & ſanguinem eſſe edocti ſumus.* Hac alimoniâ dicit ſanguinem & carnes noſtras ali, quia videlicet aluntur pane & vino, quæ quamvis ſint medium, cujus interventu participantur corpus & ſanguis Domini, ſunt tamen & manent panis & vinum, & proinde vim nutriendi non amittunt. Hinc alius martyr, Irenæus videlicet, Euchariſtiam duabus rebus, terrenâ & cœleſti conſtare affirmat, libro IV, cap. XXXIV. *Quemadmodum,* inquit, *qui eſt à terrâ panis percipiens vocationem Dei, jam non communis panis eſt, ſed Euchariſtia, ex duabus rebus conſtans terrenâ & cæleſti: ſic & corpora noſtra percipientia Euchariſtiam, jam non ſunt corruptibilia, ſpem reſurrectionis habentia.* Idem libro V, cap. IV, tamquam paria reputat negare, quòd *Dominus ſanguine ſuo nos redemit,* & negare, quòd *calix Euchariſtiæ ſit communicatio ſanguinis ejus, & panis quem frangimus communicatio corporis ejus.* Cyprianus martyr ſermone de lapſis, qui videlicet immolaverant idolis, in hunc modum loquitur: *Mortiferos Idolorum cibos adhuc penè ructantes, exhalantibus etiamnum*

Argumenta ex antiquitate.

Apoc. 12, 6. 12, 11.

Ignatius.

Iuſtinus.

Irenæus.

Cyprianus. Num. 13.

N *ſcelus*

scelus suum faucibus & contagia funesta redolentibus, Domini corpus invadunt. — Spretis his omnibus atque contemtis, vis infertur corpori ejus & sanguini, & plus modò in Dominum manibus atque ore delinquunt, quàm quum Dominum negaverunt. Ex quibus Cypriani verbis liquet, eum non negare, quòd ab indignis sumatur corpus Domini.

Obj. de manducatione indignorum.

XXV. Manducatio equidem indignorum facit, ut nonnulli ab admittendâ simplice verborum acceptione & verâ comestione corporis propriè dicti sint alieniores. Videtur enim ipsis incongruum, verum corpus Domini ab indignis manducari. Cæterùm necesse est verba Domini veritatem suam obtinere, sive ad dignos proferantur & referantur, sive ad indignos. Et minor principalis nostri syllogismi superiùs facti, quum dicit, *eos qui juxta hujusmodi mandatum comederint*, omnes sacramento secundùm institutionem utentes comprehendit, etiam indignos. Imò quantum indignis confertur, tantum confertur per sacramentum, quatenus sacramentum est: cætera fructum spiritualem & applicationem meritorum Christi spectantia per fidem conferuntur, & non per sacramentum. Observandum autem, indignos illos nihilominus Christianos esse, & saltem occultè indignos. Nam si de indignitate eorum constet, non admittuntur. Sunt itaque membra visibilis Ecclesiæ, & eatenus corporis Christi. *Non est impiis & incredulis*, ait alicubi Bucerus, *sed indignis Christianis concessum, quod illis concedit Christus & Paulus.* Mirum enim non est, quòd hisce benignus & φιλάνθρωπος Servator, ut ad cor redeant, compungantur, & ad pœnitentiam invitentur, corpus suum in sacramento, sine ullâ sui passione vel injuriæ sensu, velit exhibere, quod olim ad eorumdem redemtionem & salutem impijs cum verâ sui passione & acerbissimo cruciatuum sensu flagellan-

dum

dum & torquendum exhibuit. Cæterùm dices, qui indignè ſumunt, *rei ſunt corporis & ſanguinis Domini*, quòd *non diſcernant corpus Domini*, id eſt, quòd majore reverentiâ & purgatiore conſcientiâ ad id ſumendum non accedant, quàm ſi vulgaris eſſet cibus. Reſpondeo, hoc ipſum facit pro verâ præſentiâ veri corporis. Nam ſi non adſit corpus ſecundùm ſe, ſed nuda quædam corporis figura, unde ut accuratâ adeo diſcretione, quæ neglecta damnationem inducat, opus ſit? Interim etiamſi per hujuſmodi negligentiam & indiſcretionem ab indigno Chriſtiano peccetur in corpus Domini, reapſe tamen non magis patitur aut læditur, quàm Deus, quando in ipſum itidem ab hominibus peccatur.

Inſtantia. 1. Cor. 11, verſ. 27 & 29.

Reſp.

XXVI. Declaratur ulteriùs. Servatore in terris inter homines agente multum fuit corporaliter cum eo converſari, ei adſidere, tangere, colloqui: abſque fide tamen id non erat ſalutiferum. Poſitâ verò fide potuit ab homine pio dici, Adſociatus ſum Chriſto corporaliter & ſpiritualiter: & adſociatio corporalis proficit mihi ad ſpiritualem, ut quàm propinquus ſum corpore, tam propinquus quoque ſim, & magis etiam, animo & ſpiritu. Quin Chriſtus corporalem adſociationem exhibebat propter ſpiritualem, quamvis non deeſſent, qui etiamſi corporali fruerentur, ad ſpiritualem tamen & ſalutarem cum ipſo ſocietatem & unionem non pertingerent. Sic etiam in ſanctâ Euchariſtiâ corporis ſui cum corpore noſtro indiſtantem conjunctionē exhibet, ut per eam ſpiritualis promoveatur, augeſcat, & altiores indies radices agat, quamvis non deſint, qui ob ſuâ ipſorum culpâ nullâ ſpirituali, ſed ſolâ illâ alterâ potiantur; quæ tamen ipſa, niſi obicē illi ponerent, ſpirituali efficiendæ idonea. Hæc obiter de manducatione indignorum, unde pateat, eam nec negari oportere, nec veræ præſentiæ veri corporis obſtare.

XXVII. Sed in hunc ſermonem ex occaſione verborum Cypriani delapſi fuimus. Neque verò antiquitatis teſtimonia accuratiùs excutiendi hîc locus eſt. Quod primis ſeculis communiter Chriſtianis improperatum fuit, eos humanâ carne veſci, ex doctrinâ de hoc ſacramento ad gentiles perperam, ut fieri ſolet, delatâ ſine dubio manavit. Hinc qui pro Chriſtianis apologias ſcripſerunt, neceſſe habuerunt à ſe ſuiſque amoliri: ἀνθρωπείων σαρκῶν βορὰς, *humanarum carnium eſcas*, ut Juſtinus; Θυέστεια δεῖπνα, ut Athenagoras; ἀνθρωποφαγίαν, ut Tatianus loquitur. E Latinis Tertullianus: *Dicimur ſceleratiſſimi de ſacramento infanticidij, & pabulo inde.* In dialogo Minutij Felicis Cæcilius paganus objicit Octavio Chriſtiano: *Infans farre contectus, ut decipiat incautos apponitur.* Sed hæc nunc miſſa faciamus.

XXIIX. Minorem principalis noſtri ſyllogiſmi dudum demonſtravimus refutando contradictoriam ejus, & oſtendendo, quòd nulla expoſitio, quæ verba EDITE, BIBITE, CORPUS, SANGUIS, à proprio & genuinó ſignificatu ad improprium, peregrinum & figuratum transferat, ſubſiſtere poſſit. Quamquam, ut verum fatear, ad tale quid oſtendendum, qui ſimplici, nativo, & uſitato ſenſui inhæret, non tenetur. At hinc qui recedendum eſſe affirmant, eos evincere oportet, ſententiam, quæ è propriâ & uſitatâ acceptione emergat, pronunciare, quod ſit evidenter abſurdum; aut quod Deo indignum; aut quod ne quidem per divinam potentiam fieri poſſit; aut quod cum veritate & voluntate divinâ aliunde certâ & è dictis extra controverſiam poſitis manifeſtâ, directè pugnet. Aliquid, inquam, horum liquidò demonſtrare & evincere oportet eos, qui perſuadere nobis cupiunt, ut repudiatâ propriâ & uſitatâ acceptione, impropriam & inuſitatam recipiamus.

Reformatos potius quàm nos oſtendere oportet eſſe hſc literam abſurdam.

cipiamus.

cipiamus. Nisi enim aliquid horum rationibus efficacibus omnique exceptione majoribus priùs evincatur, mens & conscientia ad peregrinos sensus delapsa, numquam tranquilla, numquam tuta esse poterit: quin semper necesse habebit Deum indignantem & increpantem metuere; Quare perspicuè loquenti fidem non habuisti? quare meam veracitatē & potentiam in dubium vocasti? quare majorem angustæ tuæ capacitatis, quàm meæ immensitatis rationem habuisti? Urgentissimam itaque rationem oportet esse, ob quam simplici & proprio sensui improprius & figuratus præferatur; & si ullibi, inprimis hoc nostro in negotio, ubi nova institutio, novumque mandatum, & peculiaris ac supremus sermo Domini ad Apostolos, brevisque & concisus. Alia ratio prolixarum ad populum concionum, in quibus tropi & figuræ rectiùs locum inveniunt.

Idque urgentissimâ ratione.

XXIX. Videamus paucis, num ejusmodi urgens ratio ulla dari queat. Si qua fuerit, hæc erit, quòd sui corporis præsentiam exhibere, & manducationem concedere divinæ Christi Domini potentiæ prorsus sit impossibile. Ad eum autem modum impossibile, ut ne quidem per infinitam potentiam fieri possit, id tantum est, quod implicat contradictionem, & ponit rem simul esse & non esse. Ut rei præsenti accommodetur, dicendum fuerit implicari contradictionem, si corpus Christi statuatur alicubi esse, ubi loco non commensuretur, vel locum non repleat, vel loco alia corpora non extrudat. Hæc enim propriè convenire omni vero corpori. Quum autem corpori Christi, ut in Eucharistiâ est, adimantur, hinc effici, esse in Eucharistiâ verum corpus Christi, & non esse. Sed vix credo quemquam eruditum huic argumento multùm tribuere. Notum enim est, quòd esse in loco, & loco coëxtendi, non ingrediatur definitio-

Quæ non est in impossibili.

finitionem corporis, nec sit de ejus essentiâ, sed accidens, & ne id quidem absolutum; quod proinde salvâ essentiâ & sine implicatione contradictionis per divinam omnipotentiam removeri possit. Supremum cœlum juxta Philosophos in loco non est. Christus autem *sublimior cœlis factus*, Hebr. VII, 26. *Adscendit longè supra omnes cœlos*, Eph. IV, 10: nobis scilicet ex influentiâ & motibus cognitos. Quin si ab humanâ naturâ per omnipotentiam divinam removeri potest salvâ naturæ substantiâ modus existendi substantialis, quod factum esse mysterium incarnationis & unionis personalis liquidò comprobat; multo magis eâdem substantiâ salvâ removeri poterit modus existendi accidentalis in commensuratione ad locum positus.

Nec in oraculo Petri. Act. 3. 21.

XXX. Major difficultas videtur esse in hoc, quòd corpus Christi cœlum non deserat, (*cum enim oportet cœlo recipi, usque ad tempora restitutionis omnium*) & nihilominus statuatur esse in terris ubicumque celebratur Eucharistia, quod simul & semel in pluribus locis sæpe fit. At corpus Christi secundùm substantiam suam unum numero corpus. Dum autem est in cœlo, & simul ubicumque celebratur Eucharistia, multiplicatur ejus præsentia, quæ multiplicari non posse videtur, nisi multiplicato subjecto, cujus est præsentia. Erit igitur unum, & non erit unum. Respondeo, præsentiam in aliquo Ubi non esse nisi accidens quoddam, includens respectum sive habitudinem ad locum vel ad Ubi. Quod ipsum accidens subjecto sive substantiâ, cujus est accidens, planè posterius est, & ab eo diversissimum & adeo distinctum, ut per potentiam divinam penitus removeri possit. Sicut itaque non sequitur, Ab hoc corpore respectus ad Ubi potentiâ divinâ tollitur, Ergo ipsa corporis substantia destruitur: ita quoque non sequitur, Hujus corporis

poris præſentia vel reſpectus ad Ubi potentiâ divinâ multiplicatur, Ergo ipſum corpus ſecundùm ſubſtantiam multiplicatur. Neque verum eſt, Quodcumque eſt in pluribus Ubi, id unum non eſt. Deus enim maximè ac perfectiſſimè unus eſt, in omnibus tamen eſt Ubi; & ſi mundum ab hoc diverſum crearet, qui hunc nullâ parte contingeret, in illo non minus quàm in hoc præſentiſſimus foret, unitate penitus illibatâ. Dices, Deum unum infinitum eſſe; & infinitate, hincque manante immenſitate ubique eſſe, nec unitati ejus propterea derogari: at corpus eſſe unam ſubſtantiam finitam. Reſp. ſubſtantiam rerum finitarum genere ſuo & differentiâ finiri, nempe quòd non quamvis quarumvis rerum perfectionem, ſed ſaltem ſuam ſibi juxta naturæ ſuæ modum debitam contineant. Hinc quidem conſequitur, ut naturaliter non ſint niſi in uno Ubi. Sed ſi per omnipotentiam divinam ſupra naturæ ſuæ conditionem eleventur, & præſentiam in pluribus Ubi ſortiantur; nihilominus retinent tum finitatem tum unitatem ſuæ ſubſtantiæ, pluralitate videlicet illâ ſubſtantiam intrinſecus non immutante, ſed ſaltem extrinſecus afficiente, & habitudinem naturalem ad præſentiam in uno Ubi non abolente. Breviter ad tollendam contradictionis implicationem, quæ rem extra omnem poſſibilitatis ſphæram ponat, ipſique omnipotentiæ divinæ ſubtrahat, ſatis eſt intelligere, quòd aliud ſit ſubſtantia corporis, aliud præſentia in uno vel pluribus Ubi, & quod hujuſmodi præſentia neque corporis eſſentiam ullo modo conſtituat, neque definitionem ingrediatur. Quin valet hic quoque argumentum ſuperiùs factum. Poteſt removeri, quin actu remotus eſt à naturâ Chriſti humanâ, & quidem in perpetuum, modus exiſtendi ſubſtantialis, naturaliter debitus; nempe non ſuâ propriâ humanâ hypoſtaſi

Inſtantia.

Reſp.

ſtaſi

priùs commemoratis testibus. Non autem sublatus fuit eo tempore Paulus in cœlum, sed solo allisus in terrâ procubuit. Ergo apparuit Christus, qui cœlos tamen interea non deserebat, in aëre terris vicino; & è propinquo loquutus est, ut ex ore ejus vocem audiret Paulus.

Simile ex Astronomia.

XXXII. Tradunt Astronomi, tantam esse distantiam cœli stellati à terris, ut si inde lapis decidat, centum annorum spatio terram contingere nequeat. At Christus corpore suo è terrâ adspicientibus Apostolis elevatus, adscendit super omnes cœlos, & ad terminum brevissimo tempore, eodem sanè die, quod nemo temerè negaverit, pervenit. Quod si rectè perpendatur, nihilominùs mirum est, & vix aliud quid, quàm corpus idem in pluribus simul esse locis. Tradunt ijdem, cœlum illud, quod diximus stellarum fixarum in unâ secundâ, quam vocant, sive sexagesimâ parte minuti conficere iter sexcentorumquadraginta trium millium octingentorum & quadraginta octo milliarium germanicorum, atq; adeo emetiri spatium centies decies & novies ampliùs, quàm sit universus ambitus orbis terrarum; idq; ordinariè & naturaliter. Corpus adeo vastũ tantillo momentulo & propemodum in ictu oculi per tantum, & humanum captum propemodum excedens spatium moveri & ferri non minùs incredibile est, quàm corpus aliquod simul in pluribus esse locis. Quin vix aliud est, quàm simul & eodem momento in pluribus esse locis. Et fit tamen non immediatè per divinam omnipotentiã, sed per virtutẽ causarum secundarũ cum generali concursu causæ primæ.

XXXIII. Non potest itaque non esse periculosum, nos homunciones, qui ne unius quidem muscæ vel formicæ, nec partium, quibus ipsi constamus, animæ corporisvé nostri naturam perfectè cognitam habemus, clara Domi-

ni verba in peregrinum & improprium sensum torquere, quòd non capiamus, quomodo divina omnipotentia queat efficere, quod verbis illis simpliciter & propriè acceptis enunciatur. *Demus* potiùs, ut cum Augustino loquar, *Deum aliquid posse, quod nos fateamur investigare non posse. In talibus rebus tota ratio facti est, potentia facientis. Neque ideo negandum est, quod apertum est quia comprehendi non potest, quod occultum est.* Etenim *de veritate carnis & sanguinis non est relictus ambigendi locus:* ait Hilarius. Nam *ipse Dominus Jesus* (verba sunt Ambrosij) *testificatur nobis, quod corpus suum accipiamus & sanguinem. Numquid debemus de ejus fide & testificatione dubitare?* Tutiorem igitur hanc sententiam esse nemo temerè negare poterit.

Epist. 3.
lib. 2. de bono perseverc. c. 14.
lib 8. de Trin.
lib. 4. de Sacram. c. 5.

Occupatio.

XXXIV. Ponamus enim errare nos, qui simplicem sensum, quem verba propriâ, & nativâ suâ significandi vi in intellectu gignunt, retinemus; atque eo nomine à Domino compellari & argui in hunc fortè modum: Nolui verba mea propriè & ut sonant, accipi: debuissetis animadvertisse, quòd res ad eum modum, uti verbis simpliciter captis à me prolata est effici nequeat, meamque adeò potentiam superet; & ad figuras sensumque figuratum vos convertisse. Ponamus, inquam, nos ad eum modum ab ipso Domino reprehendi; respondebimus sanè: Domine, si decepti sumus, à te sumus decepti, quem credidimus si aliud voluisses, aliud quoque effaturum fuisse, atque adeo te quidquid diceres, velle, & quidquid velles, efficere posse. Maluimus itaque verbis tuis simplici animo acquiescere, quàm curioso & temerario tuam sive veracitatem sive potentiam in dubium vocare. Si aberravimus, tuum erit, cujus reverentia in errorem nos induxit, nobis clementer ignoscere. Ita respondebimus; nec ullus dubito, nos à benignissi-

Resp. Hæc etiam est Apologia Lutheri & Chemnitij lib de S. Cœna. c. 7. arg. 1. & 8.

nigniſſimo Domino veniam impetraturos. Ponamus contrà partem, quæ à ſimplici ſenſu abhorret, errare, & a Domino ad dicendam cauſſam evocari, hocque vel ſimili ſermone coargui. Cur perſpicua mea verba torſiſtis, & non modò errorem negatæ meæ in Euchariſtiâ præſentiæ per Eccleſiam longè lateque ſparſiſtis, ſed ſimul portam evertendis omnibus fidei myſterijs aperuiſtis? cur ſimplici ſenſui verbis planiſſimè expreſſo contradixiſtis? cur aliter intellexiſtis quàm ego loquutus ſum? cur infinitam meam poteſtatem decempedâ imbecillitatis veſtræ metiri & vel veracitati, vel certè potentiæ meæ detrahere auſi eſtis? cur veſtram curioſitatem & elatas cogitationes in meum obſequium captivas non duxiſtis? quid reſponſuri ſint, ipſi videint. Veniam tamen ipſis non invidemus, quin ut impetrent, optamus. Et cur impetraturos eſſe ſperemus, alibi exponimus.

XXX. Innuebam verbis cœnæ Dominicæ, de quorum ſenſu controvertitur, à ſignificatione ſimplice & propriâ in figuratam & impropriam translatis portam pandi, viamque muniri, per quam ad evertenda fidei myſteria pergatur. Ideo enim à ſimplice ſenſu receditur, quia juxta eum aliquid à communi rerum naturâ, ſerie & curſu, cui adſuevimus, alienum, imo abhorrens, affirmari videtur. Sed ſi recedendi hæc idonea eſt cauſſa, pari ratione & facilitate myſteria Trinitatis, Incarnationis, Reſurrectionis & alia quæcumque evertentur. Si enim quum dicitur HOC EST CORPUS MEUM, propter apparentem humano intellectui abſurditatem vel impoſſibilitatem Corpus accipi debet pro ſymbolico & typico corpore; quid ni ſimiliter, quum dicitur CHRISTUS EST DEUS, Deus ſit ſymbolicus & typicus Deus? Ita videlicet ceſſat & tollitur omnis,

Tropiſtica portam pandit ad evertenda cætera fidei myſteria.

quæ alioquin ingenij humani vim excedit, & captum ſuperat, & exemplo caret difficultas, nempe; Unam eſſentiam in pluribus perſonis ſubſiſtere. Tollitur etiam altera nihilo inferior, quæ in myſterio incarnationis occurrit, duarum, inquam, naturarum in unâ perſonâ unio, & unica ſubſiſtentia. Notum autem eſt eos qui ſuperiore ſeculo primi divinitatem Servatoris impugnarunt, ex Helveticis eccleſiis, in primis verò Genevenſi Italicâ prodiiſſe: nempe Michaelem Servetum, Georgium Blandratam, Matthæum Gribaldum, Johannem Paulum Alciatum, Lælium Socinum, infauſti illius Fauſti patruum, Valentinum Gentilem, Franciſcum Liſmaninum, Petrum Statorium, alios. Hæc non dico in opprobrium eccleſiæ vel Helveticæ, vel Genevenſis, neque Calvinum Arianiſmi inſimulo, quem ſcio Arianorum acerrimum hoſtem fuiſſe, & tum Valentini Gentilis ignominioſam palinodiam, tum Serveti ſupplicium procuraſſe; ſed quòd rem ita planè ſe habere ex vitâ Calvini, quam ſcripſit Beza, & ex epiſtolis tum Calvini tum Bezæ deprehendam. Nempe ijs in locis eccleſiiſque factum erat initium torquendi clara ſcripturæ verba, tum alia, qualia ſunt, *Deus vult omnes homines ſervari, neminem perire; Electi [illegible] ſecundùm præſcientiam;* tum in primis Euchariſtica illa, *hoc eſt corpus meum;* idque propter apparentem captui humano difficultatem. Veſtigijs inſtiterunt illi homines, & fundamentis jactis inædificarunt, rati propter parem rationem in pluribus licere, quod liceret in uno; neque quod in aliquo rectum eſſet, poſſe pravum eſſe in cæteris. In exilium autem ire coacti peſtem infidelitatis intulerunt Poloniæ, Lithuaniæ, Tranſylvaniæ; & pluribus inferent, niſi maturè & prudenter obviam eatur. Hæc, ut dixi, obſervo, non quòd Helveticis eccleſiis notam inuri velim, ſed cautelæ ergò,

ergò, ne perversis hominibus occasio impugnandæ fidei Christianæ præbeatur, vel in manus arma, quibus impugnent, consignentur: & ut fiat, quod benè docuit Hilarius, *Fides non ex arbitrio nostro, sed ex dictorum est ineunda virtutibus.* Dictorum sanè virtutem pro sententiâ affirmante stare agnovit & fassus est Faustus Socinus, quum respondens ad secundam epistolam Johannis Niemojevij scripsit, *Papistæ & Lutherani habent apertissimum testimonium affirmans, illud quod in Cœnâ Domini datur, esse illud Christi corpus, quod pro nobis fuit traditum.*

lib de una P. & F. essentia.

XXXVI. Superest adhuc una contra simplicem acceptionem objectio, desumpta ab eo, quod commune volunt esse omnibus Sacramentis, quæcunque tandem sint, nempe ut nomen signati tribuatur signo. Panis, ajunt, est signum corporis Christi: appellatur itaque nomine signati, & dicitur corpus Christi. *Nos sanè*, ait Oecolampadius Præfatione in suum de Eucharistiâ dialogum, *ex ratione Sacramenti cognovimus, illos* Lutheranos *non tàm purè, ut debebant, Christum annunciare.* Consensui orthodoxo, uti vocant, huncce liminarem adscripsêre versum: *Discite vel tandem, quid sacramenta vocentur.* At hoc fundamentum prorsus est imbecille & lubricum. Doctrina enim de sacramentis in genere ex Scripturis certa & firma nulla potest exstrui; nulla generalis regula, quæ sit omnibus communis, per firmam consequentiam deduci. Prout quisque sacramenti vocabulum latiùs vel strictiùs accipit, ita quodque regulas format latiores vel strictiores. Sicut igitur acceptio, ita quoque regulæ propemodùm sunt arbitrariæ. Juxta eas igitur hoc, illud, illud sacramentum singulariter exigendum & conformandum non est, sed de singulis ex institutione singulorum, tamquam ex vernaculo principio, judicandum.

Objectio ex communi analogia Sacramentorum.

Resp.

 Quin

Quin si huic axiomati inhæretur, Eucharistiæ præter meri nudique signi rationem nihil tribuitur, omnis autem dignitas & profundi ac imperscrutabilis mysterij sublimitas detrahitur, ut pridem ostensum. Nec quadrat exemplum, quod præcipuum haberi solet & produci, *Agnum comedetis festinanter, Pesach, Pascha vel transitus est Domini.* Victima enim illa, si primam institutionem spectemus, in ædibus mactata & comesta, & sanguis ejus superliminari & postibus ædium illitus, non erat signum transitus Domini, sed medium procurandi transitus; sive suo quodam modo caussa, quæ faceret Dominum transire. *Procedens Dominus ad percutiendum Ægyptum, quum viderit sanguinem illum in superliminari & in duobus postibus, transibit, nec sinet percussorem ingredi domus vestras*, Exod. XII, 23.

Objectio ex Exod. 12, 11 Resp.

Vox sacramenti quid significet

XXXVII. Sacramenti vocabulum nusquam in Scripturâ occurrere notum est, nisi quod vulgatus interpres *μυςήριον* aliquando solet vertere *sacramentum.* Μυςήριον nativâ vi denotat rem quamvis arcanam; communiore autem usurpatione significat rem arcanam sacram, & in Scripturâ sæpe totam doctrinam revelatam & evangelicam. Sic Hieronymus ad Pammachium ep. LXI, cap. IX: *In symbolo fidei & spei nostræ post confessionem Trinitatis & unitatem Ecclesiæ omne Christiani dogmatis sacramentum carnis resurrectione concluditur.* Sacramentum à verbo *Sacro sacrare* (sicut à juro, juramentum; à testor, testamentum; à fundo, fundamentum, à vestio, vestimentum) deductum vi originis suæ significat quamvis rem sacram. Unde veteres Latini & juramentum, quòd invocato numine præstaretur; & æs, quod ab utroque litigante apud Pontificem deponi solitum, ut ejus, qui causâ cecidisset, portio in publicos sacrosque usus converteretur, sacramentum dixerunt. Scriptores etiam

iam ecclesiastici vocabulo in summâ latitudine usi sunt: & serò eàdem ad angustiorem significationem certasque aliquas res restrinxerunt. Definitionem autem certam & accuratam vix quisquam molitus est. Testimonio hîc alio non utemur, quàm eruditissimi viri Danielis Chamieri. *Definitionem*, inquit, *Sacramenti postremi recentissimique Theologi magnis conatibus inquisiverunt: qui veteribus fuit labor vel superfluus, vel perfunctorius. Nam ab iis definitionem nullam habemus, nisi ab Augustino, atque hanc minimè gentium accuratam. Causam fuisse reor, quòd nondum Sacramentum esset certò constitutum, tanquam proprium huic generi, multo minùs speciei nomen. Etsi interdum nonnihil observari queat, quod accedat.— Post Augustinum & longo quidem intervallo, actum maximè, quum unà cum rebus mutata fuit vocabuli significatio, Theologorum operas valde occupavit hic definiendi Sacramenti labor. Successus cuique fuit pro animi conceptu. Unde factum, ut in tanto sententiarum æstu nulla possit definitio tanquam certa fixaque & rata constitui* Jam cuivis arbitrandum relinquo, an rei adeo novæ, adeo incertæ, & nullo Scripturæ testimonio subnixæ tutò inædificari possit perspicuorum Domini verborum à simplice & proprio sensu in improprium & inusitatum detorsio.

Panopl. tom. 4 lib. 2 cap. 6. §. 3 & v.

XXXIIX. Nos itaque simplicibus Christi redemtoris nostri verbis simplice fide inhæremus, persuasi *illum non aliter, quàm disposuit, pronunciasse, nec aliter disposuisse, quàm pronunciavit:* atque ita nobismetipsis rectè consulemus, & triste ac perniciosum schisma, quod Protestantium ecclesias divellit, componemus. Sopietur enim per propitiam Dei benignissimi gratiam, & exstinguetur penitus, si in hanc vel similem confessionis formulam consenserimus.

Tertull. adv. Praxean c. 11.

In

Formulam hanc, sicut ab Auctore ipso edita fuit, ita hic exhibere visum est.

IN sanctâ Eucharistiâ sive Cœnâ Dominicâ adsunt, & quando editur panis, editur quoque corpus, (vocibus propriè & non figuratè acceptis) & quando bibitur vinum, bibitur quoquè sanguis Domini, non quidem mediante solùm fide, per quam citra omne sacramentũ corpus Christi à fidelibus editur, & sanguis bibitur, non tamen propriè sed metaphoricè, nulloque inter esum & potum, quale hîc manifestissimum est, discrimine; nec mediante vel transsubstantiatione panis, vel ubiquitate corporis Christi, vel ejus locali aliquâ inclusione, alligatione aut commixtione; nec interventu descensus & adscensus: sed modo supernaturali, quem simpliciter & in solidum divinæ omnipotentiæ imputamus & committimus, nobis alias planè incognito, ineffabili, incomprehensibili & indeterminabili; verè tamen & secundùm ipsam substantiam. Hoc enim ut credamus, Christo simpliciter & perspicuè affirmanti debemus. Modum autem inexplicabilem

bilem eſſe, haut temerè ulli inficias iverint, etiamſi alij atque alij hos illóſve modos, ſcrutando & ad præconceptas opiniones vel privata emolumenta torquendo, excogitaverint & invexerint. Cæterum, *in occultis Dei operibus*, ut benè loquitur Auguſtinus, *non aliquid ignorando ſed temerè incognita pro cognitis adſtruendo, & falſa pro veris proferendo ac defendendo peccatur.* Exhibet autem Servator corpus ſuum manducandum, & ſanguinem bibendum ex ingente erga fideles ſuos amore, ut in eis excitetur & alatur ſeria, fervens & efficax recordatio corporis pro nobis in mortem traditi, & ſanguinis in remiſſionem peccatorum effuſi, id eſt, paſſionis & mortis Domini.

4 de origine animæ cap. 14

Non eſt hîc metuendum abſurdi aliquid, vel ut hæc præſentiæ confeſſio comitem trahat adorationem vel oblationem ſive ſacrificium Miſſaticum Pontificium. *Abſurditatibus ſublatis,* ait alicubi Calvinus, *quidquid ad exprimendam veram ſubſtantialemque corporis & ſanguinis Domini communicationem, quæ ſub ſacris cœnæ ſymbolis fidelibus exhibetur, facere poteſt libenter recipio.* Utinam recipiatur! Et addit: *atque ita, ut eam non imaginatione duntaxat aut mentis intelligentiâ fideles percipere intelligantur.* Dixerat paulò ante: *Nullum locum relinquo huic cavillo, quaſi dum fide percipi Chriſtum dico, intelligentiâ duntaxat ac imaginatione velim concipi.* Idem

Inſtit. l. 4, c. 17, n. 34.

Num. 11.

P etiam

Num. 31 etiam, *de modo,* ait, *si quis me interroget, fateri non pudebit, sublimius esse arcanum, quàm ut vel meo ingenio comprehendi vel enarrari verbis queat.* Pari sensu Lutherus libro περὶ τοῦ μυστ. Darauff stehen/ gläuben und lehren wir/ daß man im Abendmahl warhafftig und leiblich Christus Leib isset und zu sich nimpt. Wie aber das zugehe/ oder wie er im Brode sey/ wissen wir nicht/ sollens auch nicht wissen. Utinam dictis uterque stetisset, nec ille alibi scripsisset, *Christus quatenus homo non alibi quàm in cœlo, nec aliter quàm mente & fidei intelligentiâ quærendus est:* hoc enim est sibimetipsi contradicere & modum determinare: nec iste præsentiam ab ubiquitate alicubi suspendisset. Quamquam opinionem eam nullam postea fecit. Unde Chemnitius: *Fundamentum præsentiæ corporis Christi in Cœnâ Lutherus monuit non esse collocandum in disputatione de ubiquitate, sed in veritate verborum institutionis.* Idem rectissimè: *Nos præsentiam ipsam, quia testimonium habet verbi Dei, simpliciter credimus: de modo verò præsentiæ, quia verbo Dei revelatus non est, judicamus non esse disputandum. Non igitur definimus certum modum illius præsentiæ, sed eum humiliter commendamus sapientiæ & omnipotentiæ Dei.*

Consensu cum Tigur. c. 21.

Exam. Conc. Trid. de Euch. ad can. 1.

XXXIX. Subjicimus coronidis loco verba & sententiam eximij Viri, Marci Antonij de Dominis, libro sexto, capite VI, in hunc modum expressam: *Per mille profecto annos Ecclesia sancta catholica sobriâ divinorum mysteriorum cognitione contenta, & piè credidit, & tutò docuit: in Eucharistiâ legitimè consecratâ, fideles corpus & sanguinem Christi agnoscere & recipere ac manducare, ac in illo sacro pane, sacroque vino, corpus & sanguinem Christi mirabiliter exhiberi. Modum verò particularem piè, humiliter & religiosè ignorare voluit, quo Christi corpus & sanguis in sacris hisce mysterijs & sacramentis exhiberetur. Rem ipsam & effectum læta tenebat, &*

Num. 20.

modo

modo humilis & devota abstinebat. Totam disputationem concludit hisce verbis: *Dicamus omnes in Eucharistiâ carnalem & corporalem Christi præsentiam adesse quò ad rem & naturam*; id est, quò ad ipsam carnis & corporis substantiam: *negemus etiam pariter omnes quò ad modum carnaliter & corporaliter Christum adesse.* Præclara itidem & egregia sunt, quæ leguntur libro VII, capite XI, num. IIX. *Omnes*, inquit, *& Pontificy, & Lutheri, & Calvini discreti sectatores in eo convenimus, circa sacratissimum Eucharistiæ sacramentum, nobis in eo verum ac reale Christi corpus verè & realiter exhiberi. Cur ergo in hoc non sistimus omnes? Cur hic terminum dissensionum non collocamus? Cur ad modum ineffabilem, mirabilem, & occultum, nobisque penitus ignotum, & quem Christus ipse nos latere voluit, tam audacter descendimus, ut, qui cum nostrâ insipientiâ non desipiat, eum à caritate & communione religiosâ & catholicâ excludamus? Hic est tam atrocis, & periculosæ dissensionis facillimus modus sopiendæ: ut omnes veritatem corporis Christi in sumendâ Eucharistiâ exhiberi uno ore fateamur; & circa modum, quo fiat hæc exhibitio, quippe ineffabilem & inexplicabilem, nobis omnibus silentium perpetuum indicamus; & ex hac dissensione schismata coalita exstinguamus. Cur, dicente Christo, HOC EST CORPUS MEUM, nos addamus, est corpus per transubstantiationem, consubstantiationem, figuratiè duntaxat, & non realiter; fide percipiendum, & non ore: &c. Hoc est addere sermoni Dei, unde facilè arguamur, & mendaces inveniamur. Cur ob ista nostra addita contendamus, ut schismate Ecclesiam dividamus? idem corpus Christi omnes comedimus: sed modum quo id fiat omnes ignoramus.* Rectum sanè consilium, cui si omnes obtemperemus, tolletur tandem adspirante Dei opt. max. gratiâ,

Num. 163

 dissi-

diſſidium & ſchiſma, quod factum eſſe & tanto tempore durare omnes gemimus, & aboleri deſideramus. Interea, quamdiu nondum planè ab omnibus in unam eandemque ſententiam itur, verba eximij viri Davidis Chyrræi facio mea. *Abſit, ut omnes exteras eccleſias, reges, principes & populos de Euchariſtiâ diſſentientes condemnemus, & Diabolo tradamus, aut minùs Turcis & Scythis ferendos ſtatuamus. Quæ crudelia judicia, ut in nullius ſani hominis mentem venire arbitror, ita toto tempore ſemper damnavi & abominatus ſum.*

Præfat. in libr. de morte & vita æterna.

Faxit Jeſus Chriſtus, benigniſſimus & mitiſſimus pacis auctor, qui ſuis mutuam caritatem ſupremis tabulis unicè commendavit, ne ſanctiſſimum ſacramentum, quod ipſe teſſeram unitatis eſſe voluit, diſſidij & diſcordiæ diutiùs ſit fomes!

F I N I S.

Io

In gratiam benevoli Lectoris tria illa capita, de quibus in his Animadversionibus agitur, integra subjicimus, excerpta ex Confessione, quam Protestantes Reformati in Colloquio Thoruniensi exhibuerunt.

NUM. III DE PECCATO.

I.

DEus nequaquam est causa ullius peccati, sed Fons & Autor omnis boni, Osor verò & ultor mali.

2. Mera igitur calumnia est, cum Ecclesiis nostris horrenda illa blasphemia impingitur, quòd Deum faciant Autorem peccati, quam toto pectore detestamur. Interim providentiam Dei circa peccata, & supra ipsos peccatores, eandem planè, quam & plerique Romanæ Ecclesiæ Theologi docent, agnoscimus.

3. Non minùs gravis calumnia est, quòd doceamus, Christum ipsum peccasse, aut in cruce desperasse, à quâ blasphemiâ toto item animo abhorremus.

4. Omnes homines, solo Christo excepto, in peccato originali concepti & nati sunt, etiam ipsa sanctissima virgo Maria.

5. Peccatum Originis non tantùm in justitiæ nudâ carentiâ, sed etiam in pravitate seu pronitate ad malum, ex Adamo in omnes propagatâ consistit.

6. Etsi liberi arbitrij facultas naturalis post lapsum manet, quoad naturalia & civilia, tamen nulla ejus est facul-

tas ad bonum ſupranaturale & ſpirituale, vel intelligendum, vel volendum, vel faciendum; aut ad legem quoad ſubſtantiam operis implendam. Quo reſpectu non tam liberum arbitrium, quàm peccati ſervum, & in peccatis mortuum meritò dicitur, donec per Chriſti gratiam excitetur & liberetur.

7. Etſi in Renatis Peccatum Originis, quoad culpam & reatum, gratuità remiſſione deletur, & quoad pravitatem magis magiſque per Chriſti gratiam mortificatur, manent tamen in ipſis, quamdiu in carne vivunt, ejus pravitatis reliquiæ; videlicet pravæ inclinationes, & motus concupiſcentiæ, quæ proinde verè & propriè peccatum dicuntur, non tantum, quatenus eſt pœna & cauſa peccati, ſed etiam quatenus ipſa, cùm legi Dei, tùm Spiritui gratiæ repugnat. Atque hæc doctrina, cum ab ipſo Apoſtolo apertè tradatur, non ut erronea rejici, nedum ſub Anathemate, ut hæretica, damnari poteſt.

8. Omne peccatum propriè ſic dictum ſuâ naturâ eſt mortale, quia ἀνομία, legi repugnans, eoque maledictionem legis promerens: nec tamen omnia peccata ſunt æqualia, etſi nullum ſuâ naturâ ſine Chriſti gratiâ ſit veniale.

9. In Renatis autem peccata ignorantiæ & infirmitatis, quamvis per ſe & ſuâ naturâ, ſi Deus ex rigore legis cùm ipſis ageret, eſſent mortalia, tamen quamdiu Fidem & Caritatem bonumq́ue propoſitum non tollunt, & quotidianâ Pœnitentiâ eluuntur, per gratiam Dei non ſunt mortalia, ſed venialia, quia ad mortem non imputantur, ſed propter Chriſtum in ipſum credentibus remittuntur.

NULLA

NUM. IV DE GRATIA.

I.

A Peccato & morte nulla est redemptio aut justificatio per vires naturæ, aut per justitiam Legis, sed per solam Dei gratiam in Christo, qui nos in peccatis mortuos, unico mortis suæ Sacrificio, & perfectissimæ Obedientiæ merito pro nostris, nec tantùm pro nostris, sed totius mundi peccatis plenissimè satisfaciendo, ab irâ & maledictione redemit.

2. Qui redemptos per Verbum Evangelij & Spiritum gratiæ, ex regno peccati & mortis, ad regnum gratiæ & vitæ efficaciter vocavit, & per Sacramenta gratiæ obsignavit:

3. Qui vocatos & sincerè resipiscentes, propter solum Christi meritum, fide vivâ apprehensum, & fidelibus, ceu ipsius Christi membris, ex merâ gratiâ imputatum, à peccatis justificat seu absolvit, & in filios adoptat:

4. Simulque Spiritu caritatis in corda nostra effuso, ad sincerum sanctimoniæ & obedientiæ novæ studium indies magis magisque renovat & sanctificat, seu justos & sanctos facit:

5. Qui denique in Fide illâ & Caritate, per eandem ipsius gratiam, ad finem usque vitæ perseverantes, ceu hæredes regni cœlorum, non ex ullo merito, sed ex gratiâ in Christo promissâ, æternum glorificabit:

6. Atque ita etiam bona ipsorum opera, in Christi Fide & Caritate, per sancti Spiritus gratiam facta, præter ac supra meritum abundantissimo imo infinito præmio, paternè propter Christum remunerabit;

7. Prout eosdem ab æterno, non ex ullo præviso fidei aut operum merito, vel dispositione, sed ex merâ itidem & indebitâ gratiâ, tum ad eandem illam Redemptionis, Vocationis

cationis, Juſtificationis, Adoptionis & perſeverantis San-
ctificationis, quam in tempore dedit, Gratiam, tùm ad vitæ
æternæ coronam & Gloriam. per illa media participandam,
in Chriſto elegit:

8. Cæteris, qui veritatem in injuſtitiâ detinent, & gra-
tiam Chriſti oblatam contumaciter reſpuunt, juſto judicio
rejectis.

Ex hac doctrinâ de Gratiâ, quâ tota Salutis noſtræ ra-
tio continetur, ſummatim ita expoſitâ,

1. Manifeſtum eſſe ſperamus, quòd nequaquam ſentia-
mus cum Socino, qui ſatisfactionem & meritum Chriſti,
adeoque ipſam Redemptionem in ſanguine ipſius factam,
blaſphemè negat & oppugnat.

2. Negamus verò, præter mortem Chriſti, Sacrificijs,
aut meritis, aut ſatisfactionibus, vel Sanctorum, vel pro-
prijs, ullam vel minimam Redemptionis & ſalvationis no-
ſtræ partem tribuendam.

3. Negamus etiam, homines non renatos, per aliquod
meritum congrui, ſi faciant quod in ſe eſt, ad primam vo-
cationis Gratiam ſeipſos poſſe diſponere.

4. Nec efficaciam Gratiæ vocantis à libero hominis ar-
bitrio ſuſpendimus, quaſi non Deus per ſpecialem gratiam,
ſed ipſe per arbitrium proprium ſeipſum diſcernat.

5. Falsò accuſamur, quaſi mortis & meriti Chriſti pro
omnibus ſufficientiam negemus, aut virtutem imminua-
mus, cùm potius idem hîc, quod ipſa Synodus Tridentina
Seſſ. VI, cap. 3. doceamus, videlicet, *Etſi Chriſtus pro omni-
bus mortuus ſit, non omnes tamen mortis ejus beneficium recipere,
ſed eos duntaxat, quibus meritum paſſionis ejus communicatur.*
Cauſam etiam ſeu culpam, cur non omnibus communice-
tur, nequaquam in merito & morte Chriſti, ſed in ipſis ho-
minibus eſſe fatemur. 6. Falsò

6. Falsò item accusamur: Quasi non omnes verbo Evangelij vocatos, seriò & sincerè, aut sufficienter à Deo ad pœnitentiam & salutem vocari doceamus, sed plerosque tantùm simulatè & hypocriticè, solâ externâ voluntate signi, cui nulla interna voluntas beneplaciti subsit, ut qui nullo modo omnium salutem velit. A quâ sententiâ, ex malè intellectis, aut etiam incommodis nonnullorum verbis, in nos detortâ, longissimè nos abesse, & Deo ter Opt. summam veritatem & sinceritatem in omnibus ejus dictis & factis, inprimis verò in verbo Gratiæ ad salutem vocantis, tribuere, nec ullas contradictorias in ipso voluntates fingere, sanctissimè profitemur.

7. Quasi omnem inhærentem justitiam fidelibus negemus, eosque solâ externâ justitiæ Christi imputatione, quæ fit sine ullâ internâ renovatione, justificari statuamus: cùm tamen solis pœnitentibus & vivâ fide in Christum credentibus, Justitiam imputari, simulque per eandem fidem à Spiritu S. corda contrita vivificari ad ardentem erga Christum charitatem, & novæ obedientiæ studium excitari, à pravis verò cupiditatibus mundari, atque ita justitiam & sanctitatem vitæ novæ inchoari & indies perfici, doceamus. Id tantùm addimus. per hanc inhærentem justitiam propriam, quia in hâc vitâ imperfecta est, neminem coram severo Dei judicio posse consistere, aut in eâ confidere, ut à reatu mortis per eam justificetur, seu absolvatur, sed per & propter solam perfectissimam Christi justitiam ac meritum vivâ fide apprehensum.

8. Quasi fide solâ, quæ sit sine operibus, quæque tantùm credat, sibi propter Christum remissa esse peccata, quamvis sine ullâ resipiscentiâ in illis perseveret, hominem justificari, fingamus: cùm potiùs talem fidem omninò fal-

ſam eſſe, eâque hominem non modò non juſtificari, ſed multò etiam graviùs damnari, ultrò fateamur, ut quæ gratiam Dei transferat ad peccandi licentiam. Veram autem fidem juſtificantem eam demum dicimus, quæ promiſſionem Evangelij, quâ reſipiſcentibus remiſſio & vita in Chriſto offertur, aſſenſu practico, ſeu fiduciali amplectitur, & corde verè contrito ſibi applicat, quæque deinde per Caritatem eſt efficax. Solam autem juſtificare dicimus, non quòd ſola ſit, ſed quòd ſola promiſſionem Evangelij, adeoque ipſam juſtitiam Chriſti apprehendat, per & propter quam ſolam gratis, ſine ullo proprio merito, juſtificamur.

9. Quaſi per hanc doctrinam ſtudium bonorum operum tollamus, eorumvé neceſſitatem negemus: cùm tamen nec fidem juſtificantem, nec ipſam juſtificationem ſine ſanctificatione & bonorum operum ſtudio in adultis ullo modo poſſe conſiſtere, ex jam dictis manifeſtum ſit. Quo ſenſu etiam ad ſalutem omninò neceſſaria eſſe agnoſcimus, quamvis non ut cauſas juſtificationis aut ſalutis meritorias.

10. Quaſi præcepta Chriſti nullo modo à fidelibus ſervari poſſe, ſtatuamus: cùm tamen illa, non quidem proprijs viribus, ſed per gratiam Spiritus Sancti, non tantùm ſervari poſſe, ſed etiam omninò ſervari ab omnibus debere doceamus, & quidem non voto ſolùm, aut propoſito inefficaci, ſed etiam ipſo opere, & vero, ſincero, ac perſeveranti totius vitæ ſtudio. Quamvis in hâc vitâ non ita perfectè à quoquam ſerventur, aut ſervari poſſint, ut legi Dei ſatisfaciamus, eamque per omnia impleamus, ſed ut ſimul ex imperfectionis & infirmitatis propriæ ſenſu, variorum lapſuum & delictorum veniam quotidiè humiliter à Deo petere opus habeamus.

11. Quaſi ſtatuamus, ſemel juſtificatos, Dei gratiam ejuſvé

ejusvé certitudinem, & ipsum Spiritum Sanctum non posse amittere, quamvis in peccatis pro lubitu volutentur: cùm contrà potiùs doceamus, ipsos etiam Renatos, quoties in peccata contra conscientiam recidunt, in ijsque aliquandiu perseverant, nec fidem vivam, nec Dei gratiam justificantē, nedum ejus certitudinem, aut Spiritum Sanctum pro illo tempore retinere, sed novum iræ ac mortis æternæ reatum incurrere, ac propterea, nisi speciali Dei Gratia excitante (quod in Electis fieri non dubitamus) ad resipiscentiam iterum renoventur, reipsa etiam damnandos esse.

12. Negamus porro, Fidem in Christum justificare tantùm dispositivè, præparativè, initialiter, quia nempe ad caritatem cæterasque virtutes, ceu justitiam inhærentem disponat.

13. Negamus etiam, per justitiam illam inhærentem propriam nos ita justificari, ut per ac propter eam coram judicio Dei à reatu mortis absolvamur, in filios adoptemur, & vitâ æternâ digni pronunciemur: quo sensu forensi vox justificandi à Spiritu S. in hac doctrinâ usurpatur. Etsi enim sano sensu dici possit, fideles per caritatem aliasque virtutes infusas justificari, id est, justos sanctosque fieri, hæc tamen justitia in hac vitâ imperfecta est, eoque, ut supra dictum, coram severo Dei judicio nequaquam potest consistere, quod solum in hâc doctrinâ maximè spectatur.

14. Hinc etiam non assentimur ijs, qui docent, renatos per bona opera Justitiæ Dei pro peccatis suis satisfacere, & remissionem aut vitam propriè mereri; & quidem ex condigno, seu ex intrinsecâ ipsorum operum dignitate, vel cum præmio æqualitate: omni etiam pacto aut promissione, ut nonnulli volunt, secluso.

15. Neque ijs, qui docent, renatos Legem Dei perfectè

in hâc vitâ posse implere: perfectione, nòn tantùm partium, sed etiam graduum, ita, ut sine ullo peccato vivant, quod in se & suâ naturâ sit mortale: quin etiam posse facere opera supererogatoria, perfectionem legis transcendentia, ac per ea non sibi tantùm, sed etiam alijs mereri.

16. Quique nihilominus docent, neminem sine speciali revelatione certò scire posse, se gratiam Dei esse consecutum, tali certitudine, cui falsum subesse non possit: eoque semper omnes de gratiâ dubitare debere. At nos etsi fatemur, etiam fideles & justificatos, non temerè & securè de Gratiâ Dei debere præsumere, varijs etiam angoribus & dubitationibus sæpe conflictari, tamen ex scripturis docemus, eos & posse & debere ad eam certitudinem in hâc vitâ contendere, & divinâ gratiâ adjuvante pervenire, quâ Spiritus Sanctus testatur Spiritui nostro, quòd filij & hæredes Dei simus. Cui testimonio non potest subesse falsum, etsi non omnes, qui Spiritum Dei jactant, verè illud testimonium habent.

17. Denique docemus quidem, non omnes homines electos esse, & qui electi sunt, non ex prævíso operum merito, aut prævisâ fidei in ipsis dispositione, aut voluntatis assensu, sed ex merâ in Christo gratiâ electos esse: certum etiam esse apud Deum Electorum & salvandorum numerum.

18. Interim alienam à mente nostrâ sententiam, nobis ab illis tribui dicimus, qui nos accusant, quasi æternam Electionem & reprobationem absolutè, sine ullo fidei aut infidelitatis bonorum aut malorum operum respectu, factam esse, statuamus. Cùm contrà potiùs in Electione fidem & obedientiam, non quidem ut causam, aut rationem ipsius Electionis in eligendis prævisam, sed tamen ut medium ad salu-

ſalutem à Deo ipſis præordinatam: In Reprobatione verò non tantùm peccatum originale, ſed etiam quoad adultos infidelitatem & impœnitentiam contumacem, non quidem à Deo præordinatam, ſed in ipſis reprobis, ut cauſam deſertionis & damnationis meritoriam, prævifam atque permiſſam, juſtiſſimoque judicio reprobatam, ſtatuamus. Adeoque de ſublimi hoc Prædeſtinationis myſterio eandem planè ſententiam teneamus, quam ex ſcripturis inprimis Auguſtinus, contra Pelagium olim aſſeruit; quamque ipſi Romanæ Eccleſiæ Doctores præcipui, præſertim Thomæ Aquinatis ſectatores, hodieque retinent.

DE SACRA COENA.

I.

SIcut Baptiſmus eſt Sacramentum ſpiritualis noſtræ in Chriſto regenerationis, ita S. Cœna eſt Sacramentum ſpiritualis in eodem nutritionis: quo Chriſtus ipſe per externa ſymbola panis & vini, verbo ejus ſanctificata, quæ in ſui Sacrificij memoriam corporaliter & viſibiliter edere & bibere juſſit, corpus ſuum pro nobis traditum, & ſanguinem Novi Teſtamenti pro nobis effuſum, in cibum ac potum Spiritualem vitæ æternæ, nobis ſe exhibere & communicare, teſtatur.

2. Conſtat igitur hoc Sacramentum rebus terrenis, Pane & Vino, & cœleſtibus, corpore & ſanguine Domini: quæ diverſo quidem modo utræque tamen veriſſimè ac præſentiſſimè nobis exhibentur, nempe terrenæ modo naturali, corporali & terreno, cœleſtes verò modo ſpirituali myſtico & cœleſti, quem rationi & ſenſui inſcrutabilem ſolâ fide tenemus, quâ verba promiſſionis & rem ipſam promiſſam,

 videlicet

videlicet Christum crucifixum cum omnibus suis benefi cijs apprehendimus.

3. Hinc etiam res terrenæ Panis & vinum verè sunt & dicuntur ipsum Corpus Christi, non quidem substantialiter aut corporaliter, sed Sacramentaliter & Mysticè seu per & propter unionem sacramentalem, quæ non consistit in nudâ significatione, neque tantùm in obsignatione, sed etiam in conjunctâ illâ & simultaneâ rei terrenæ & cœlestis, quamvis diversimodâ, exhibitione & communicatione.

4. Eodem sensu dixerunt veteres & nos cum ipsis; *Panem & vinum in corpus & sanguinem Domini mutari*, non quidem ipsâ substantiâ & naturâ, sed usu & officio, in quo sacra hæc symbola, non tam id esse dicuntur, quod sensu percipitur, quàm id quod vi promissionis in ijs intuetur & acceptat Fides.

5. Hinc & tota actio S. Cœnæ sacrificium à veteribus meritò dicitur, videlicet Eucharisticum, quia sacra hæc symbola, quæ mysticè sunt corpus & sanguis Christi, Eucharisticâ prece Deo offeruntur, & nobis communicantur in gratam commemorationem & fidelem applicationem unici illius sacrificij verè & propriè propitiatorij, semel in cruce peracti.

6. Etsi igitur non statuimus transsubstantiationem, qua Elementa panis & vini, quoad substantiam annihilentur, aut substantialiter in corpus Christi mutentur;

7. Nec ullam inclusionem, inexistentiam, coëxistentiam, aut localem & corporalem præsentiam, aut talem elementorum cum Christi corpore unionem, per quam illud oraliter tam ab indignis & impijs, quàm à pijs & fidelibus manducetur;

8. Nec

8. Nec verum & propriè dictum ipsius Corporis & Sanguinis Christi in Cœnâ sacrificium propitiatorium;

9. Etsi quoque adorationem Christi (quam cæteroqui in actione sacræ cœnæ vel maximè necessariam esse, ultrò fatemur) non ad ipsa elementa, aut corpus aliquod invisibile sub ijs latens, sed ad Christum ipsum à dextra Patris gloriosè regnantem dirigimus:

10. Nequaquam tamen statuimus nuda, vacua, inania signa, sed potiùs id, quod significant & obsignant, simul verè exhibentia, adeoque certissima media & efficacia instrumenta, per quæ corpus & sanguis Christi, adeoque Christus ipse cum omnibus suis beneficijs, singulis vescentibus exhibetur seu offertur, credentibus verò confertur, donatur, & ab ipsis in cibum & salutem animæ acceptatur.

11. Nequaquam etiam negamus veram corporis & sanguinis Christi præsentiam, sed tantùm localem & corporalem præsentiæ modum, & unionem cum Elementis substantialem: ipsam verò nobiscum præsentiam sanctè credimus, & quidem non imaginariam, sed verissimam, realissimam & efficacissimam, nempe ipsam illam Christi nobiscum unionem mysticam, quam ipsemet, ut per verbum promittit, & per symbola offert, ita per spiritum efficit, quamque nos per fidem acceptamus, per caritatem sentimus, secundùm vetus illud dictum: *Motum sentimus, Modum nescimus, Præsentiam credimus.*

12. Unde & patet, non solùm virtutem, efficaciam, operationem, aut beneficia Christi nobis præsentari & communicari, sed inprimis ipsam substantiam coporis & sanguinis Christi, seu ipsam illam victimam, quæ pro mundi vitâ data est, & in cruce mactata, ut per fidelem hujus victi-

mæ com-

mæ communionem & cum Christo ipso unionem, consequenter etiam meritorum & beneficiorum, sacrificio ejus partorum, participes simus, & sicut ipse in nobis, ita nos in ipso maneamus.

13. Et quidem non tantùm quoad animam, sed etiam quoad corpus nostrum. Etsi enim, ut ore corporis rem terrenam, ita fide cordis, ceu organo proprio, rem cœlestem acceptamus, secundùm veterem illum versiculum: *Ventrem, quod terimus, mentem, quod credimus, intrat:* tamen fide illâ mediante, non solùm animæ, sed & ipsa corpora nostra, Christi corpori, per ejusdem spiritum ad spem resurrectionis & vitæ æternæ, inseruntur & uniuntur, ut simus caro de carne ejus, & os de ossibus ejus, adeoque unum cum ipso corpus mysticum, quod Apostolus meritò dixit mysterium magnum esse.

14. Denique de ritibus hujus Sacramenti hoc saltem jam addimus, quòd Christus ipse omnes ex calice bibere non minùs, quàm panem edere, jusserit. Quodque ritus ab ipso institutos ex parte aut toto abolendi, vel ad alienos fines ac usus transferendi, vel alios ritus, tanquam necessarios, sub Anathemate addendi, nemini mortalium potestas competat.

FINIS.

615546